

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลเมืองอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
2. บริบทการปกครองท้องถิ่นไทย
3. แนวคิดทฤษฎีการบริหารราชการแนวใหม่
4. แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
5. ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการเทศบาลอย่างยั่งยืน
6. บริบทเทศบาลเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และ

อำนาจเจริญ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลเมืองอย่างยั่งยืนในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ ผู้วิจัยนำเสนอการพัฒนารูปแบบ 2 ลักษณะ คือ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการวิจัยและพัฒนารูปแบบ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

- 1.1 ความหมายของรูปแบบ

สุวรรณีย์ พันธวิศาสา และชัยวัฒน์ ปัญญาพงษ์ (2522 : 6) ได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่าคือ รูปย่อที่เลียนแบบความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยจัดระบบความคิดในเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้นและเป็นระเบียบ สามารถเข้าใจลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์นั้นได้

Raj. (1996 : 241) ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ (Model) ไว้ 2 ความหมาย ดังนี้

1. รูปแบบ คือ รุปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วยข้อความ จำนวน หรือภาพ โดยการลดทอนเวลา ความพอเหมาะและกาลเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น
2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรม

ที่กำหนดเฉพาะ

สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวความคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

1.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบตามความคิดของ Steiner. (1988 : 108) แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1.2.1 รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Ethical Model or Model-of) เป็นการประเมินสถานะชุมชนแบบมีส่วนร่วม รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบินภาพจำลอง

1.2.2 รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

รูปแบบตามแนวคิดของ Keeves. (1988 : 47) แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือ เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบจำลอง มักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพ เป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมาอุปไมยกับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะกับระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง

2. รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือ เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบ รูปแบบชนิดนี้จะช่วยใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษา มากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างกายภาพ

3. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิ แบบแผนหรือโครงการ (Schematic Models)

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือ เป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือ เป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้น ที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบ

1.3 การสร้างรูปแบบ

การสร้างรูปแบบ คือ การกำหนดมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นว่า รูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ ๆ

2. การวิจัยและพัฒนา รูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 125) ได้วิจัยรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ พบว่ารูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์มีสองส่วน คือ ส่วนที่เป็นการพัฒนารูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ กับส่วนที่เป็นการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนา ดังนี้

2.1 รูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย

2.1.1 ชั้นเตรียมเค้าโครงละเอียดเพื่อเสนออนุมัติการทำวิทยานิพนธ์

- 1) ทำแผนปฏิบัติงานวิจัย
- 2) ตรวจสอบความถูกต้องของการอ้างอิง
- 3) ทำแผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความมุ่งหมาย สมมติฐานในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์และงานวิจัยที่ให้ผลสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับสมมติฐานในการวิจัย
- 4) จำลองลักษณะของการเสนอผลการวิจัย
- 5) ตรวจสอบความพร้อมในการเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์

2.1.2 ชั้นเขียนรายงานการวิจัย

- 1) ตรวจสอบความถูกต้องของการอ้างอิง
- 2) ทำสรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย

รูปแบบของการควบคุมวิทยานิพนธ์ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ชั้นเตรียมเค้าโครงละเอียดเพื่อเสนออนุมัติการทำวิทยานิพนธ์ และชั้นเขียนรายงานการวิจัย ชั้นแรก คือ ชั้นเตรียมเค้าโครงละเอียดเพื่อเสนออนุมัติการทำ

วิทยานิพนธ์นั้นนิสิตนักศึกษาต้องทำกิจกรรม 5 กิจกรรม กิจกรรมแรกคือ การทำแผนปฏิบัติการงานวิจัย กิจกรรมที่สองการตรวจสอบความถูกต้องของการอ้างอิง กิจกรรมที่ 3 การทำแผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความมุ่งหมาย สมมติฐานในการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ และงานวิจัยที่ให้ผลสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับสมมติฐานนี้ กิจกรรมที่ 4 การจำลองลักษณะของการเสนอผลการวิจัย กิจกรรมที่ 5 การตรวจสอบความพร้อมในการเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 1 และชั้นที่ 5 เป็นชั้นที่ตายตัว ส่วนชั้นที่ 2 ชั้นที่ 3 และชั้นที่ 4 อาจดำเนินการตามลำดับที่กำหนดไว้หรือจะสลับลำดับกันก็ได้ เมื่อทำกิจกรรมที่ 5 ของชั้นแรกเสร็จแล้ว นิสิตนักศึกษาจะได้รับอนุญาตจากอาจารย์ที่ปรึกษาให้ควบคุมวิทยานิพนธ์ให้เสนอ (Defense) เค้าโครงวิทยานิพนธ์กับคณะกรรมการได้ เมื่อเสนอผ่านแล้วจะทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ แปลผล และเขียนรายงานการวิจัย

2. ชั้นเขียนรายงานการวิจัย นิสิตนักศึกษาต้องทำกิจกรรมที่ 6 คือ การตรวจสอบความถูกต้องของการอ้างอิงอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้แบบฟอร์มและวิธีการเดียวกันกับกิจกรรมที่ 2 ของชั้นแรก และทำกิจกรรมที่ 7 คือ สรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย ซึ่งเป็นส่วนช่วยในการเตรียมสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์

สรุป รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น รูปแบบต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญคือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริง ประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง

2.2 วิธีการวิจัยโดยใช้รูปแบบ

บุญชม ศรีสะอาด (2543 : 2-7) ได้กล่าวว่า การวิจัยโดยใช้รูปแบบจำแนกออกได้เป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกเป็นการสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ขั้นที่สองเป็นการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ

2.2.1 การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมุติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบ (ที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น และผลการศึกษาหรือวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะ

ช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ หรือตัวแปรเหล่านั้นหรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบในรูปแบบในการพัฒนารูปแบบนั้น จะต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ และการศึกษาค้นคว้ามากจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อน แล้วปรับปรุง โดยอาศัยข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบ หรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษารายละเอียดขององค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรแต่ละตัว แล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญ ประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้

2.2.2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ หลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นแรกแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้นถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบของผู้อื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ (ในขั้นนี้ บางครั้งจึงใช้คำว่าทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบและอิทธิพลหรือความสำคัญของกลุ่มองค์ประกอบหรือกลุ่มตัวแปร ในรูปแบบผู้วิจัยอาจปรับปรุงแบบใหม่โดยตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่ามีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบของตน ซึ่งจะช่วยให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

บริบทการปกครองท้องถิ่นไทย

1. ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่น ไว้ดังนี้

วุฒิสาร ตันไชย (2547 : 1) อธิบายว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางหรือส่วนกลางได้กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่มีสิทธิ์ตามกฎหมาย มีพื้นที่ และประชากรเป็นของตนเอง ประการสำคัญขององค์กรดังกล่าวจะต้องมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2547 : 22) ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง การปกครองซึ่งราชการส่วนกลางได้มอบอำนาจในการปกครองและบริหารกิจการงานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขอบเขตอำนาจหน้าที่และพื้นที่ของตนที่กำหนดไว้ ตามกฎหมายโดยมีความเป็นอิสระตามสมควร ไม่ต้องอยู่ในบังคับบัญชาของราชการส่วนกลาง ราชการส่วนกลางเป็นเพียงหน่วยคอยกำกับดูแลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินกิจการไปด้วยความเรียบร้อย

โกวิท พวงงาม (2546 : 7) ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารงานในแต่ละท้องถิ่น มีผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารอย่างอิสระในเขตพื้นที่ที่กำหนด มีอำนาจในการบริหารการเงินและการคลังและกำหนดนโยบายของตนเองรวมทั้งหน้าที่ดำเนินกิจกรรมภายในกรอบที่กฎหมายบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐและของประชาชนในท้องถิ่น

ฮอลโลเวย์ (Holloway) ให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง องค์กรที่มีอาณาเขตแน่นอนมีประชากรตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน (ปธาน สุวรรณมงคล. 2547 : 2)

สรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นองค์กรหนึ่งที่มีพื้นที่อาณาเขตและประชากรเป็นของตนเอง โดยมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเอง เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย งบประมาณ เพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น โดยผ่านตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้ง และยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลอย่างหลวม ๆ ของรัฐบาลกลาง

2. ลักษณะการปกครองท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของการปกครองท้องถิ่น ไว้ดังนี้

2.1 ลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่น

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2547 : 22) ได้จำแนกลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไว้ว่า เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายจากส่วนกลาง มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย มีขอบเขตการปกครองที่แน่นอนและมีคณะผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารงานอย่างเป็นอิสระ และมีอำนาจอิสระในด้านการคลัง เช่น การจัดเก็บภาษีและหารายได้อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดและจัดทำ

งบประมาณของตนเอง รวมทั้งมีอำนาจอิสระในการกำหนดนโยบาย และมีการบริหารงานของตนเอง ไม่ต้องขอคำสั่งจากราชการบริหารส่วนกลาง ซึ่งองค์กรท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นจะมีบุคลากรของตนเองบริหารงานภายในท้องถิ่น เป็นพนักงานของท้องถิ่นที่ได้รับเงินเดือนจากงบประมาณของท้องถิ่นเอง

2.2 สถานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปธาน สุวรรณมงคล (2547 : 4-5) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

2.2.1 เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอำนาจของกฎหมาย การเป็นนิติบุคคลจึงเป็นการแสดงถึงฐานะทางกฎหมาย สำหรับการปกครองท้องถิ่นถือเป็นนิติบุคคลในกฎหมายมหาชน โดยมีกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในกฎหมายนั้น ๆ และสามารถก่อกำหนดระบอบกฎหมาย เช่น ทำสัญญา การก่อหนี้ เป็นต้น

2.2.2 มีอำนาจหน้าที่เฉพาะ จะมีการดำเนินกิจการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เป็นกาลเฉพาะให้เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นการระบุหน้าที่ไว้โดยชัดเจน หรืออาจเป็นการระบุให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถริเริ่มทำกิจการใด ๆ ที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเภท

2.2.3 ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งโดยทั่วไปสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นจะมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน โดยสมาชิกสภาท้องถิ่นจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ส่วนผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารท้องถิ่นอาจมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนหรืออาจมาจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยสภาเป็นผู้เลือกผู้บริหารหรือคณะบริหารท้องถิ่นก็ได้ตามที่กฎหมายกำหนด

2.2.4 ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญ ทั้งนี้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสมัครรับเลือกตั้ง การริเริ่มกฎหมาย การถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ประพฤติไม่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งต่อไปการให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารหรือคณะผู้บริหาร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ในท้องถิ่นใดที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเข้มแข็ง จะทำให้การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

เป็นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมมากขึ้นและมีความโปร่งใสในการทำงาน ตลอดจนได้รับการสนับสนุนจากประชาชนอย่างเข้มแข็ง

2.2.5 มีความเป็นอิสระในการบริหารงานอย่างเพียงพอ สาระสำคัญประการหนึ่งของการปกครองท้องถิ่น คือ ต้องมีความเป็นอิสระในการบริหารงานอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถดำเนินงานในขอบเขตหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนด ความเป็นอิสระในการบริหารงานในที่นี้หมายถึงอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการในหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย โดยที่รัฐบาลกลางควรมีหน้าที่เพียงสนับสนุน ส่งเสริมและกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าการควบคุมอย่างใกล้ชิด

2.2.6 มีการจัดหารายได้และใช้จ่ายรายได้อย่างอิสระตามสมควร การปกครองท้องถิ่นที่จะบังเกิดผลดีต่อท้องถิ่น โดยส่วนรวม ต้องมีอำนาจในการจัดหารายได้ภายในท้องถิ่นของตนอย่างเพียงพอต่อการบริหารงาน กล่าวคือมีแหล่งรายได้ที่ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บเองได้นอกจากนี้จากรายได้ของท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

2.2.7 มีการกำกับดูแลจากรัฐ การปกครองท้องถิ่นถือเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของรัฐ และจัดตั้งโดยรัฐมีกฎหมายรองรับ มิใช่องค์กรที่เป็นอิสระเด็ดขาดจากรัฐ ดังนั้น การกำกับดูแลจึงเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จำเป็น เพื่อให้ การใช้อำนาจของคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นและประเทศชาติโดยรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การกำกับดูแลของรัฐต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและต้องไม่ขัดกับหลักความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน

2.3 การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดั่งนี้
อลงกรณ์ อรรถแสง (2547 : 7) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการปกครองท้องถิ่น

2.3.1 เป็นองค์กรในชุมชนที่มีขอบเขตพื้นที่ปกครองที่กำหนดไว้แน่นอน

2.3.2 มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล ซึ่งจัดตั้งขึ้น โดยกฎหมาย หรือกฎหมาย

รับรองสถานะความเป็นท้องถิ่น

2.3.3 มีอิสระในการดำเนินกิจการและสามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการวินิจฉัยและกำหนดนโยบายภายใต้การควบคุมของรัฐ

2.3.4 มีการจัดองค์กรเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้บริหารท้องถิ่น และฝ่ายสภาท้องถิ่น หรือจัดในรูปแบบอื่น

2.3.5 ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น โดยการเลือกตั้งคณะผู้บริหาร และสมาชิกสภาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและติดตามตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4 ภาพรวมของการปกครองส่วนท้องถิ่น

โกวิท พงงาม (2550 : 21) ได้กล่าวถึงลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพิจารณา ดังนี้

2.4.1 จำนวนประชากร โดยทั่วไปจะมีเกณฑ์ขั้นต่ำของจำนวนประชากรที่จะจัดตั้งการปกครองท้องถิ่นแต่ละรูปแบบขึ้นมา ซึ่งจะไม่มีการกำหนดไว้ตายตัวว่าต้องมีประชากรมีพื้นที่เท่าไรขึ้นอยู่กับแต่ละประเทศที่จะกำหนดโดยยึดหลักว่า การปกครองท้องถิ่นรูปแบบที่จะจัดตั้งขึ้นมา ควรมีขีดความสามารถในการให้บริการได้ทั่วถึงและมีคุณภาพได้มาตรฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น

2.4.2 ลักษณะพื้นที่ เช่นเดียวกับจำนวนประชากร ถ้าเป็นชุมชนเมืองจะเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและหนาแน่น มักจะมีการจัดโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโครงสร้างองค์กรที่มีการจำแนกแจกแจงสูงและหรือมีใหญ่เข้ามารับผิดชอบในภาพรวม และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับรองลงไปรับผิดชอบเขตพื้นที่ย่อย ๆ สำหรับในพื้นที่ชนบทที่ประชาชนอาศัยอยู่กระจัดกระจาย การจัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะไม่มี ความสลับซับซ้อนมาก และมักจะมีโครงสร้างแบบชั้นเดียว

2.4.3 รายได้ เป็นเกณฑ์ที่มีความสำคัญเพราะจะเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ ความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง และความสามารถในการให้บริการแก่ประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบด้วย ซึ่งรายได้ของท้องถิ่นที่จัดเก็บได้เองควรเป็นรายได้หลักของท้องถิ่นและมีจำนวนเพียงพอที่จะนำมาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น โดยที่พึ่งพิงเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางน้อยที่สุด

2.4.4 เจตนารมณ์และความเห็นของประชาชนเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความพร้อม ในส่วนของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นโดยการจัดตั้งหรือการเปลี่ยนแปลงฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชน

ในท้องถิ่นด้วยทั้งนี้ขึ้นไปตามหลักความเป็นอิสระในการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ลักษณะการปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองของประชาชนที่จัดตั้งขึ้นโดยกฎหมายส่วนกลางมีขอบเขตพื้นที่ปกครองที่กำหนดไว้แน่นอนอน มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการดำเนินกิจกรรมทั้งในด้านการคลัง การจัดเก็บภาษี การหารายได้ ตามที่กฎหมายกำหนด การจัดทำงบประมาณด้วยตนเอง รวมถึงการกำหนดนโยบายภายใต้การควบคุมของรัฐ และมีการแบ่งองค์กรเป็น 2 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายผู้บริหารท้องถิ่นและฝ่ายสภาท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกตั้งคณะกรรมการ และติดตามตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5 รูปแบบของการปกครองท้องถิ่นของไทย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีนักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบการปกครองท้องถิ่นของไทยไว้ ดังนี้

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2547 : 41) ได้อธิบายรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทยไว้ ดังนี้

2.5.1 รูปแบบทั่วไป ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.), เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่ครอบคลุมเทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละจังหวัด โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดนี้จะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ประสานงาน ให้ความร่วมมือและสนับสนุนหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ตลอดทั้งดำเนินการในกิจการที่หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กไม่สามารถทำได้ เพราะกิจการดังกล่าว เป็นกิจการที่ครอบคลุมพื้นที่กว้าง เป็นกิจการที่ต้องการความเป็นเอกภาพและเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจิตความสามารถของหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กจะกระทำได้ ในส่วนของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็ก ก็มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ภายในเขตรับผิดชอบของตนเอง

2.5.2 รูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (กทม.) และเมืองพัทยาซึ่งตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่อำนาจหน้าที่เทียบเท่ากับองค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับเทศบาล ในขณะที่เมืองพัทยามีฐานะเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่มีพื้นที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด อำนาจหน้าที่ของเมืองพัทยาจึงเทียบเท่ากับเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนโครงสร้างการจัดชั้นภายในขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ได้มีความพยายามที่จะจัดชั้นให้เป็นระบบ 2 ชั้น (Two Tier) กล่าวคือ การทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นระดับบน (Upper Tier) จัดทำภารกิจในโครงการขนาดใหญ่ครอบคลุมทั้งจังหวัด และภารกิจที่ระดับล่างทำไม่ได้ กับหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กในระดับล่าง (Lower Tier) ได้แก่ เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จัดทำภารกิจให้บริการสาธารณะภายในพื้นที่ของตนเอง

2.6 การปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล

เทศบาลถือว่าเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญและใช้ในการบริหารเมืองเป็นหลัก ซึ่งจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีการบริหารแบบเทศบาลในท้องที่ที่มีการบริหารส่วนภูมิภาค เช่น จังหวัด อำเภอ และตำบลที่มีรายได้พอที่จะดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายได้ ซึ่งการบริหารแบบเทศบาลของไทย นั้น ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2553) เป็นเวลาถึง 77 ปีแล้ว รูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลของไทยนั้น มีความเป็นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 โดยมีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 และกำหนดให้เทศบาลเป็นองค์การบริหารหนึ่งของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น และมี การตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ ถือเป็นกฎหมายฉบับแรก ว่าด้วยการจัดระเบียบบริหารปกครองตนเองของเทศบาล ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 เทศบาลของไทย ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 โดยการยกฐานะสุขาภิบาลที่มีอยู่เดิม จำนวน 35 แห่ง ขึ้นเป็นเทศบาล ซึ่งในปี พ.ศ. 2481 และพ.ศ. 2483 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวให้สอดคล้องกับสภาวะบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงเทศบาลของไทยได้รับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในปี 2496 ซึ่งมีการตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ขึ้นแทนกฎหมายเก่าทั้งหมด และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นระยะการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญ คือ มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติเทศบาลในปีพ.ศ. 2542 เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (โกวิท พงงาม, 2542 : 119)

2.6.1 หลักเกณฑ์ในการจัดตั้งเทศบาล

1. หลักเกณฑ์ในการจัดตั้งเทศบาลได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 โดยในครั้งนั้น มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นใดขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ ได้แก่ (ชวงส์ ฉายะบุตร. 2539 : 125-126)

1.1 จำนวนและความหนาแน่นของประชากรในท้องถิ่นนั้น

1.2 ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น

1.3 ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

2. จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งเทศบาลขึ้นได้ 3 ประเภท ดังนี้

2.1 เทศบาลตำบล กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งเทศบาลตำบลไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

1) มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมา ตั้งแต่ 12,000,000 บาทขึ้นไป

2) มีประชาชนตั้งแต่ 7,000 คน ขึ้นไป

3) ความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 1,500 คน ต่อ 1 กิโลเมตร

ขึ้นไป

2.2 เทศบาลเมือง มีหลักการจัดตั้ง ดังนี้

1) ห้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่งให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่น ๆ ประกอบ

2) ส่วนท้องถิ่นที่มีใหม่เป็นการตั้งของศาลากลางจังหวัด จะยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

2.1) เป็นห้องที่มีพลเมืองตั้งแต่ 10,000 คน ขึ้นไป

2.2) ราษฎรอยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คน ต่อตาราง

กิโลเมตร

2.3) มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อื่นต้องทำตามกฎหมาย

กำหนดไว้

2.4) มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง

2.3 เทศบาลนคร มีหลักเกณฑ์การจัดตั้ง ดังนี้

- 1) เป็นท้องที่ที่มีพลเมืองตั้งแต่ 50,000 คน ขึ้นไป
- 2) ราษฎรอยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คน ต่อตารางกิโลเมตร
- 3) มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามกฎหมายกำหนดไว้
- 4) มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลนคร

3. ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 มาตรา 7 ถึงมาตรา 13 ได้กำหนดเกี่ยวกับการจัดตั้งเทศบาลไว้ และเพื่อง่ายต่อการศึกษา ผู้ศึกษาได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งเทศบาลตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไว้ ดังนี้

3.1 เมื่อท้องถิ่นใดมีสภาพอันสมควรยกฐานะเป็นเทศบาล ให้จัดตั้งท้องถื่นนั้น ๆ เป็นเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร และให้เทศบาลเป็นทบวง การเมืองมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายอื่น

3.2 เมื่อมีการจัดตั้งเทศบาลตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายว่าด้วยสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี ตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถื่นหรือผู้บริหารท้องถื่นภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้จัดตั้งเป็นเทศบาล และในระหว่างที่ไม่มีนายกเทศมนตรี ให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันที่จัดตั้งเทศบาลปฏิบัติหน้าที่เทศบาล และให้ปฏิบัติหน้าที่เทศบาล และให้ปฏิบัติหน้าที่นายกเทศมนตรีเท่าที่จำเป็น ได้เป็นการชั่วคราวจนถึงประกาศผลการเลือกตั้งนายกเทศมนตรี

3.3 เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถื่นซึ่งประกาศกระทรวงมหาดไทย ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบล ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้น ให้ระบุชื่อและเขตเทศบาลไว้ด้วย

3.4 เทศบาลเมือง ได้แก่ ท้องถื่นเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถื่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทั้งมีรายได้พอสมควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่ อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้น ให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย

3.5 เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถื่นชุมชนที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไปทั้งมีรายได้พอควรแก่การที่จะปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามพระราชบัญญัตินี้ และซึ่งมี

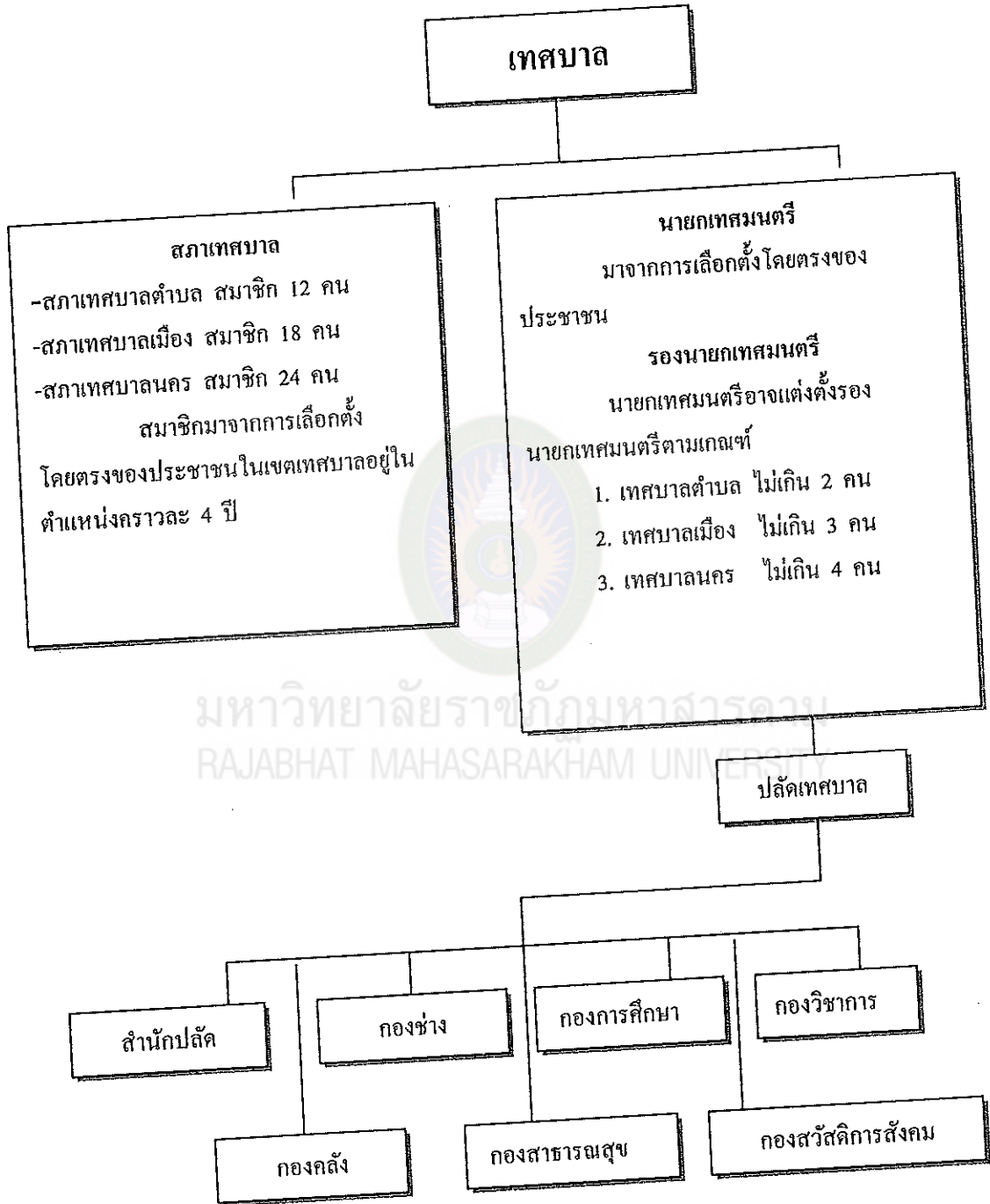
ประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร ประกาศกระทรวงมหาดไทยนั้นให้ระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย

3.6 การเปลี่ยนชื่อเทศบาลหรือการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล ให้กระทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย และในกรณีที่เป็นารเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองหรือเทศบาลนคร ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสารวัตรกำนันในท้องถิ่นที่ได้เปลี่ยนแปลงเขตเป็นเทศบาลตามความในวรรคหนึ่งสิ้นสุดอำนาจหน้าที่เฉพาะในเขตที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

โครงสร้างการบริหารราชการของเทศบาล

แผนภาพที่ 1 โครงสร้างของเทศบาล

ที่มา : พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546

1. สภาเทศบาล สภาเทศบาลทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 โดยกำหนดไว้ในมาตรา 15 ถึง 33 มีสาระสำคัญ ดังนี้

1.1 สภาเทศบาล ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตามจำนวน คือ สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วย สมาชิกจำนวนสิบสองคน สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วย สมาชิกจำนวนสิบแปดคน และสภาเทศบาลนคร ประกอบด้วย สมาชิกจำนวนยี่สิบสี่คน ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลว่างลง ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดและยังมีได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาเทศบาลประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลเท่าที่มีอยู่

1.2 สมาชิกสภาเทศบาลให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละสี่ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้งถ้าตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลว่างลง เพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระหรือมีการยุบสภา ให้เลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลขึ้นแทนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาเทศบาลผู้เข้ามาแทนให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าวาระของผู้ซึ่งตนแทน

1.3 สภาเทศบาลมีประธานสภาคนหนึ่ง และรองประธานสภาคนหนึ่ง ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากสมาชิกสภาเทศบาล ตามมติของสภาเทศบาล โดยประธานสภาเทศบาลและรองประธานสภาเทศบาลดำรงตำแหน่งจนครบอายุของสภาเทศบาล

1.4 ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญสี่สมัย สมัยประชุมสามัญครั้งแรกและวันเริ่มประชุมสามัญประจำปี ให้สภาเทศบาลกำหนด นอกจากสมัยประชุมสามัญแล้วเมื่อเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งเทศบาล ประธานสภาเทศบาลก็ดี หรือนายกเทศมนตรีก็ดี หรือสมาชิกสภาเทศบาลมีจำนวนไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่อยู่ในตำแหน่งก็ดี อาจทำคำร้องยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดขอให้เปิดประชุมวิสามัญให้ผู้ว่าราชการจังหวัด พิจารณา ถ้าเห็นสมควรก็ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเรียกประชุมวิสามัญได้ สามัยประชุมวิสามัญให้มีกำหนดไม่เกินสิบห้าวัน แต่ถ้าขยายเวลาออกไปอีก จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัด

2. นายกเทศมนตรี

นายกเทศมนตรี คือ ฝ่ายบริหารของเทศบาล พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ได้กำหนดเกี่ยวกับนายกเทศมนตรีไว้ในมาตรา 48 ทวิ ถึงมาตรา 48 ปัญจวิสติ มีสาระสำคัญ ดังนี้

2.1 ให้เทศบาลมีนายกเทศมนตรีคนหนึ่ง ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

2.2 ให้นายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งนับตั้งแต่วันเลือกตั้ง และมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง กรณีที่นายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งไม่ครบระยะเวลาสี่ปี ก็ให้ถือว่าเป็นหนึ่งวาระ นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาเทศบาลนั้นเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการของเทศบาลตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมายได้ตามเกณฑ์ ดังนี้

เทศบาลตำบลให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกินสองคน

เทศบาลเมืองให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกินสามคน

เทศบาลเมืองให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกินสี่คน

นายกเทศมนตรีอาจแต่งตั้งที่ปรึกษานายกเทศมนตรีและเลขานุการนายกเทศมนตรี ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาเทศบาลได้ โดยในกรณีเทศบาลตำบลให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกินสามคน และกรณีเทศบาลนครให้แต่งตั้งได้จำนวนรวมกันไม่เกินห้าคน

3.3 นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี หรือผู้ซึ่งนายกเทศมนตรีมอบหมายมีสิทธิเข้าประชุมสภาเทศบาล และมีสิทธิแถลงข้อเท็จจริง ตลอดจนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของตนต่อที่ประชุม แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

3.4 สมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมสภาเทศบาล เพื่อให้นายกเทศมนตรีแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการเทศบาล โดยไม่มีการลงมติญัตติตามวาระหนึ่ง ให้ยื่นต่อประธานสภาเทศบาล แล้วให้ประธานสภาเทศบาลกำหนดวันสำหรับการอภิปรายทั่วไป ซึ่งต้องไม่เร็วกว่าห้าวัน ไม่ช้ากว่าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับญัตติแล้วแจ้งให้นายกเทศมนตรีทราบ

3.5 นายกเทศมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

3.5.1 กำหนดนโยบาย โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและรับผิดชอบในการบริหารราชการของเทศบาลให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เทศบัญญัติ และนโยบาย

3.5.2 สั่ง อนุญาตและอนุมัติเกี่ยวกับราชการเทศบาล

3.5.3 แต่งตั้งและถอดถอนรองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษา

นายกเทศมนตรีและเลขานุการนายกเทศมนตรี

3.5.4 วางระเบียบเพื่อให้งานของเทศบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3.5.5 รักษาการให้เป็นไปตามเทศบัญญัติ

3.5.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

และกฎหมายอื่น

3. พนักงานเทศบาล

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 มาตรา 48 อัญชารส และมาตรา 48 เถกุนวัสติ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการกำหนด ส่วนราชการของเทศบาล พ.ศ. 2541 กำหนดให้เทศบาลแบ่งส่วนราชการออกเป็น 2 ส่วนคือ สำนักปลัดเทศบาลและส่วนราชการอื่นตามนายกเทศมนตรี ประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบ ของกระทรวงมหาดไทย ในส่วนของสำนักปลัดเทศบาลนั้น ให้มีปลัดเทศบาลคนหนึ่งเป็น บังคับบัญชา พนักงานเทศบาลและลูกจ้างรองจากนายกเทศมนตรี และรับผิดชอบควบคุมดูแล ราชการประจำของเทศบาลให้เป็นไปตามนโยบาย และมีอำนาจหน้าที่อื่น ตามที่มีกฎหมาย กำหนดหรือตามที่นายกเทศมนตรีมอบหมาย

พนักงานเทศบาลเป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของเทศบาลที่ปฏิบัติงานอันเป็น ภารกิจประจำสำนักงาน หรืออาจจะนอกสำนักงานก็ได้ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนอย่างใกล้ชิด เพราะหน้าที่ของเทศบาลนั้นต้องติดต่อและให้บริการแก่ประชาชน ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งในเรื่องงานทะเบียน การสาธารณสุข โภค การศึกษา การรักษาความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ซึ่งนับว่าเป็นภาระหน้าที่ที่ใกล้ชิดประชาชนในท้องถิ่นมาก ซึ่งต่าง กับคณะเทศมนตรีที่ว่า คณะเทศมนตรีรับผิดชอบภารกิจในลักษณะของการ “ทำอะไร” ส่วนราชการ “ทำอย่างไร” ก็จะเป็นหน้าที่ของพนักงานเทศบาล โดยมีปลัดเทศบาลเป็น ผู้รับผิดชอบ

พนักงานเทศบาลจะมีมากขึ้นขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของงาน ส่วนการบรรจุแต่งตั้งการให้ความดีความชอบ ตลอดจนการออกจากตำแหน่งเป็นไปตาม พระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519 เป็นสำคัญ

พนักงานเทศบาลเป็นเจ้าหน้าที่ประจำมีการแบ่งหน่วยงานของเทศบาล ออกเป็น 6 ส่วน (ระเบียบคณะกรรมการพนักงานเทศบาล (ก.ท.) ว่าด้วยการกำหนดส่วนการบริหารของเทศบาลกำหนดตำแหน่ง และอัตราเงินเดือนของพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519) เพื่อที่จะทำให้บริการแก่ประชาชนได้ดังนี้ (อรนภา มุ่งโนนบ่อ. 2548 : 20-21)

3.1 สำนักปลัดเทศบาล มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผน และนโยบายของเทศบาล ทั้งที่มีหน้าที่เป็นเลขานุการของสภาเทศบาลและ คณะเทศมนตรีเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานนิติการ งานป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย งานทะเบียน ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่มีได้กำหนดไว้เป็นงานของ หน่วยงานใดโดยเฉพาะ เช่น งานสถานธนาถนุบาลของเทศบาล (โรงรับจำนำ)

3.2 กองคลังมีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินและบัญชี การจัดเก็บภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย ฯลฯ งานจัดทำงบประมาณ งานผลประโยชน์ของ เทศบาล ควบคุมดูแลพัสดุและทรัพย์สินของเทศบาล ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ที่มีได้กำหนดไว้เป็นงานของส่วนใดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.3 กองสาธารณสุข มีหน้าที่แนะนำช่วยเหลือด้านการเจ็บป่วยของ ประชาชน การป้องกันและระงับโรค การสุขาภิบาล การรักษาความสะอาด งานสัตว์แพทย์ ตลาดสาธารณะ สุสาน และฌาปนสถานสาธารณะ ตลอดจนการควบคุมการประกอบอาชีพที่ เรียกว่าการประกอบการค้า อันอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้ง งานสาธารณสุขอื่น ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย หรืองานที่ได้รับมอบหมาย เทศบาลแห่งที่มี รายได้เพียงพอก็จัดตั้งโรงพยาบาลขึ้นเอง เช่น โรงพยาบาลของเทศบาลนครขอนแก่น นอกจากนี้แล้วเทศบาลเล็ก ๆ ก็จะมีสถานีอนามัยศูนย์บริการสาธารณสุข

3.4 กองช่างมีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานโยธา งานบำรุงรักษาทางบก ทางระบายน้ำ สวนสาธารณะ งานสำรวจและแบบแผน งานสถาปัตยกรรมและผังเมือง และงานสาธารณูปโภค งานควบคุมงานก่อสร้างอาคารเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ บ้านเมือง งานเกี่ยวกับไฟฟ้าหรืองานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

3.5 กองการประปา มีหน้าที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการให้บริการและ จำหน่ายน้ำสะอาด ตลอดจนจัดเก็บผลประโยชน์ในการนี้

3.6 กองการศึกษา มีหน้าที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในด้าน การศึกษาระดับประถมศึกษาของเทศบาลงานด้านการสอน การศึกษา งานสวัสดิการสังคม และนันทนาการ ตลอดจนปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กองต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจัดให้มีฐานะเป็นสำนัก กอง ฝ่าย แผนก หรืองานก็ได้ โดยคำนึงถึงลักษณะงานในหน้าที่และความรับผิดชอบ ปริมาณ และคุณภาพของงานได้ตามความเหมาะสมของแต่ละเทศบาล แต่หากงานใดยังไม่มีความจำเป็นจะต้องแยกจัดเป็นส่วนการบริหารต่าง ๆ ก็ให้รวมกิจการนั้นเข้ากับส่วนอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้ หรือเทศบาลใดมีงานอื่นเพิ่มขึ้นจากที่กำหนดไว้ และไม่อาจรวมกับส่วนใดได้ก็อาจจัดเป็นส่วนต่างหากก็ได้ตามหลักเกณฑ์ข้างต้น โดยอนุโลม

4. หน้าที่ของเทศบาล

ในส่วนที่เป็นหน้าที่ของเทศบาลนั้น พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 50 – 56 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

4.1 เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้

- 4.1.1 รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- 4.1.2 ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
- 4.1.3 รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- 4.1.4 ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- 4.1.5 ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
- 4.1.6 ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- 4.1.7 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 4.1.8 บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรม

อันดีของท้องถิ่น

4.1.9 หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และให้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ว่าด้วยการนั้น และหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

4.2 เทศบาลตำบลอาจจัดทำกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

- 4.2.1 ให้มีน้ำสะอาด หรือการประปา

- 4.2.2 ให้มีโรงฆ่าสัตว์
- 4.2.3 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือหรือท่าข้าม
- 4.2.4 ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
- 4.2.5 บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- 4.2.6 ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
- 4.2.7 ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 4.2.8 ให้มีการบำรุงทางระบายน้ำ
- 4.2.9 เทศพาณิชย์
- 4.3 เทศบาลเมือง มีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้
 - 4.3.1 กิจการตามที่ระบุไว้ในเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลที่ต้องทำ
 - 4.3.2 ให้มีน้ำสะอาด หรือการประปา
 - 4.3.3 ให้มีโรงฆ่าสัตว์
 - 4.3.4 ให้มี และบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
 - 4.3.5 ให้มีการบำรุงทางระบายน้ำ
 - 4.3.6 ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ
 - 4.3.7 ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 4.4 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเทศบาลเมือง อาจทำกิจการใด ๆ ในเขตเทศบาลดังต่อไปนี้
 - 4.4.1 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ หรือท่าข้าม
 - 4.4.2 ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
 - 4.4.3 บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
 - 4.4.4 ให้มีการบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
 - 4.4.5 ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
 - 4.4.6 ให้มีการสาธารณสุข
 - 4.4.7 จัดทำกิจการซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
 - 4.4.8 จัดตั้งและบำรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา
 - 4.4.9 ให้มีและบำรุงสถานที่สำหรับการศึกษาและพลศึกษา
 - 4.4.10 ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์และสถานที่พักผ่อน

หย่อนใจ

- ของท้องถิ่น
- 4.4.11 ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม และรักษาความสะอาดเรียบร้อย
- 4.4.12 เทศพาณิชย์
- 4.5 เทศบาลนครมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้
- 4.5.1 กิจการตามระบุงไว้อันเป็นหน้าที่ของเทศบาลเมืองที่ต้องทำตาม

มาตรา 5

- 4.5.2 ให้มีการบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- 4.5.3 กิจการอย่างอื่นซึ่งจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- 4.5.4 การควบคุมสุขลักษณะ และอนามัยในร้านจำหน่ายอาหาร
- โรงมหรสพและการบริการอื่น ๆ
- 4.5.5 จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย และการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- 4.5.6 จัดให้มีการควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ
- 4.5.7 การวางผังเมืองและควบคุมการก่อสร้าง
- 4.5.9 การส่งเสริมกิจการการท่องเที่ยว
- นอกจากนั้นเทศบาลนครอาจทำกิจการอื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่

ต้องทำของเทศบาลเมือง

แนวคิดทฤษฎีการบริหารภาครัฐแนวใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ (2552 : 55-69) ได้นำเสนอแนวคิดร่วมสมัยในการพัฒนาระบบราชการ ไว้ที่น่าสนใจ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. Networked Government Moving Beyond Silos : หรือการบริหารราชการแบบเครือข่าย มีหลักการหรือแนวทางดังนี้ 1) ปรับรูปแบบการบริหารราชการจากเดิมที่มีสายการบังคับบัญชาหลายชั้น ยึดวิธีการควบคุมสั่งการ และไม่ตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการที่ซับซ้อน เปลี่ยนมาเป็นการประสานการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร โดยมุ่งเน้นที่การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ประชาชน (Public Value) ให้ได้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม 2) ปรับเปลี่ยนจากการบริหารจัดการแบบแนวตั้ง (Vertical Government) มาเป็นแบบเครือข่าย (Networked Governance) เพื่อตอบสนองความต้องการงานบริการในรูปแบบที่เป็นการบูรณาการและเฉพาะตัวที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีปัญหาที่ซับซ้อนที่ต้องการความช่วยเหลือร่วมมือกันแกัระหว่างหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ และ

ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น 3) Public – private Partnership : PPP หรือหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-เอกชน เกิดขึ้นในหลายประเทศ เพื่อใช้ตอบสนองความต้องการจำเป็นขั้นพื้นฐาน โดยอาจจัดตั้งให้อยู่ในรูปของคณะกรรมการนโยบายที่ดูแลความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ระหว่างภาครัฐและเอกชน ตัวอย่างเช่น ในประเทศอังกฤษมีองค์กรที่เกิดจากหุ้นส่วนความร่วมมือภาครัฐ – ภาคเอกชน คือ The Private Finance Initiative ได้มีการสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนนขึ้นหลายแห่ง และ 4) สิ่งท้าทายต่อความสำเร็จ คือ โครงสร้างองค์การรูปแบบการบริหารจัดการ และระบบการบริหารงานบุคคลในปัจจุบันยังออกแบบเพื่อการบริหารแบบมีสายการบังคับบัญชาแบบเดิม ดังนั้น การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายจึงต้องปรับเปลี่ยนระบบการบริหารงาน ระบบโครงสร้างองค์การ และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการทำงานในรูปแบบใหม่

2. Flexible Government: Revamping Workforce System การบริหารราชการ

ที่เน้นความยืดหยุ่น คล่องตัว กล่าวคือ การปฏิรูประบบบริหารราชการภาครัฐใหม่ให้มีความยืดหยุ่น เพื่อขจัดแนวความคิดการบริหารงานภาครัฐแบบเดิม ที่มีลักษณะเป็นแบบควบคุม – สั่งการ และมีสายการบังคับบัญชาหลายชั้น ชับซ้อน ตลอดจนปรับการบริหารงานบุคคลที่ล้าสมัย ระบบที่อิงกับการจำแนกตำแหน่ง (Job Classifications) ที่ไม่ยืดหยุ่น มีขั้นตอนการทำงานมากมาย และจำกัดอำนาจการตัดสินใจของคนทำงานระดับปฏิบัติการ (Front Lines) ให้ทันสมัยยิ่งขึ้น ยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อเพิ่มผลิตภาพและเพื่อเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารงานภาครัฐรูปแบบใหม่ รวมทั้งการปรับแก้ไขอุปสรรคที่ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวในระบบการบริหารทรัพยากรด้านต่าง ๆ เช่น ระบบการบริหารงานบุคคล ระบบโครงสร้าง ระบบงบประมาณ ระบบพัสดุ เทคโนโลยีสารสนเทศ พร้อมทั้งฝึกอบรมเน้นทักษะความรู้ใหม่ ๆ ในเรื่องการทำงานแบบเครือข่าย เช่น การบริหารจัดการสัญญาจ้าง การทำงานในลักษณะภาคี หรือหุ้นส่วน การบริหารธุรกิจ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เช่น การสร้างทีมงาน การบริหารจัดการโครงการ การวิเคราะห์ความเสี่ยงและ การเจรจาต่อรอง

3. Choice – based Government : Letting citizens Choose คือการบริหาร

ราชการที่ขับเคลื่อนโดยผู้รับบริการ จากข้อเสนอของนายโทนี่ แบลร์ ได้กล่าวไว้ว่า งานบริการภาครัฐจะต้องถูกขับเคลื่อนโดยผู้รับบริการ ตัวอย่างเช่น คนไข้ ผู้ปกครอง นักเรียนหรือประชาชนผู้ใช้กฎหมาย ไม่ใช่โดยผู้บริหารหน่วยงาน การขับเคลื่อนดังกล่าวสามารถทำได้โดยการสร้างทางเลือกที่หลากหลายในการให้บริการแก่ประชาชน มีภารกิจริเริ่มการแข่งขันกันเอง

ระหว่างผู้ให้บริการเพื่อออกแบบการบริการให้ตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการแต่ละคนที่อาจจะแตกต่างกันออกไป เช่น การบริการทางเลือกโดยผ่านเว็บไซต์ในอินเทอร์เน็ต ประโยชน์ที่จะได้รับการปรับปรุง ก่อให้เกิดบริการที่หลากหลายของสินค้าและบริการ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เกิดการปรับปรุงคุณภาพการบริการอย่างสม่ำเสมอ มีมาตรฐานการให้บริการที่ดีเป็นที่พอใจของผู้รับบริการ การบริหารราชการที่ขับเคลื่อนโดยผู้รับบริการในชั้นต้นนั้น หน่วยงานบริการภาครัฐอาจทำได้โดยขอรับคำแนะนำหรือข้อคิดเห็นจากประชาชนในการปรับปรุงบริการ หรือหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้หรือแนะแนวทาง (Choice Advisors) แก่ประชาชนเพื่อที่จะได้เลือกรับบริการตามความต้องการที่มีจำนวนมาก และซับซ้อน เช่น บริการด้านสังคมสงเคราะห์ บริการด้านสุขภาพ และด้านการศึกษา เป็นต้น

4. Multiple – channel Government : Improving Access กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐควรมีช่องทางในการให้บริการได้หลากหลายช่องทาง หรือหลากหลายรูปแบบ เป็นการบริหารงานที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีช่องทางเข้ารับบริการหลายทางเพื่อให้เข้าถึงการบริการของรัฐอย่างทั่วถึงในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการคมนาคมขนส่ง การให้บริการที่จอดรถเพื่อผู้พิการหรือผู้สูงอายุ ห้องสมุดเคลื่อนที่ ด้านการท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยในสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ช่องทางในการเข้ารับบริการ ได้แก่ ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ เคาน์เตอร์บริการนอกสถานที่ ทางไปรษณีย์ตอบรับ โทรศัพท์เคลื่อนที่ หน่วยบริการขนาดเล็ก (Kiosks) ตามสถานที่สาธารณะ นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐอาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อรับบริการ อาทิ การเปิดช่องทางรับชำระภาษีผ่านธนาคาร หรือการสร้างเว็บไซต์เพื่อการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มลูกค้า หรือผู้รับบริการที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตทันสมัย หรือการมีศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ : One Stop Service ให้บริการแก่ประชาชน ณ จุดเดียวแต่สามารถทำธุรกรรมได้หลายเรื่อง หลายช่องทาง เช่น ศูนย์บริการร่วมและเคาน์เตอร์บริการประชาชน (GCS: Government Counter Service) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน (Government Contact Center: GCC) หรือ โทร. 1111 เป็นต้น

5. Personalized Government : Catering to Individual Needs หมายถึง การให้บริการของภาครัฐที่ต้องคำนึงถึงความต้องการของปัจเจกบุคคล เป็นความพยายามให้บริการที่ตอบสนองความต้องการและจัดการปัญหาเฉพาะตัวบุคคลให้ได้เพิ่มขึ้น เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตัวเองได้มากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนผู้รับบริการเป็นผู้

เลือกรูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมกับความต้องการของตนเอง (Government you Design) ซึ่งอาจทำได้โดยใช้ต้นทุนน้อยลงด้วยการบริการผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเป็นการให้บริการแบบตัวต่อตัว (One – to – one Service) โดยใช้หลักการบริหารความสัมพันธ์กับประชาชนผู้มารับบริการ (Customer Relationship Management) ซึ่งเน้นผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง เพื่อการปรับปรุงงานบริการให้ตอบสนองความต้องการของผู้มารับบริการได้ เช่น การใช้บริการและร้องทุกข์ผ่านระบบ โทรศัพท์ (Call Center) และการแจ้งข้อมูลข่าวสารและการตอบกลับผ่านอีเมล หรือ SMS นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งมอบการบริการแบบบูรณาการ (Integrated Service Delivery) เป็นการบูรณาการงานบริการจากหน่วยงานให้บริการต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงกับความต้องการและปัญหาของตัวผู้รับบริการ ซึ่งผลที่ได้คือ ประชาชนผู้รับบริการได้รับการตอบสนองและแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง

6. Outcomes – based Government : Focusing on Result หมายถึง ความสำเร็จของการให้บริการแก่ประชาชนผู้มารับบริการอยู่ที่ผลลัพธ์ที่บั้นปลายที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนั้น ๆ ไม่ใช่จากเม็ดเงินที่ใช้ไปกับโครงการ หรือการใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ หากแต่เกิดที่ประโยชน์ที่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับจากการดำเนินงานเหล่านั้นคุ้มค่ากับการลงทุนไปเพียงใด ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้ได้หรือไม่ มีการบริหารจัดการที่จัดสรรงบประมาณตามลำดับความสำคัญของความต้องการประชาชนอย่างแท้จริง หรือบางกรณีอาจใช้วิธีการมีส่วนร่วมของหลาย ๆ องค์การภาครัฐเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันหลาย ๆ ระดับ รวมทั้งขอความร่วมมือจากเอกชนและองค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาโดยกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่บั้นปลายที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่าย (Shared Outcomes)

7. Participation Government : Getting citizens Involve หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบการบริการภาครัฐ ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทยได้เริ่มเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการให้บริการสาธารณะของภาครัฐ (People’s Audit of Public Service Delivery) ในประเทศอังกฤษรัฐบาลท้องถิ่นให้ประชาชนช่วยกำหนดเป้าหมายและประเมินผลการดำเนินงานของรัฐบาลผ่านกลุ่มความร่วมมือในท้องถิ่นต่าง ๆ หรือใน ออสเตรเลีย

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2537 : 325) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการ เป็นเป้าหมายสำคัญ และเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย สังคมจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สังคมที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ย่อมมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง ในทางตรงกันข้าม ถ้าสังคมใดมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ โดยนัยนี้นักวิชาการทางรัฐศาสตร์บางกลุ่มจึงถือว่าการพัฒนาทางการเมืองคือการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ความสำเร็จของการพัฒนาทางการเมืองจึงขึ้นกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นสำคัญ

สุจิต บุญบงการ (2537 : 36 – 38) อธิบายถึง ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล โดยแยกลักษณะที่น่าสนใจ คือ ประการแรก การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องกิจกรรม ไม่ใช่ทัศนคติหรือป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึกหรือความเชื่อทางการเมือง แต่ทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม ประการที่สอง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ใช้กับบุคคลธรรมดา ส่วนนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น ถือว่าเป็นบทบาททางการเมือง (Political Role) ประการที่สาม การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้เกิดผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ เช่น ถ้านักศึกษาชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัยเพื่อไล่อธิการบดีออกจากตำแหน่งจะไม่ใช่เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง จนกว่านักศึกษาจะใช้การประท้วงนี้กดดันรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบีบบังคับให้อธิการบดีลาออก ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำ และสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็น ได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งสร้างหรือริเริ่มขึ้นจากตัวผู้มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้อื่นรวมทั้งผู้นำ

ทางการเมืองได้ด้วย และประการสุดท้าย การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลาและทุก ๆ เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงอาจเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ถึงแม้ว่า ผู้เข้าร่วมจะมีวัตถุประสงค์เพื่อกดดันรัฐบาล แต่ก็อาจจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของรัฐบาลแต่ประการใด ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด

จากที่กล่าวมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ใช่เพียงความคิด แต่เป็นกิจกรรมหรือการปฏิบัติของบุคคล การปฏิบัติก็อาจแสดงออกได้หลายรูปแบบ ทั้งแบบสันติหรือรุนแรง ซึ่งขึ้นอยู่กับทัศนคติของบุคคลนั้น การมีส่วนร่วมเป็นความพยายามของบุคคลในการผลักดันให้ผู้มีอำนาจปฏิบัติในสิ่งที่ประชาชนเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดี สมพันธ์ เตชะอธิก (2543 : 63) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนที่เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มคิดแลกเปลี่ยนความคิดในโครงการต่าง ๆ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำและดำเนินการโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นที่เน้นการพึ่งตนเองมากกว่าที่จะคิดพึ่งพาจากภายนอก

จามะรี เชียงทอง. (2549: 153)การมีส่วนร่วม เป็นกรอบแนวความคิดทางตะวันตก ที่เชื่อมโยงกับระบอบประชาธิปไตยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “สิทธิ” และ “ความเสมอภาค” ระหว่างประชาชน ความเชื่อเรื่องการมีส่วนร่วมมันมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อในเรื่อง “ความเป็นปัจเจกชน” (Individualism) ซึ่งมีความสามารถและศักยภาพที่คิดเอง แสดงความคิดเห็นของตนเอง ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ นอกจากนี้ยังเชื่อมั่นในความสามารถของตนว่าหากกลุ่มประชาชนได้เข้ามาอยู่รวมกันแล้วจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันของทุกคน ในรอบกติกา หรือข้อบังคับที่ร่วมกันกำหนดไว้

พจนานุกรมอังกฤษฉบับ Oxford (Oxford Advanced Learner's Dictionary) ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” หรือ Participation ไว้ว่า “เป็นการเข้าร่วมกระทำ หรือดำเนินการ หรือเข้าไปมีส่วนในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุคคลอื่น” (Oxford. 2000 : 945)

การมีส่วนร่วม (Participation) ของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้ การให้คุณค่าแนวความคิดที่แตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วยความหมายใน 4 มิติ (โกวิทย์ พวงงาม. 2556 : 55-

1. มิติเชิงกระบวนการ (Process) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefit) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) โดยผู้มีส่วนร่วม อาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ หรือบางกระบวนการก็ได้ ในแต่ละกระบวนการ มีกิจกรรมหรือรายละเอียดดังนี้

1.1 กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ได้แก่ 1) การริเริ่มตัดสินใจ 2) การดำเนินการตัดสินใจ 3) การกำหนดนโยบายจากความ ต้องการ และ 4) การตัดสินใจปฏิบัติการ

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ให้ความสนับสนุนด้านการบริหาร การประสานความร่วมมือ การร่วมปฏิบัติหรือร่วมดำเนินกิจกรรมด้วยกำลังกาย และงบประมาณ รวมถึงการสนับสนุน ทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม

1.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefit) กล่าวคือ เป็นการร่วม “ความรับผิดชอบ” ต่อผลที่เกิดขึ้น หรือมีส่วนร่วมที่จะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน

1.4 การมีส่วนในการประเมิน (Evaluation) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตาม ควบคุม ตรวจสอบผลการดำเนินงาน รวมทั้งร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

2. มิติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision - maker) หมายถึง ความสำคัญเกี่ยวกับอำนาจของบุคคล กลุ่ม และองค์กรในการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยตนเอง ทั้งอำนาจตัดสินใจในการกำหนดการพัฒนา อำนาจตัดสินใจในการบริหารและการจัดการพัฒนา เพื่อผลการพัฒนานั้นจะได้สอดคล้องกับความต้องการของตนเองและชุมชน

3. มิติเชิงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) คือ การมีส่วนร่วมเชิงผู้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับ โครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งในมิตินี้มีความคล้ายคลึงกับมิติเชิงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่แตกต่างที่ บุคคล กลุ่ม องค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ในลักษณะของผู้ดำเนินการการพัฒนาเอง หรือเป็นผู้ที่กำลังได้รับการพัฒนาเอง

4. มิติอื่น ๆ การมีส่วนร่วม คือ อำนาจในการตัดสินใจของบุคคล กลุ่ม องค์กรในการเข้าร่วมกระบวนการทำงานหนึ่งที่อาศัยความพร้อมเพรียงกัน เพื่อสร้างพื้นที่ทั้ง ด้านการทำงานและจิตใจที่จะมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ

สภาพแวดล้อม สภาพความคิด ระบบความเชื่อ และความยึดมั่นถือมั่นภายในตัวตนของแต่ละบุคคล แต่ละหน่วยงานหรือองค์กร ขึ้นอยู่กับยุคสมัย การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม หรือ Teamwork ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา การมีส่วนร่วมทำให้สมาชิกหรือผู้เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งหมดสามารถเข้าใจสถานการณ์ของงานโดยภาพรวมทั้งหมดได้ และรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรที่อยู่ในกระบวนการคิดริเริ่ม ตัดสินใจ วางแผนงานและดำเนินงาน เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการอุทิศตนในการปฏิบัติงานนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามแนวทางที่กำหนดไว้

อकिन รพีพัฒน์ (2532 : 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงการที่ประชาชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานตั้งแต่การค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ ที่มาของปัญหา การเลือกวิธีการ และการวางแผนในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการตามแผน สดท้าย คือ การประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความสำคัญในการพัฒนา

สมบัติ ขำรงค์ธัญวงศ์ (2537 : 237) อธิบายว่า หากพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใต้กรอบของระบบการเมือง อาจจำแนกได้ 2 ลักษณะสำคัญ กล่าวคือ ลักษณะแรกเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความหมายครอบคลุมลักษณะต่าง ๆ ส่วนลักษณะที่สองคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบอำนาจนิยมหรือระบอบเผด็จการ ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบนี้จะเป็นไปแบบทิศทางเดียว กล่าวคือ ประชาชนจะแสดงบทบาททางการเมืองได้เฉพาะภายใต้กรอบที่ผู้ปกครองกำหนดให้เท่านั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงออกเพื่อสนับสนุนผู้ปกครองภายใต้การระดมและการกำกับของผู้ปกครองโดยตรง อาจเป็นการแสดงออกของประชาชนเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล หรือแสดงออกซึ่งการต่อต้านหรือเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในระบอบอำนาจนิยมหรือระบอบเผด็จการ จะเป็นไปในลักษณะของการระดมการมีส่วนร่วม (Mobilized Participation) เป็นสำคัญ และจะต้องเป็นไปในลักษณะการสนับสนุนผู้นำเท่านั้นจะแสดงออกเพื่อการคัดค้านผู้นำหรือรัฐบาลมิได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบอำนาจนิยมหรือระบอบเผด็จการ จึงแตกต่างกับระบอบประชาธิปไตยอย่างชัดเจน เพราะการแสดงออก ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยสามารถกระทำได้ในทางสนับสนุนและคัดค้านรัฐบาล และโดยส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงออกที่เป็นอิสระจากการควบคุมหรือกำกับของรัฐบาล นอกจากนี้การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในระบอบ

ประชาธิปไตย อาจมีอิทธิพลหรือส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้ ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ถ้าสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ก็คือ การแสดงออกซึ่งเจตจำนงทั่วไป (General Will) ของประชาชนนั่นเอง จึงเป็นเรื่องที่ผู้นำทางการเมืองจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

จากแนวความคิดของนักวิชาการข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่บุคคล กลุ่ม องค์กรใด ๆ เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาทิ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านการบริหาร เป็นต้น โดยบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรต่าง ๆ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของแต่ละกระบวนการดำเนินกิจกรรมนั้น ตามสถานภาพหรือบทบาทที่แตกต่างกัน ยังผลให้กิจกรรมนั้น ๆ ดำเนินการไปตามแผนที่กำหนด และ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ การมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกัน ได้ ด้วยพื้นฐานทางแนวความคิด ค่านิยม ความเชื่อ หรือสถานภาพบทบาทในแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งในกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นสำหรับการเมืองทุกระบบ เนื่องจากรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demands) และการสนับสนุน (Supports) จะสะท้อนให้เห็นถึงการดำรงอยู่ของระบบการเมือง หรือทำให้ระบบการเมืองอยู่ในสถานะสมดุลได้

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมหรือเป็นการกระทำที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนในการปฏิบัติงาน หรือเข้าไปดำเนินการร่วมกัน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมค้นหาปัญหา ร่วมการเรียงลำดับของปัญหา ร่วมการดำเนินการ ร่วมการประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ โดยในการมีส่วนร่วมนั้นจะต้องทำด้วยความเต็มใจและสมัครใจ

2. กระบวนการของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีกระบวนการดังนี้

2.1 กระบวนการของการมีส่วนร่วม

อकिन รพีพัฒน์ (2532 : 25) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมมีกระบวนการ ดังนี้

2.1.1 ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2.1.2 ร่วมพัฒนาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์และสนองความต้องการมากยิ่งขึ้น

2.1.3 ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม

2.1.4 ร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดย

การมีส่วนร่วม

2.1.5 ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานเพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ

และประสิทธิผล

2.1.6 ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการตามขีดความสามารถของตนเองและ

หน่วยงาน

2.1.7 ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผลร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรม

ที่ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ตลอดไป

2.2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมภาคสังคม

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล (2545 : 41-42) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคสังคม ดังนี้

2.1.1 เป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคลซึ่งสอดคล้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2.1.2 ร่วมแก้ปัญหาความเดือดร้อนและไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่อยู่ ณ ผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน

2.1.3 ร่วมการตกลงร่วมใจกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำการสนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมขึ้น

สรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการร่วมแก้ปัญหาความเดือดร้อนและไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่อยู่นั้นรวมถึงการตกลงร่วมใจกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา

3. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.1 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2545 : 243) ระบุว่าลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

3.1.1 เป็นการทำงานที่มีคนหลาย ๆ คนมาทำงานช่วยเหลือกันโดยแต่ละคนมีความเต็มใจและพร้อมที่จะมาร่วมกันทำงาน ไม่ใช่เป็นการมาร่วมกันโดยบังเอิญโดยไม่ตั้งใจ แต่เป็นการรวมกันอย่างจริงจังจึงจะทำให้การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปอย่าง ต่อเนื่อง

3.1.2 คนที่มามีส่วนร่วมจะต้องรู้และเข้าใจเป้าหมายของการมีส่วนร่วมกัน หรือบางครั้งอาจมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเลยก็ได้ อันจะเป็นผลให้เกิดความผูกพันในเป้าหมายให้สำเร็จผลตามต้องการ

3.1.3 ระหว่างการมีส่วนร่วมกันทำงานจะต้องมีการติดต่อ พูดจาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอยู่เสมอ การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้มาร่วมกันทำงานเป็นสิ่งจำเป็นการทำงาน จึงจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้นำหรือผู้ปกครองต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารในการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายใต้การบริหารการปกครองของตน

3.1.4 เป็นการทำงานที่มีการแบ่งงานกันทำ การทำงานร่วมกันหลาย ๆ คน จำเป็นจะต้องมีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะของงานทั้งนี้เพื่อให้งานแต่ละส่วนดำเนินไป อย่างต่อเนื่องและมีการใช้ทรัพยากรกำลังคนอย่างเต็มที่โดยจะต้องมีการตกลงกันว่าใครเป็นผู้กระทำ ทำอย่างไรบ้าง และกำหนดเวลานัดหมายกันเมื่อไร

3.2 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2537 : 6-7) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

3.2.1 ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

3.2.2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและคิดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสรรสร้างสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน

3.3.3 ร่วมวางแผน นโยบายหรือแผนงานหรือ โครงการหรือกิจกรรมเพื่อขจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

3.3.4. ร่วมการตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้ประโยชน์ต่อส่วนรวม

- ประสิทธิผล
 3.3.5 ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและ
 ตนเอง
 3.3.6 ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของ
 เป้าหมาย
 3.3.7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตาม
 กิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยเอกชนและรัฐบาลให้ได้ประโยชน์ได้ตลอดไป

3.3 ความร่วมมือในการมีส่วนร่วม

ประชาชน ดังนี้
 3.3.1 ร่วมแสดงความคิดเห็น
 3.3.2 ร่วมสละทรัพยากร วัสดุ
 3.3.3 ร่วมสละแรงงาน
 3.3.4 ร่วมสละเวลา

3.4 ความคาดหวังในการเข้าไปมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff. (1980 : 225) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของและ
 ความคาดหวังของประชาชนว่า ประชาชนอาจเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไร
 ใดหรือร่วมมือในองค์การหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา
 และร่วมในความพยายามประเมิณผลโครงการ

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากความสนใจร่วมกัน
 มีเป้าหมายร่วมกันและต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้เกิดการ
 ประสานการผลักดันให้การเมืองเป็นตัวขับเคลื่อนการปกครองซึ่งประชาชนภายในท้องถิ่นต้อง
 ร่วมมือกันประสานความคิดเห็นร่วมกันและในบางกรณีประชาชนเหล่านั้นอาจเป็นผู้เข้ามา
 กำหนดรูปแบบหรือนโยบายในการเมืองการปกครองท้องถิ่นร่วมกันก็ได้ การเข้ามามีบทบาท
 ของประชาชนภายในท้องถิ่นนั้นถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมอันมีผลต่อระบบการเมืองของ
 ท้องถิ่นเป็นการแสดงให้เห็นทิศทางการเมืองของท้องถิ่นนั้นว่าควรมีรูปแบบทางการเมือง แบบ
 ใด

4. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

4.1 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมต่อการบริหารการปกครอง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2545 : 243-244) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการบริหารการปกครอง พอสรุปได้ในประเด็นสำคัญดังนี้

4.1.1 ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือ การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหการพัฒนาแต่ละท้องถิ่นนั้นควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นของตน ประชาชนจะรู้ดีว่าความต้องการของตนคืออะไรทำให้สามารถกำหนดแนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการได้เหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาก็ถูกจุดและตรงประเด็น

4.1.2 ทำให้ประชาชนต้องผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนมีส่วนร่วมเมื่อประชาชนได้เสนอแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนแล้ว เขาย่อมรู้สึกผูกพันที่จะต้องดำเนินกิจกรรมบางประการอันจำเป็นทำให้สิ่งที่เสนอแนะมาสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลประชาชนจะร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4.1.3 ทำให้ประชาชนรู้สึกรัก และหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองจากข้อ 2 เมื่อประชาชนผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนเสนอแนะและร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อมาคือความรักความภูมิใจและความหวงแหนในท้องถิ่นของตน เนื่องจากตนเองได้มีส่วนทำให้ให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาขึ้น

4.1.4 ทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่าง ๆ เท่ากับรับหลักการในเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นแต่ละแห่ง เมื่อประชาชนในท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ก็จะทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลางให้มีเวลามากขึ้นที่จะไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศต่อไปได้

4.1.5 ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสัมฤทธิ์ผลในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนในระดับตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ย่อมเป็นการปลูกฝังเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศชาติต่อไป

4.2 กระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาล (2545 : 42-43) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ (Public Participation) ของประชาชนมีความสำคัญ เพราะเป็นกระบวนการที่

ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่เนิ่นที่สุด คือ ได้รับฟังข้อมูลข่าวสารว่ารัฐจะทำอะไรประชาชนมีหน้าที่รับทราบ ระดับสูงขึ้นมาเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในโครงการต่าง ๆ เหล่านี้ว่าจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไรบ้าง กระบวนการตรงนี้คือกระบวนการประชาพิจารณ์ซึ่งเป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็น การตัดสินใจยังเป็นเรื่องของรัฐ คือ รัฐอาจจะเชื่อคำวิจารณ์ของประชาชนหรือรัฐอาจจะไม่เห็นด้วยต่อความเห็นของประชาชนก็ได้ กรณีรัฐตัดสินใจไม่ตรงกับความคิดเห็นของประชาชนรัฐต้องอธิบายให้ประชาชนทราบว่าทำไมรัฐจึงทำการตัดสินใจดังกล่าวขัดแย้งกับความคิดเห็นของประชาชน กระบวนการในระดับที่สูงขึ้นมาในกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ คือ การที่ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมที่จะตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นที่จะรับทราบปัญหา ร่วมคิด ร่วมหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวไปจนกระทั่งเมื่อโครงการต่าง ๆ เกิดขึ้นก็มีบทบาทติดตามมาโดยตลอด กระบวนการตรงนี้เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่อาจจะเรียกว่า การสร้างหรือแสวงฉันทามติ (Seek Consensus หรือ Consensus Building หรือ Consent Building) ตลอดกระบวนการนี้และกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะที่สูงที่สุด คือ กระบวนการที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตัวเองแต่ละคนทีละคน การตัดสินใจตรงนี้ใช้กระบวนการที่เรียกว่า การลงประชามติ (Referendum)

4.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

ปรีชา เรืองจันทร์ (2538 : 36-37) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นไว้ ดังนี้

4.3.1 เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น ซึ่งอาจจะทำหน้าที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กรณีของเทศบาล คือ ฝ่ายสภาเทศบาล โดยสรุปคือ ประชาชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการท้องถิ่นได้ อาจเป็นสมาชิกซึ่งได้รับการเลือกตั้ง หรือสมาชิกโดยตำแหน่งอันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบล

4.3.2 เป็นผู้เลือกตั้ง เป็นผู้เลือกสรรบุคคลเข้าไปบริหารจัดการของท้องถิ่น ในเมื่อมีคุณสมบัติครบตามกฎหมาย เช่น อายุ และถิ่นที่อยู่ เป็นต้น

4.3.3 การจัดตั้งกลุ่มสนใจ ในลักษณะกลุ่มผลประโยชน์อันเป็นพื้นฐานของพรรคการเมืองในอนาคตต่อไปเพื่อเป็นการรวมกลุ่มพิทักษ์ความชอบธรรม ความถูกต้องในท้องถิ่น

4.3.4 สร้างกระแสสาธารณะ เป็นลักษณะกลุ่มวิพากษ์หรือโจษขาน การวิจารณ์ในหมู่ชน เป็นกระแสปฏิบัติหรือสนับสนุนการทำงานของฝ่ายบริหารท้องถิ่นว่าสิ่งที่

ฝ่ายบริหารได้ทำอยู่นั้น เสี่ยงมหาชนยอมรับเพียงใดเป็นการกดดันผู้ปฏิบัติงานให้ปรับทิศทางการบริหารงานสนองความต้องการของประชาชนได้

4.3.5 การตรวจสอบสาธารณะ เป็นการตรวจสอบทั่วไปโดยประชาชน ช่วยกันตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารอย่างสม่ำเสมอ

4.3.6 ร่วมรับฟังการหารือของฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติได้ในโอกาสพอสมควรหากไม่เป็นเรื่องลับให้ประชาชนได้เข้ารับการประชุมของสภาตำบล และสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ปัญหาและแก้ไขอย่างใกล้ชิด

4.3.7 การร้องทุกข์ ในรูปแบบการปกครองดั้งเดิมสมัยพ่อปกครองลูก (Paternalism) น่าจะนำกลับมาใช้ได้ดีอีกครั้งกับสังคมไทยในรูปแบบการบริหารงานระดับตำบลทั้งนี้เพราะตามกฎหมายใหม่ คือพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 นั้น ตำบลเป็นนิติบุคคลสามารถทำอะไรก็ได้เสร็จในระดับตำบลได้หลายเรื่อง ดังนั้นการแก้ปัญหาเบื้องต้นให้แก่ราษฎรน่าจะเป็นภารกิจหลักอีกประการของตำบล

4.3.8 การพัฒนาพื้นที่จะตรงจุดหมายที่สุด เพราะ ประชาชนจะเห็นชัดเจนในการกำหนดแผนพัฒนา ดังนั้นควรประกาศให้ประชาชนรับทราบให้สามารถตรวจสอบได้

4.3.9 ปกครองตนเองเป็นการสร้างและสอนให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครองตนเองตามกระบวนการของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

4.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม
บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ (2545 : 380-381) กล่าวว่า โดยทั่วไปการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้

4.4.1 เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชน ช่วยให้เกิดความกระฉับในวัตถุประสงค์ และความต้องการของโครงการหรือนโยบายนั้น ๆ อยู่เสมอสาธารณชนสามารถที่จะผลักดันให้เกิดการทบทวนข้อสันนิษฐานที่ปิดบังอยู่ ซึ่งอาจจะปิดบังไม่ให้มองเห็นทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด บ่อยครั้งกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่ได้เคยใช้กันมาในอดีต สาธารณชนมักมีข้อมูลที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการที่จะนำไปสู่การตัดสินใจ ก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

4.4.2 ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา โดยทั่วไปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้า และลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับ

ความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งอาจจะดูว่าสิ้นเปลืองและเสียเวลาที่จะตัดสินใจได้ แต่ว่าเมื่อตัดสินใจแล้ว และเมื่อนำมาสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ การตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำไปอย่างรวดเร็วและดูเหมือนจะไม่สิ้นเปลือง อาจจะเสียเวลาค่าใช้จ่ายมากกว่าถ้าการตัดสินใจนั้นไม่ได้ทำให้เกิดข้อตกลงระหว่างกลุ่มหรือความเห็นชอบในกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องได้ แต่กลับนำสู่ความขัดแย้งของประชาชนอย่างต่อเนื่องมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจโดยกลุ่มซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจนั้น ๆ วิธีการจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการนำไปปฏิบัติ ทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งโดยทั่วไปมักจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดทำดำเนินการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระยะต้น

4.4.3 การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและการยอมรับระหว่างกลุ่มซึ่งก่อนหน้านี้จะมีความขัดแย้งระหว่างกันคนละทาง การมีส่วนร่วมยังก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคู่อริ ลดความขัดแย้งทางการเมืองและก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4.4.4 ความสำเร็จและผลในการปฏิบัติของโครงการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้เรามีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และครั้งหนึ่งเมื่อได้ร่วมตัดสินใจแล้วเขาก็ย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นไปปฏิบัติได้ ไม่เพียงแต่จะมีความสนับสนุนทางการเมืองต่อการนำไปปฏิบัติ แต่กลุ่มและปัจเจกชนอาจกระตือรือร้นในการที่ช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

4.4.5 การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าหรือขัดแย้งที่รุนแรง ความขัดแย้งในโครงการอาจนำไปสู่การปฏิบัติอันยากที่จะแก้ไข กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดโอกาสที่คู่อริจะแสดงความต้องการของกลุ่มเขา และความหวังถึงวาทปราศจากความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นสามารถเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามก็ดีการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษมันไม่อาจที่จะลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุก ๆ กรณี

4.4.6 ความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชนและเป็นวิถีทางที่จะนำไปสู่ความชอบธรรมและการดำรงอยู่ของความชอบธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้ง ก็คือจะต้องใช้กระบวนการตัดสินใจ

ซึ่งโปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนซึ่งให้สาธารณะชนมีส่วนร่วม โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนยังก่อให้เกิดความเข้าใจถึงเหตุการณ์ที่นำไปสู่การตัดสินใจนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น กระบวนการในลักษณะของการให้ข้อคิดเห็น ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐในการบริหารการปกครองประเทศ หรือเป็นเรื่องที่รัฐควรดำเนินการอย่างไรต่อไป โดยเฉพาะท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิด

5. ประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545 : 245-246) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องร่วมกันคิดและร่วมกันทำให้บรรลุผลตามที่ต้องการ ซึ่งประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารปกครองได้หลายประเภทดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทน เนื่องจากในแต่ละตำบลมักจะมีประชาชนในท้องถิ่นจำนวนมากเกินกว่าที่ประชาชนแต่ละคนจะสามารถดำเนินการแต่ละอย่างได้ครบถ้วน จึงจำเป็นที่จะต้องเลือกตัวแทนของตนขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่แทนตนในการรักษาผลประโยชน์ ความเป็นอยู่และปากท้องของตน ตัวแทนเหล่านี้มักเป็นคนที่ประชาชนในท้องถิ่น ที่นิยมนับถือและสามารถปกป้องผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้ และบุคคลที่จะเป็นตัวแทนในระดับตำบลได้จะต้องผ่านการเลือกจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น กำนัน กรรมการสภาตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น หรือเป็นบุคคลที่ตัวแทนของประชาชนได้คัดเลือกขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ เช่น สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล เป็นต้น

5.2 การมีส่วนร่วมในตำแหน่งต่าง ๆ นอกเหนือจากการมีส่วนร่วมในการเลือกตัวแทนแล้วประชาชนมีคุณสมบัติเหมาะสมหรือมีความถนัดที่จะทำกิจกรรมสาธารณะก็สามารถเสนอตัวเข้ารับตำแหน่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตำแหน่งที่อาศัยการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรงและตำแหน่งที่ตัวแทนของประชาชนได้เลือกขึ้นมา

5.3 การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ประชาชนในท้องถิ่นที่ยังมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรมของส่วนรวมด้วย ซึ่งสามารถแสดงความคิดเห็นได้ในกรณีต่าง ๆ

5.4 แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม เมื่อมีการประชุมประชาชนควรร่วมรับฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและ

ส่วนรวมนอกจากนี้ประชาชนยังอาจให้ข้อเท็จจริงบางอย่างเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจของผู้รับผิดชอบในเรื่องนั้นต่อไป

5.5 ร่วมสอดคล้องกิจกรรมสาธารณะ กล่าวคือ ประชาชนในตำบลควรสนใจการดำเนินกิจกรรมสาธารณะที่ถือว่าเกี่ยวข้อง โดยตรงกับชีวิตของความเป็นอยู่ของคนและคนอื่น ๆ ในตำบล เช่น โรคระบาดที่เกิดขึ้นกับสัตว์ เป็นต้น

5.6 ร่วมค้นหาข้อเท็จจริงและร่วมตัดสินใจ ในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้นแต่ยังไม่ทราบข้อเท็จจริงที่แน่ชัด เจ้าหน้าที่ปกครองระดับตำบลอาจเชิญให้ประชาชนบางคนร่วมค้นหาข้อเท็จจริงประกอบการตัดสินใจก็ได้เช่นกัน

5.7 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นจะต้องอาศัยกำลังความคิดโดยที่ประชาชนแต่ละคนร่วมกันแสดงความคิดเห็นหาแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่นและยังต้องอาศัยกำลังกายเป็นสำคัญอีกด้วย ถ้าประชาชนแต่ละคนคิดแต่ไม่ทำ ถึงแม้แนวทางที่จะพัฒนานั้นดีอย่างไรก็ไม่อาจประสบความสำเร็จได้ ประชาชนจึงต้องร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาท้องถิ่นของตน โดยอาจจะร่วมกันเสียสละแรงงานหรือบริจาคทุนทรัพย์ก็ได้

5.8 การมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ นอกจากการมีส่วนร่วมข้างต้นแล้วประชาชนยังอาจมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ อีกที่สำคัญคือการรวมตัวในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การจัดงานประจำปีต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อตำบลของตน

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนกับระบอบประชาธิปไตย

ระบอบการเมืองการปกครองตามแนวทางประชาธิปไตย นับได้ว่าเป็นระบอบการปกครองที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดเมื่อเทียบกับระบอบการปกครองแบบอื่น ๆ เช่น ระบอบอำนาจนิยมระบอบเผด็จการ เป็นต้น แม้ว่าระบอบประชาธิปไตยจะเป็นการปกครองที่นานาประเทศทั่วโลกนำไปใช้กันอย่างกว้างขวาง แต่ยังมีระดับความแตกต่างของการใช้ในระบบทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่ต่างกันอย่างมากมาย ระบอบประชาธิปไตยที่ได้นำไปใช้นั้นเรียกได้ว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Indirect or Representative Democracy) แต่มักเกิดคำถามกับระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนว่า ได้สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงหรือไม่เนื่องจากระบอบนี้หลังจากที่ประชาชนใช้สิทธิในการเลือกผู้แทนแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนก็ยุติลงเพียงแค่นั้น การกำหนดนโยบายของประเทศเป็นเรื่องของฝ่ายบริหารและนักการเมืองเท่านั้น ซึ่งบ่อยครั้งที่นโยบายต่าง ๆ ที่ออกมาจากรัฐบาล ไม่ตรงกับความต้องการของ

ประชาชน ซึ่งภายในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาชนจะต้องรอกจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ เพื่อแสดงเจตจำนงของตนต่อแนวนโยบายที่ต้องการ

ดังนั้นจึงได้เกิดการนิยามคำศัพท์ขึ้นมาใหม่ คือ “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” เพื่อให้บรรลุอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนให้เป็นแนวคิดแทนที่ระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) นั้นเป็นความพยายามที่จะสอดใส่แนวคิดการมีส่วนร่วมเข้าไปในระบอบการปกครอง โดยการมีส่วนร่วมนั้นมีความหมายมากกว่าเพียงเป็นการมีส่วนร่วมในขณะที่มีการเลือกตั้ง

โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจ ไม่เป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกคน ได้มีโอกาสที่จะแสดงความต้องการของตนต่อกิจกรรมส่วนรวม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจัดเป็นการกระจายอำนาจและการมีประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางของกระบวนการทางการเมืองทั้งในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการแสดงทัศนะ และร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหาร หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น เพียงใดก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมือง จากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับสังคมนั้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่า

เสียงของประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการและความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการตอบสนอง สำหรับสังคมไทย แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการนำมาใช้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ในการปฏิรูปการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยเรียกร้องให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะที่ผ่านมาระบบการเมืองและการบริหารราชการของประเทศประสบปัญหาต่าง ๆ ค่อนข้างมาก เช่น ปัญหาคอร์รัปชัน การซื้อเสียง ความไร้เสถียรภาพทางการเมือง ความขัดแย้งของชุมชนในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติความเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วของทรัพยากรธรรมชาติ การกระจายรายได้ และโอกาสที่ไม่เป็นธรรม (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. 2545 : 373-375)

7. การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

7.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ. 2540 และ ฉบับปี 2550

ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะมีกระบวนการจัดทำโดยประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และหัวใจของรัฐธรรมนูญฉบับนี้เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญโดยได้กำหนดหลักการของประชาธิปไตยแบบประชาชน มีส่วนร่วมว่า “อำนาจประชาธิปไตย เป็นของปวงชนชาวไทย” ซึ่งแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาในอดีตซึ่งระบุว่า “อำนาจอธิปไตย มาจากประชาชนชาวไทย ความแตกต่างในที่มาแห่งอำนาจอธิปไตยดังกล่าว ก่อให้เกิดผลในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักของการบริหารจัดการในประเทศในภาพรวม 3 ประการ (อาทิตย์ สองเสนา. 2550 : 17)

7.1.1 การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอำนาจของนิติบัญญัติ โดยการให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งเพื่อให้โอกาสกลุ่มตัวแทนต่าง ๆ นอกกระบวนการเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในงานนิติบัญญัติโดยการให้สิทธิประชาชนริเริ่มเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐและโดยการนำตัวแทนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในสภาผู้แทนราษฎร โดยให้ผู้แทนองค์กรเอกชน ด้านเด็ก สตรี คนชรา ผู้พิการหรือทุพพลภาพ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการวิสามัญพระราชบัญญัติที่มีผลกระทบต่อกลุ่มคนดังกล่าวได้

7.1.2 การปรับเปลี่ยนระบบในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ และสังคมในฝ่ายบริหาร โดยการกำหนดให้มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรอิสระ ประกอบด้วยบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่นอกภาครัฐทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

7.1.3 การปรับโครงสร้างการกระจายอำนาจ โดยการกระจายการกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น โดยการรับรองความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและการบริหารงาน โดยเฉพาะในการจัดการศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และมีสิทธิเสนอถอดถอนสมาชิกผู้บริหารสภาในท้องถิ่น

7.2 นอกจากการเปลี่ยนจากประชาธิปไตยแบบผู้แทนมาเป็นประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วมจะส่งผลปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักของการบริหารจัดการประเทศในภาพรวมแล้ว กระบวนทัศน์ใหม่ในประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วมยังส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนในประเด็นต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งอาจแยกพิจารณาเป็น 2 ด้าน คือ

7.2.1 ด้านประชาชนรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรองรับสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในทุกระดับตั้งแต่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

7.2.2 ด้านรัฐ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งหน้าที่ของรัฐที่จะต้องประชาชนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการปกครองโดยประชาธิปไตยที่สามารถลดช่องว่างระหว่างผู้บริหารประเทศกับประชาชนเจ้าของประเทศให้มีความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของชาติเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนและยังเป็นการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยให้ยั่งยืนแม้ว่าในประเทศจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติถึงช่องทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนยังถูกกีดกันจากภาครัฐที่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนเจตคติ และการหวงแหนอำนาจ ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบันยังอยู่ในระดับที่อ่อนแอ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในหมวดที่ 14 ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น ตามมาตรา 281 มาตรา 286 มาตรา 287 และมาตรา 290 ได้ระบุประชาชนในระดับท้องถิ่นก็มีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสาระสำคัญแต่ละมาตราดังนี้

มาตรา 281 ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่

ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 286 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้

มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย

ในกรณีที่มีการกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสามให้นำบทบัญญัติมาตรา 168 วรรคหก มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จากการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จะเห็นว่ารัฐในฐานะเป็นแม่บทในการบริหารจัดการและการเมืองการปกครองพร้อมที่จะให้การสนับสนุนประชาชนทุกภาคส่วนทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นให้ทุกคนมีส่วนร่วมโดยรัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดังกล่าวได้หากประชาชนในแต่ละส่วนของท้องถิ่นมีความพร้อมในการปฏิบัติงานนั้น ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในภาคส่วนของท้องถิ่นเอง ซึ่งส่วนท้องถิ่นจะส่งผลไม่ว่าผลดีหรือผลเสียต่อไปจนถึงระดับประเทศ

8. บริบทการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ดังนี้

ไชยพร ตันต์จิตานนท์ (2536 : 25) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกันในอันที่จะเลือกผู้นำของตน และการกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การช่วยเหลือด้านการเงิน แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง เป็นต้น

Huntington and Dominguez. (1975 : 33) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลัง สำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมทั้งการเลือกตั้ง การร่วมรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดัน การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรง

Nie and Verba. (1975 : 9-12) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนเฉพาะบุคคล เป็นเรื่องของการกระทำกิจกรรมทางการเมือง

เมืองตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสิทธิที่จะเข้าสมาคมหรือก่อตั้งพรรคการเมือง หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองกลุ่มอื่น ๆ สิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อรัฐบาล สิทธิเกี่ยวกับการพูด การชุมนุม และการพิมพ์อย่างอิสระและเป็นกิจกรรมที่มุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาล ทั้งในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือ การเลือกกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดย การกระทำกิจกรรม

McClosky. 1968 : (256-262) ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังนี้

- 1.1 การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศเพื่อให้สนองตอบความต้องการ
- 1.2 ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพล (Influence) ต่อการดำเนินงานของรัฐบาล หรือในการเลือกผู้นำในรัฐบาล
- 1.3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (Legitimate)
- 1.4 การมีตัวแทน (Representation) เพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตนเอง
- 1.5 การละวางหรือแยกตนเองออกจากการเมือง (Alienation) เนื่องจากเห็นว่าแม้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง (Apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิงและไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมืองเลย
- 1.6 ความกระตือรือร้น (Active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมืองหรือเป็นผู้ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (Activists)
- 1.7 การกระทำที่ “ต่อเนื่องคงที่” (Persistence Continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน (Institutionalized) และมีการจัดตั้งหรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่น การก่อการจลาจล
- 1.8 การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองหรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Public Policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของทางราชการ (Bureaucratic Actions)
- 1.9 การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทำต่อการเมืองระดับชาติ (National Politics)
- 1.10 การกระทำที่มีลักษณะเป็น “การกระทำทางการเมือง” (A Political act)

Milbrath and Goel. (1977 : 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันหรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาลและการเมืองซึ่งไม่เพียงแต่รวบรวมบทบาทอันแข็งขันในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้นแต่ยังรวมถึงกิจกรรมเป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วย ผู้ที่ยอมรับรัฐบาลก็จะแสดงออกโดยการปฏิบัติตามกิจกรรมตนเองตามคำสั่ง หรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามต่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น การเดินประท้วง การก่อจลาจล และทั้งที่เป็นการสนับสนุน

สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนภายในสังคมมีความต้องการที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพื่อให้ตนเองหรือกลุ่มเกิดพลังในการต่อรองในเรื่องต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งการกำหนดนโยบายสาธารณะ การดำเนินการ การบริหารการปกครอง ส่วนประชาชนที่มีแนวความคิดแตกต่างจากกลุ่มประชาชนอื่น ๆ ก็พยายามรวมกลุ่มให้ประชาชนที่มีแนวความคิดคล้ายกันมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดกลุ่มพลังอำนาจในการต่อรอง

8.1. ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

8.1.1 ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บุญเรือง นูรภักดิ์ (2529 : 56) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ของกิจกรรมทางการเมืองหลายอย่างรวมกันอยู่ ลักษณะของกิจกรรมหรือรูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมอาจเน้นหรือให้ความสำคัญแตกต่างกันไปในแต่ละระบบการเมืองโดยทั่วไปแล้วลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสมัครใจ กล่าวคือ ประชาชนมีส่วนร่วมโดยมีความต้องการอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะเห็นว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของตนที่จะไปมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของสังคมของตนเอง
- 2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเกิดจากการปลุกกระดมจากนักการเมืองหรือบุคคลอื่นในสังคม ทั้งนี้รวมถึงประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม เนื่องมาจากถูกบุคคลอื่น ๆ ร้องขอชักจูง ชูเชิญ ให้คำตอบแทนหรือใช้วิธีการอื่น ๆ ด้วย
- 3) Woodward and Roper. (1968 : 424) ได้จำแนกกิจกรรมทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกสถานิติบัญญัติและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลออกเป็นประเภทต่าง ๆ คือ

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเป็นสมาชิกของกลุ่มอิทธิพล การติดต่อกับสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมืองและการสนทนาทางการเมือง
พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2543: 8 – 10) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่ามี 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สำหรับประเทศที่ใช้ระบอบประชาธิปไตยที่มีตัวแทนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์นั้น วิธีดังกล่าวเป็นวิธีการหลักที่ปรากฏอยู่ทั่วไปของการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนกระทำอย่างต่อเนื่องเสมอ
2. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุน การทำงานให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น
3. กิจกรรมของชุมชน เป็นการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม หรือองค์การที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาการเมืองและสังคม โดยการแสดงออกต่อปัญหาทางการเมืองและสังคมในรูปของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะ
4. การชักจูง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ในอันที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำในระบบการเมือง เพื่อเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจหรือปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งมีอยู่ในรูปแบบกระทำเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านร่างกฎหมายหรือนโยบายอันหนึ่งอันใด โดยเฉพาะ

Milbrath. (1971 : 12 – 16 ; อ้างถึงใน อรรถพร ประเสริฐ. 2551) ได้จำแนกรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 6 รูปแบบ คือ

1. การเลือกตั้ง (Voting) เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ซึ่งรวมหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับความรักชาติ (Patriotic Acts) เช่น การเคารพธงชาติ การเสียภาษี การเคารพกฎหมายและการสนับสนุนประเทศให้ทำสงคราม แม้ตนเองจะไม่เห็นด้วย แต่ต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นจะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีมากกว่า ที่จะเชื่อว่า

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น เสียงคนจะมีผลทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องอาศัยการสื่อข่าวและการจูงใจมาก เหมือนกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ผู้ไปลงคะแนนเสียงอาจไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเมืองในรูปแบบอื่นก็ได้ แต่ในทางกลับกันผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้

2. การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การเข้ามีส่วนร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชน ไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนการเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนให้ประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การลงสมัครรับเลือกตั้ง และการร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในการปรับปรุงความเป็นอยู่ของชุมชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ

3. การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชนจึงนับว่าเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูงตลอดจนมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชน อย่างไรก็ตาม ผู้มีบทบาทนี้แตกต่างกับเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงน้อยกว่า เจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงดังกล่าว

4. การติดต่อกับทางราชการ (Official Contracting) เป็นกิจกรรมที่เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเองเท่านั้น เช่น การติดต่อกับทางราชการในเรื่องการเสียภาษี โรงเรียน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการ เป็นต้น

5. การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ขอบเขตของกิจกรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมือง รูปแบบนี้คือ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนนหรือก่อให้เกิดจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณะชน ถ้ารัฐบาลทำสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับชุมชนประท้วง รวมทั้งการเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาล และการปฏิเสธ การยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

6. การเป็นผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง (Communicators) ได้แก่ การติดต่อข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมือง เมื่อเขากระทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือส่งคำคัดค้านเมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การร่วมอภิปรายทางการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชน การให้ความสนใจแก่ทางราชการ และการเขียนจดหมาย หรือบทความถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้าร่วมแบบนี้มักเป็นผู้สื่อข่าวทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แต่จะไม่แสดงออกด้วยการประท้วง

Nie and Verba. (1975 : 9 – 12 ; อ้างถึงใน อรรถพรประเสริฐ. 2551) ได้

จำแนกรูปแบบและกิจกรรมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมสนับสนุนของประชาชน หรืออาจจะเป็นแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตน ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป
2. การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากกิจกรรมการรณรงค์ทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความคิดริเริ่มมาก่อนการลงคะแนน

นอกจากนั้น การรณรงค์หาเสียงยังเป็นวิธีการสื่อข่าวสารหรือบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของประชาชน ได้มากกว่า ด้วยเหตุที่ประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียงจะมีความสัมพันธ์ติดต่อกันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียง การทำงานอย่างแข็งขันเพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกสโมสรทางการเมือง

3. การติดต่องานของประชาชน คือ การติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาล โดยลำพังตัวเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลาเป้าหมาย และเนื้อหาสาระการเข้ามีส่วนร่วมของบุคคลได้เอง เป็นการกระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยบุคคลอื่น ๆ กิจกรรมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐบาล

4. การร่วมในกิจกรรมบางอย่างขององค์กร หรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหา การเมืองและสังคม เป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะกระทำร่วมกันในองค์กร ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อ รัฐบาลมาก เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2537 : 327 - 334) อธิบายว่า ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยทั่วไปนั้น พบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนจะมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งภายในสังคมเดียวกันและระหว่างสังคม ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติจะไม่มี ความแน่นอนเกี่ยวกับทัศนคติและการ กระทำทางการเมืองของตน การแสดงออกของบุคคลในทางการเมืองจะแตกต่างกัน ขึ้นกับเวลา และสถานการณ์ ทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยกระตุ้นที่สำคัญทางการเมืองมีลักษณะเป็น พลวัต (Dynamic) และเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อ ทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลทั้งสิ้น จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับความ สนใจทางการเมืองของแต่ละบุคคล

การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยความหมายที่เป็นรูปธรรม คือ การ แสดงออกซึ่งการกระทำทางการเมือง ได้แก่

1. การกำหนดตัวผู้ปกครอง การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยคือ การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตย ดังนั้น การที่ประชาชนปรากฏตัว แสดงตนในการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำทางการเมือง จึงเป็นการแสดงออกในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยจะแสดงออกซึ่งการกำหนดตัวผู้ปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ดังนั้นการจัดการเลือกตั้งผู้ปกครองหรือผู้นำทาง การเมือง ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร จึงเป็นการกระทำทางการเมืองเพื่อยืนยันสิทธิใน การเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน การที่ผู้นำทางการเมืองจะมีโอกาสได้ปฏิบัติ กระทำทางการเมืองหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับกรยอมรับหรือการให้ฉันทานุมัติจากประชาชน การ ประชาชนและโดยประชาชนเท่านั้น และรัฐบาลจะดำรงอยู่ได้นานแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับผลงาน ของรัฐบาลว่าได้กระทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนสมดังเจตจำนงทั่วไปของประชาชน หรือไม่ ดังนั้นกระบวนการเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่สะท้อนทั้งการเป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตยของปวงชน และสะท้อนเจตจำนงทั่วไปของประชาชน

การส่งเสริมให้ประชาชนแสดงออกซึ่งการใช้สิทธิเลือกตั้งผู้นำ
ทางการเมืองอย่างกว้างขวางและทั่วถึง จึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย
โดยจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งด้วยความรู้และความเข้าใจในความสำคัญของการ
เลือกตั้งอย่างแท้จริงมิใช่ส่งเสริมด้วยการกระทำที่มงายและไร้เหตุผลหรือด้วยอามิส
สินจ้าง

นอกจากประชาชนจะมีสิทธิในการเลือกตั้งผู้นำทางการเมืองแล้ว
ประชาชนยังมีสิทธิในการถอดถอนผู้นำทางการเมืองที่ประพฤติปฏิบัติมิชอบอีกด้วย ในกรณีที่
ผู้นำทางการเมืองมิได้กระทำเพื่อสนองตอบเจตจำนงทั่วไปของประชาชน หรือกระทำการอย่าง
หนึ่งอย่างใดที่ขัดต่อคุณธรรมทางการเมืองหรือการเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน อาจจะ
กระทำด้วยการแสดงประชามติไม่ยอมรับ ทั้งโดยนิตินัย หรือโดยพฤตินัยก็ได้ ซึ่งจะมีผลให้
ผู้นำที่ไม่พึงประสงค์นั้นออกจากตำแหน่งในที่สุด

ดังนั้นการใช้อำนาจของประชาชนในการกำหนดผู้ปกครองจึงเป็น
การแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง และเป็นกลไกสำคัญที่จะชี้ให้เห็นว่า
ประชาชนมีอำนาจในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และ
สังคมเพียงใด ด้วยเหตุนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นอกจากจะสะท้อนระดับ
ของการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ยังสะท้อนถึงแนวโน้มในการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและ
สังคมของประเทศอีกด้วย

2. การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่
สำคัญอีกประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย คือการมีส่วนร่วมในการผลักดันการตัดสินใจที่
สำคัญของรัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยโดยทั่วไปจะมีลักษณะเป็นสังคมพหุ (Pluralist
Society) คือ เป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยกลุ่มหลากหลาย อาทิ ชุมชน สมาคม กลุ่มอิทธิพล
และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ กลุ่มเหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะของกลุ่ม การเคลื่อนไหว
ต่าง ๆ ของกลุ่มอาจเป็นไปเพื่อการรักษาผลประโยชน์ของตน หรืออาจเป็นไปเพื่อรักษา
ผลประโยชน์ของส่วนรวม เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น และจะมีผลเกี่ยวพันกับการ
ผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล เพื่อตอบสนองเป้าหมายของกลุ่ม

ในกรณีที่กลุ่มต่าง ๆ กระทำการผลักดันโดยตรงต่อรัฐบาล อาจ
พิจารณาได้จากการเรียกร้องของสมาคมผลประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ สมาคมธนาคาร ผลักดัน
รัฐบาลเกี่ยวกับนโยบายการเงินการธนาคาร หรือสภาอุตสาหกรรม ผลักดันรัฐบาลเกี่ยวกับ
โครงสร้างภาษีการส่งเสริมอุตสาหกรรม สมาคมผู้ประกอบการขนส่ง ผลักดันขอขึ้นราคาค่า

โดยสารเพราะผลกระทบจากน้ำมันแพง เป็นต้น ปรากฏการณ์เหล่านี้จะปรากฏในประเทศที่พัฒนาแล้ว

ส่วนสังคมที่มีระดับการพัฒนาดำ การจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์มักอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ในกรณีเช่นนี้ประชาชนส่วนใหญ่ที่ไม่มีพลังและไม่มีศักยภาพในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อต่อรองผลประโยชน์กับรัฐบาลจะอยู่ในฐานะเสียเปรียบ ทำให้การตัดสินใจของรัฐบาลถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้มแข็งได้ง่าย ทำให้กลุ่มเหล่านี้นอกจากจะมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว ยังมีอิทธิพลทางการเมืองสูงอีกด้วย ปรากฏการณ์เช่นนี้จะปรากฏในสังคมด้อยพัฒนาและสังคมกำลังพัฒนาโดยทั่วไป การผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลโดยกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ จะมีผลต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม จึงกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำทางการเมืองที่แสดงถึงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับองค์การของประชาชนที่มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในระดับสูง

ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้ประชาชนจัดตั้งกลุ่มต่างๆ อย่างกว้างขวางจึงเป็นกลไกสำคัญอีกประการหนึ่งในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเสมอภาค ซึ่งจะส่งเสริมให้การตัดสินใจของรัฐบาลสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างยุติธรรม บทบาทของกลุ่มมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล มีความสำคัญต่อการยกระดับสมรรถนะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจากระดับบุคคลไปสู่ระดับองค์การ ซึ่งต้องอาศัยกลยุทธการรวมกลุ่มเป็นกลไกสำคัญ

3. การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในสังคมประชาธิปไตยถือว่าประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้าน อาจกระทำโดยการเขียน การพูด และการโฆษณาเผยแพร่ทั้งปวง การแสดงออกของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล ทั้งในเรื่องนโยบายและการบริหารงาน ถือเป็น การแสดงออก ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น โดยการเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่หรือด้วยการพูด การอภิปรายและการให้สัมภาษณ์เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลได้อย่างเสรี แต่จะต้องกระทำด้วยความสร้างสรรค์และมีเหตุมีผล ในระบอบประชาธิปไตยถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความกล้าหาญในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างตรงไปตรงมาและด้วยเหตุด้วยผล การวิพากษ์วิจารณ์โดย

ประชาชนจะเป็นเสมือนกลไกที่คอยควบคุม กำกับ และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล เป็นกลไกที่จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารของระบบราชการให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเสมอภาค

ในปัจจุบันนี้การวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้สื่อต่าง ๆ อาทิ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ นับว่ามีบทบาทสำคัญในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนสนใจกิจกรรมของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลจะก่อให้เกิดประเด็นของการพุดคุยหรือการถกเถียงทางการเมืองเมื่อประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพุดคุยจะพัฒนาไปสู่ความรู้ ความเข้าใจ และมีผลต่อการตัดสินใจของตนว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อการกระทำของรัฐบาล ถ้าไม่เห็นด้วยอาจพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่มีระดับสูงขึ้น เช่น การเข้าร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นต้น

4. การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ทั้งในทางสนับสนุนและคัดค้านการกระทำของรัฐบาล การชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง ถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อแสดงให้รัฐบาลรู้ว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำของรัฐบาล และเพื่อแสดงการเรียกร้องให้รัฐบาลสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างรวดเร็ว

โดยปกติการชุมนุมเรียกร้องทางการเมือง จะเกิดขึ้นเมื่อการต่อรองกับรัฐบาลด้วยการเจรจาไม่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มผู้เรียกร้องจึงจัดให้มีการชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อเพิ่มพลังการต่อรองให้สูงขึ้นถ้าการชุมนุมเคลื่อนไหวได้รับการสนับสนุนจากสื่อมวลชน โดยสื่อมวลชนนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชุมนุมจะมีผลให้ประชาชนให้ความสนใจและอาจเข้ามีส่วนร่วมในการชุมนุมมากขึ้น และในที่สุดจะเป็นการบีบบังคับให้รัฐบาลจะต้องทำตามข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม

การชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุนรัฐบาล ส่วนใหญ่จะเป็นไปโดยสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อย มีลักษณะเป็นการชุมนุมเพื่อให้กำลังใจ อาจจะมีป้ายคำขวัญที่กล่าวขย่อง ชื่นชม ประกอบการชุมนุมด้วย การชุมนุมลักษณะนี้จะไม่มีการยึดถือ ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นและสิ้นสุดตามหมายกำหนดการที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

แต่การชุมนุมเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านรัฐบาล จะมีลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ การชุมนุมประเภทนี้โดยส่วนใหญ่จะเริ่มต้นจากความไม่พอใจต่อนโยบายหรือการ

กระทำของรัฐบาล อาจเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับประโยชน์ของกลุ่มหรือประโยชน์ของสังคมก็ได้ การชุมนุม จะเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้นหากข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมไม่ได้รับการสนองตอบจากรัฐบาล การชุมนุมอาจจะตั้งมั่นอยู่กับที่ หรือมีการเคลื่อนไหวกว้างเพื่อเพิ่มความกดดันต่อรัฐบาลก็ได้ ถ้าประเด็นที่เคลื่อนไหวกว้างเป็นเรื่องประโยชน์ของสังคม และประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วย ประชาชนอาจเข้าร่วมมากขึ้น จนในที่สุดหากรัฐบาลไม่ยอมตกลงตามข้อเสนออาจเกิดการเผชิญหน้า และนำไปสู่การปะทะกัน กลายเป็นการจลาจลได้ในที่สุด การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างการเมืองของไทยที่นำไปสู่ความรุนแรงมีหลายครั้ง อาทิ เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 และเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่แยกราชประสงค์ เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553 เป็นต้น

การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างทางการเมืองแม้จะเป็นสิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย แต่จะต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายที่เป็นประชาธิปไตย กล่าวคือการชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างทางการเมืองจะต้องไม่ละเมิดกฎหมายที่เป็นประชาธิปไตย จะต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น และไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น

การชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างทางการเมือง ถ้าเกิดขึ้นแล้วรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองการเรียกร้อง อาจนำไปสู่การไร้เสถียรภาพทางการเมือง อาจเป็นสาเหตุให้ผู้นำกองทัพแอบอ้างเพื่อใช้กำลังเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองได้ ดังนั้นนักเคลื่อนไหวกว้างในระบอบประชาธิปไตย จึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง เพื่อรักษาหลักการของระบอบประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงสืบไป

ในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้วสิ่งที่ควรสนใจประการหนึ่งก็คือ เงื่อนไขการมีส่วนร่วม ซึ่งมี ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพในการเข้าร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมจะต้องไม่เป็นไปโดยการบังคับหรือถูกชักจูง ประชาชนมีส่วนร่วมก็โดยที่เขาได้ตระหนักว่าการเข้ามีส่วนร่วมนั้นจะช่วยให้วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ประสบผลสำเร็จ
2. โอกาสหรือช่องทางที่ประชาชนจะเข้าร่วม ได้ต้องมีมาก โดยเฉพาะกระบวนการวางแผนพัฒนาต่าง ๆ จะต้องไม่จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้นำหรือตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เท่านั้น แต่ต้องหมายรวมถึงประชาชนในฐานะผู้เสียภาษีอากรซึ่งควรที่จะเป็นผู้ที่จะต้องเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ด้วย

3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะเข้ามีส่วนร่วม การที่ทำให้ประชาชนได้เข้ามา
มีส่วนร่วมในการปกครอง ก็คือ การที่รัฐตระหนักว่า ประชาชนจะเป็นผู้ได้รับผลการพัฒนา
ดังนั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับหรือให้ความร่วมมือในการวางแผนที่กำหนดขึ้น จึงจำเป็นต้องให้
ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมโดยความเต็มใจ

8.2 กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Nie and Verba. (1975 : 9-12) ได้ให้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่
กว้างและชัดเจนขึ้น และได้แบ่งกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูปแบบ คือ

8.2.1 การลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอยู่สม่ำเสมอในระบอบ
ประชาธิปไตยและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำมา เนื่องจากเป็นสิ่งแสดงถึงความนิยม
สนับสนุนของประชาชนหรือแรงกดดันเพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนเพื่อให้ได้รับ
การสนับสนุนต่อไป อย่างไรก็ตามการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งต้องการริเริ่มหรือแรงจูงใจเพียง
เล็กน้อยเท่านั้น

8.2.2 การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญเท่ากับการลงคะแนน
เสียงเลือกตั้ง เนื่องจากทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำได้โดยการกำหนดคะแนน
เสียงให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่งไว้ก่อน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้ อย่างไรก็ตาม
กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ยากและต้องการความริเริ่มมาก่อนการลงคะแนนเสียง
นอกจากนั้น ยังเป็นวิธีที่สามารถสื่อข่าวสารหรือบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของประชาชน
ได้มากกว่า เพราะประชาชนที่ร่วมรณรงค์หาเสียงจะสามารถมีความสัมพันธ์ติดต่อกับผู้สมัคร
รับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น กิจกรรมการรณรงค์หาเสียงนี้ ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไป
ลงคะแนนเสียง การทำงานอย่างแข็งขันเพื่อพรรคการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง
การบริจาคเงินให้พรรคการเมือง และการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

8.2.3 การติดต่อขั้นต้นของประชาชนเป็นการติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มี
ต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลโดยลำพังตนเอง และเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลา
เป้าหมาย และเนื้อหาสาระในการเข้ามีส่วนร่วมของบุคคลได้เอง จึงสามารถคาดหวังใน
ผลประโยชน์ได้มาก แต่ในด้านอิทธิพลที่มีต่อรัฐบาลนั้นมีเพียงเล็กน้อย เนื่องจากการ
กระทำของคนจำนวนน้อย กิจกรรมดังกล่าวมักไม่มีความขัดแย้งโดยตรงกับบุคคลอื่น ๆ และ
ต้องการความคิดริเริ่มค่อนข้างมาก กิจกรรมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของ
ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะหรือปัญหาส่วนรวมเพื่อร้องเรียนให้มีการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐ

8.2.4 การร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างขององค์การหรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคมเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจกระทำร่วมในกิจกรรมภายในขององค์การที่เป็นทางการเมืองหรือไม่เป็นทางการเมืองก็ได้ การกระทำดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในเวลาใดและจะเกี่ยวกับปัญหาใดของกลุ่มก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลมากเนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมที่ร่วมมือกันนี้ต้องการความริเริ่มบ้าง

8.3 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

Milbrath and Goel. (1977 : 12-19) ได้ศึกษาผลงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและได้จัดแยกการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 6 แบบด้วยกัน คือ

8.3.1 การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถแยกจากกิจกรรมที่เกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นการแสดงออกของประชาชนถึงความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองมากกว่าเป็นการกระทำตามความต้องการของตน กล่าวคือ บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะกระทำไปโดยความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีมากกว่าที่จะเชื่อว่าการลงคะแนนเสียงของตนจะมีผลสำคัญทางการเมืองในทางกลับกัน ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนได้

8.3.2 การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (Party and Campaign Workers) หมายถึง การเข้าร่วมในพรรคการเมืองทั้งในช่วงระหว่างการเลือกตั้งและในการรณรงค์หาเสียง การบริจาคเงินช่วยเหลือแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง การชักชวนประชาชนไปลงทะเบียนเพื่อสิทธิในการลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมและสนับสนุนพรรคการเมือง การพยายามชักชวนประชาชนให้ลงคะแนนเสียงแก่พรรคหรือผู้สมัครที่ตนชอบ การมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวนี้ เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ขั้นต้นระหว่างปัจเจกชนกับรัฐ มิถุนแบรท พบว่าผู้เข้ามีส่วนร่วมของการเมืองในรูปแบบนี้น้อยมาก ในสหรัฐอเมริกาเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวต้องมีความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริง จัดเป็นพวกที่ขึ้นเวทีต่อสู้ทางการเมือง (Gladiators) ในขณะที่คนส่วนมากมักจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้เฝ้าดู (Spectators) คอยตัดสินว่าใครจะเป็นผู้ชนะด้วยการลงคะแนนให้คนที่ตนชอบ

8.3.3 การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (Community Activists) เป็นการก่อตั้งกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาของสังคม หรือร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เพื่อมีบทบาทเกี่ยวกับ

กิจกรรมสาธารณะหรือติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทเกี่ยวกับกิจกรรม
 สาธารณะติดต่อกับทางราชการในเรื่องปัญหาสังคม ผู้มีบทบาทในชุมชน จึงนับเป็นผู้ที่มีความ
 กระตือรือร้นสูงและมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูง อย่างไรก็ตามผู้มีบทบาทในชุมชน
 นี้แตกต่างจากเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่พรรคที่หาเสียงในแง่ที่มีความเกี่ยวข้องในพรรค
 การเมือง และการช่วยพรรคหาเสียงน้อยกว่าเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่พรรคที่หาเสียง
 ดังกล่าว

8.3.4 การติดต่อกับทางราชการ (Contacting Officials) เป็นกิจกรรมที่เป็น
 เรื่องเฉพาะเจาะจงของบุคคล ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อบุคคลนั้นเท่านั้นเอง เช่น การติดต่อกับ
 ทางราชการในเรื่องภาษีโรงเรือน การทำถนน การติดต่อขอรับสวัสดิการทางสังคม เป็นต้น
 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวเกือบจะไม่ใช่การมีส่วนร่วมทางการเมืองตาม
 ความหมายที่แท้จริง

8.3.5 การเป็นผู้ประท้วง (Protestors) ได้แก่ การเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน
 หรือการก่อจลาจลในกรณีที่ทำเป็นเพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับ
 การเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเป็นไปอย่างเปิดเผยต่อกรณีที่รัฐบาลกระทำ
 ในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การให้ความสนใจใส่กับการชุมนุมประท้วง เข้าร่วมกับกลุ่มประท้วง
 รัฐบาล และการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

8.3.6 การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง (Communicators) ได้แก่ การติดตาม
 ข่าวสารทางการเมืองอยู่เสมอ การส่งข่าวสารแสดงการสนับสนุนให้แก่ผู้นำทางการเมืองเมื่อ
 เขาทำในสิ่งที่ดีและถูกต้อง หรือส่งคำคัดค้านไปให้เมื่อเขากระทำในสิ่งที่เลวร้าย การเข้าร่วม
 ถกปัญหาการเมือง การให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการเมืองแก่เพื่อนในชุมชนที่อาศัยอยู่การให้
 ความสนใจกับทางราชการและการเขียนจดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ ผู้ที่เข้ามามีส่วน
 ร่วมทางการเมืองในรูปแบบดังกล่าวมักเป็นพวกที่มีการศึกษาสูง มีข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองมาก
 และมีความสนใจทางการเมืองมากด้วยผู้สื่อสารทางการเมืองเหล่านี้จะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล
 มากกว่าบรรดาเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองหรือผู้รักชาติ แต่จะไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการ
 ประท้วง

8.4 ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Cummings and Wise. (1971 : 13-17) ได้เสนอเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าประชาชนสามารถกระทำได้ในลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

8.4.1 การเลือกตั้ง (Election) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยการสมัครรับเลือกตั้งและการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Vote) เท่ากับเป็นการแสดงถึงสิทธิของประชาชนที่จะมีโอกาสในการตัดสินใจ หรือเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนทางการเมือง ตลอดจนโอกาสที่ตนจะเสนอตัวเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองเสียเอง

8.4.2 การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ (Public Opinion) การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะนี้ เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นความต้องการ การวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ในทางการเมือง อาจกระทำได้โดยวิธีการพูด การเขียน โดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ หรือการพูดต่อสาธารณะ ดังนั้น จึงเป็นวิธีการที่ประชาชนจะได้มีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

8.4.3 การรวมกลุ่มผลประโยชน์ (Interest Group) การรวมกลุ่มผลประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมาก เพราะกลุ่มผลประโยชน์นี้จะเกิดขึ้นจากการที่บุคคลหรือคนที่มีอาชีพ หรือผลประโยชน์ร่วมกันมารวมตัวกันกำหนดนโยบายและรักษาผลประโยชน์ของตนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเสนอความคิดเห็น การติดต่อขอร้องต่อรัฐบาลให้ดำเนินการ ตลอดจนคัดค้านหรือแสดงการต่อรองในประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ต่าง ๆ

8.4.4 การแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ (Demand action) การแสดงออกนี้เท่ากับเป็นการบ่งชี้ความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดของประชาชนที่มีต่อประเด็นสาธารณะหรือประเด็นทางการเมือง (Political Issue) อาจจะเป็นการคัดค้านหรือการสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้และความต้องการนั้นอาจแสดงออกด้วยการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเดินขบวน (Demonstration) การนั่งประท้วง (Sit-ins) และการเดิน (Marching) เป็นต้น

สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกิจกรรมต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจเกิดขึ้นจากความคิดของประชาชนส่วนใหญ่ หรืออาจเกิดจากกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดของประชาชน ซึ่งนำไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่คล้อยตามแต่ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์ของรัฐและประชาชนโดยรวมนั่นเอง

9. วัฒนธรรมทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมและวัฒนธรรมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะในกระบวนการกล่อมเกลารัฐนั้น วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมในหลายแง่จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง เช่น การนับถืออาวุโสก็จะถ่ายทอดเป็นการนับถือผู้มีอำนาจได้ ดังนั้น การพูดถึงวัฒนธรรมทางการเมือง จะต้องพูดถึงวัฒนธรรมสังคมด้วย วัฒนธรรมจะมีลักษณะของอดีตมากที่สุด เนื่องจากสังคมและระบบต่าง ๆ มีความสืบเนื่องมาตลอด ซึ่งกล่าวเฉพาะส่วนเด่น ๆ ดังนี้ (ลิขิต ชีรเวทิน. 2539 : 43 - 53)

1. ความเชื่อ ความเชื่อแบบไสยศาสตร์และไร้เหตุผลตามหลักวิทยาการสมัยใหม่ เป็นเรื่องปกติของสังคม ความเชื่อของคนไทยยังถูกจัดตั้งเป็นสถาบันและกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิด เช่น ความเชื่อที่ว่าหลังกึ่งพุทธกาลแล้ว สังคมจะเสื่อม คนจะโง่งง ความคิดจะเสื่อมคลาย เชื่อเรื่องสวรรค์ นรก ถือ ไชยกลาง เชื่อดวงชะตา เป็นต้น พิธีกรรมทางไสยศาสตร์ ซึ่งยังปรากฏเคลื่อนไหวอยู่ท่ามกลางความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเคลื่อนทหารและรถถังเข้าปฏิวัติจะกระทำตามหลักวิชาการ แต่ต้องมีการดูฤกษ์ยามตามวิชาโหราศาสตร์ ขณะที่มีการทำฝนเทียม โดยใช้หลักวิชาการสมัยใหม่เพื่อช่วยในการเพิ่มผลผลิตทางเกษตร แต่การทำนายความเจริญของงูของรัชทายาทจะดูจากพระโคว่ากินอะไรในพิธีแรกนาขวัญ เป็นต้น

2. อำนาจและการสืบทอดอำนาจ วัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่ง คือ อำนาจนิยม กล่าวคือยึดถือการใช้อำนาจในการปกครองบริหาร มีการกล่าวชื่นชมความเด็ดขาด ความเด็ดเดี่ยว เช่น มีการพูดถึงการแก้ปัญหาอย่างเด็ดขาดของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อำนาจนิยมจึงเป็นลักษณะประจำระบบความคิดและค่านิยมของผู้ปกครอง วัฒนธรรมทางการเมืองในส่วนนี้จึงขัดกับประชาธิปไตย ซึ่งเน้นการยอมรับ การเจรจาต่อรอง การตัดสินใจขัดแย้งโดยถกเถียงหาข้อยุติ อำนาจนิยมต้องการความรวดเร็วและเด็ดขาด วัฒนธรรมทางการเมืองในแง่อำนาจนิยมนี้เป็นมรดกมาจากการปกครองในระบบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยอมรับในอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา กษัตริย์คือเจ้าชีวิต เป็นสมมติเทพ ปกครองด้วยธรรมะและอำนาจในเวลาเดียวกัน กฎหมายที่ลงโทษผู้กระทำความผิดกระทำอย่างรุนแรงเด็ดขาดเพื่อให้เกิดความเกรงกลัว ลักษณะอำนาจนิยมอันนี้ยังสืบต่อจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องจากสถานะทางสังคมได้เปลี่ยนไป จึงไม่ปรากฏออกมาในทางปฏิบัติ แต่ในแง่ของค่านิยมยังมีผู้อยากเห็นผู้นำที่มีความเด็ดขาดอยู่มาก แม้ในการบริหารงานก็ต้อง

ประกอบด้วยพระเดช (อำนาจ) และพระคุณ (ธรรมะ) ซึ่งเป็นหลักการที่ยังใช้กันอยู่อย่าง สัมฤทธิผล

ปัญหาการสืบทอดอำนาจนี้เป็นปัญหาการขาดการพัฒนาการเมือง มีพื้นฐาน จากประวัติศาสตร์อย่างเห็นได้ชัด การใช้กำลังเข้ายึดอำนาจทางการเมืองเกิดขึ้นในสมัยอยุธยา หลายครั้ง ทำให้เกิดความคิดว่าการปฏิวัติยึดอำนาจในยุคนี้ก็ไม่ได้แตกต่างไปจากแบบเดิมมาก นัก

3. ผู้นำ บารมี และระบบอุปถัมภ์ วัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่เป็นตกทอดมาในปัจจุบันอีกอย่างหนึ่ง คือ ผู้นำแบบพ่อขุน ซึ่ง หมายความว่า เป็นผู้นำที่ปกครองด้วย เมตตาธรรมแบบพ่อปกครองลูก แต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีความเด็ดขาด พ่อขุนต้องมีบารมี มี บริวาร เป็นลักษณะของระบบอุปถัมภ์ในสมัยโบราณ ผู้นำแบบพ่อขุนคือผู้ที่เชื่อใน โครงสร้าง สามชั้นคือ รัฐบาล ข้าราชการ และประชาชน โดยไม่มีสถาบันการเมืองอื่น เช่น สถาบันการ เลือกลง เข้ามาเกี่ยวข้อง ความเชื่อเรื่องผู้นำแบบพ่อขุนนี้ได้ส่งผลมาในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ และยังมีจำนวนไม่น้อยเชื่อว่าระบบพ่อขุนหรือพ่อขุนอุปถัมภ์ เป็นระบบที่เหมาะสม สำหรับประเทศไทย

พ่อขุนจะต้องมีบารมี บารมีเป็นความเชื่อทางการเมืองที่สำคัญในสังคมไทย ในขณะที่คนส่วนใหญ่เข้าใจคำว่าบารมี แต่ก็ไม่สามารถจะอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าบารมีคือ อะไร จุดสำคัญอยู่ที่ว่าการดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือการบริหารนั้นจะต้องมีบารมีมากพอ ซึ่งโดยทั่วไป หมายความว่า มีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับในหลาย ๆ ด้าน การเข้าใจ แนวความคิดเรื่องบารมี และการพยายามสร้างบารมี เป็นสิ่งสำคัญของการเข้าสู่อำนาจและ ตำแหน่งทางการเมืองไทย การเข้าใจความหมายของคำว่า บารมี ซึ่งมีความเป็นมาตั้งแต่อดีต จึง จำเป็นต่อการเข้าใจพฤติกรรมและกระบวนการเลือกสรรผู้นำทางการเมืองไทย

บารมีและระบบอุปถัมภ์ (patron - client System) เป็นของคู่กัน มีผู้กล่าวว่า ถ้า พูดถึงสังคมจีนต้องพูดถึงครอบครัว พูดถึงญี่ปุ่นต้องพูดถึงบริษัท พูดถึงฝรั่งต้องพูดถึง ความสามารถ พูดถึงไทยต้องพูดถึงพรรคพวกเพื่อนฝูง ระบบพรรคพวกเพื่อนฝูงนั้นในแง่หนึ่ง คือการจับกลุ่มอยู่ในวง โดยมีผู้นำกลุ่มคอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ถ้าผู้ที่ได้ผู้นำคนนั้น มีมาก ก็จะมีบารมีมาก การสร้างบารมีในระบบอุปถัมภ์นั้นมีความเป็นมาตั้งแต่อดีต ที่เหล่า ไพรจะหลบเลี่ยงการเข้าเวร โดยฝากตัวเป็นข้าให้กับผู้มีอำนาจวาสนา เพื่อให้คุ้มครอง ประโยชน์ที่ได้รับก็คือผู้อุปถัมภ์ได้บริวารมากขึ้น เป็นการเพิ่มบารมีและอำนาจทางการเมือง ส่วนผู้เข้ามาพึ่งบุญบารมีก็ได้รับการคุ้มครองและผลประโยชน์ระบบอุปถัมภ์ในรูปแบบนี้สืบมา

จนถึงปัจจุบันในหมู่ข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือน รวมทั้งความร่วมมือระหว่าง
ข้าราชการทหาร - พลเรือน และกลุ่มพ่อค้าที่เข้ามาขอความคุ้มครองทางการเมือง โดยให้
ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจกับผู้อุปถัมภ์ ดังนั้น การศึกษาการเมืองจำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับ
แนวความคิดเรื่องบารมีและระบบอุปถัมภ์ การเข้าใจวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์จะมีส่วน
ช่วยให้เข้าใจการเมืองในปัจจุบันนี้

4. พฤติกรรมทางสังคมและพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทย การศึกษา
สังคมไทยจะพบว่า ในขณะที่สังคมไทยมีโครงสร้างที่ค่อนข้างแข็งและพัฒนา แต่พฤติกรรม
กลับมีลักษณะหลวม กล่าวคือ มีลักษณะปัจเจกนิยมสูง ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและ
องค์กร จนเกิดการตั้งข้อสังเกตว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่จัดตั้งอย่างหลวม ๆ ข้อเท็จจริงที่เห็นได้
คือ คนไทยจำนวนไม่น้อยขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ไม่รักษาวเวลา ทำงานโดยไม่มีเหตุผล
หลีกเลี่ยงสัญญาโดยไม่ปรากฏตัวหรือไม่ทำเอาคือ ๆ หรือทำงานโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพ การ
กล่าวเช่นนี้ย่อมเป็นการกล่าวแบบทั่วไป ไม่มีน้ำหนัก แต่จากหลักฐานที่เกิดและพบเห็นอยู่
ทั่วไป คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าลักษณะดังกล่าวมานี้เป็นความจริงอยู่ไม่น้อย ข้อสำคัญความรู้สึก
ผิด (Guilt Feeling) จะไม่ปรากฏอยู่ในบุคคลที่กระทำลักษณะดังกล่าว คำถามก็คือ อะไรเป็น
สาเหตุให้คนไทยมีลักษณะปัจเจกนิยมอย่างมากมาจนขาดความรับผิดชอบต่อองค์กรและมี
ผลกระทบต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย การตอบคำถามนี้คงต้องมองย้อนไปสู่อดีต
สังคมไทยไม่มีองค์กรสังคม มีแต่องค์กรของรัฐ เช่น การเกณฑ์แรงงาน โดยไม่ได้ค่าจ้างใน
ระบบไพร่ คนมีความรู้ มีทักษะในทางศิลปะก็จะถูกเกณฑ์ไปใช้งานของรัฐ เพราะฉะนั้นการ
พยายามหลีกเลี่ยงหลบหลีกความรับผิดชอบจึงเป็นวิธีคนยุคนั้นกระทำ จนมีลักษณะรักษาตัว
รอดและออกไปในทาง "ผู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี" ตามที่สุนทรภู่กวีเอกของไทยได้กล่าวไว้ใน
วรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี

นอกจากนี้คนไทยยังคบกันด้วยฐานะสูงต่ำแบบแนวตั้ง การทักทาย
ปราศรัยกันต้องถามไถ่ถึงฐานะทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะที่มาจากการแบ่งชั้นและฐานะตาม
ระบบศักดินามาตั้งแต่สมัยโบราณ การวางตัวในสังคมก็จะออกมาในลักษณะตามฐานะของแต่ละ
คน มากกว่าลักษณะเสมอภาคซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่วไปของสังคมตะวันตก

พฤติกรรมทางการเมืองที่เห็นเด่นชัดของคนไทยคือ การเปลี่ยนตัวผู้
อุปถัมภ์ การเปลี่ยนพรรค เปลี่ยนกลุ่ม เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไปก็จะปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์
ใหม่ ลักษณะการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนี้ เป็นลักษณะของพฤติกรรมในกระบวนการ

ทางการเมืองภายในและการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งได้แก่การปรับตัวกับสถานการณ์ การเมืองระหว่างประเทศและการจัดกระบวนอำนาจของประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ

การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ การเปลี่ยนตัวผู้อุปถัมภ์ การเปลี่ยนความคิดเพื่อที่จะผูกมิตรกับต่างประเทศนี้ มีพื้นฐานมาจากอะไร อาจวิเคราะห์ได้ว่ามาจาก ระบบไฟร์ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ที่สังกัดมูลนายต้องพยายามเอาตัวรอดด้วยการเลี้ยงงานแล้ว เมื่อมูลนายตายไฟร์สมจะเปลี่ยนสภาพเป็นไฟร์หลวง เพื่อรอการจัดให้เข้าสังกัดมูลนายใหม่ กล่าวง่าย ๆ ก็คือการถูกจัดเข้าสังกัดตามคำสั่งของรัฐ ไฟร์ก็ต้องปรับตัว ทำตัวให้เข้ากับมูลนายใหม่ ทำตัวให้เขารักและเอ็นดูเพื่อจะได้ไม่ลำบากมาก การเปลี่ยนความผูกพันกับมูลนายคนใหม่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อย ทำให้ไฟร์ต้องรู้จักปรับตัว ลักษณะนี้น่าจะมีส่วนทำให้การเปลี่ยนพรรคการเมือง เปลี่ยนการ "สังกัด" จากคนที่ทำท่าจะตกอับทางการเมือง ไปสู่คนที่กำลังรุ่งโรจน์ เป็นพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

พฤติกรรมทางการเมืองที่แปรเปลี่ยนไปมา การย้ายจากเป็นลูกน้องคนนี้ไป เป็นลูกน้องคนนั้น จากกลุ่มนี้ไปกลุ่มนั้น จากพรรคนี้ไปพรรคนั้น การรวมกลุ่มกันอย่างยากลำบาก การไม่ยึดหลักการ ฯลฯ อธิบายได้ด้วยวัฒนธรรมทางการเมือง แต่การวิเคราะห์ เจาะลึกว่าวัฒนธรรมทางการเมืองในแง่นี้ มีวิวัฒนาการมาอย่างไร จะต้องมองย้อนไปถึง โครงสร้างต่าง ๆ ของระบบการเมือง สังคม โดยเฉพาะระบบไฟร์ ก็จะทำให้ภาพกระจ่างขึ้น แม้ จะไม่ใช่คำตอบที่พิสดารได้แน่ชัด แต่ก็ เป็นสมมุติฐานสำหรับศึกษาต่อไป

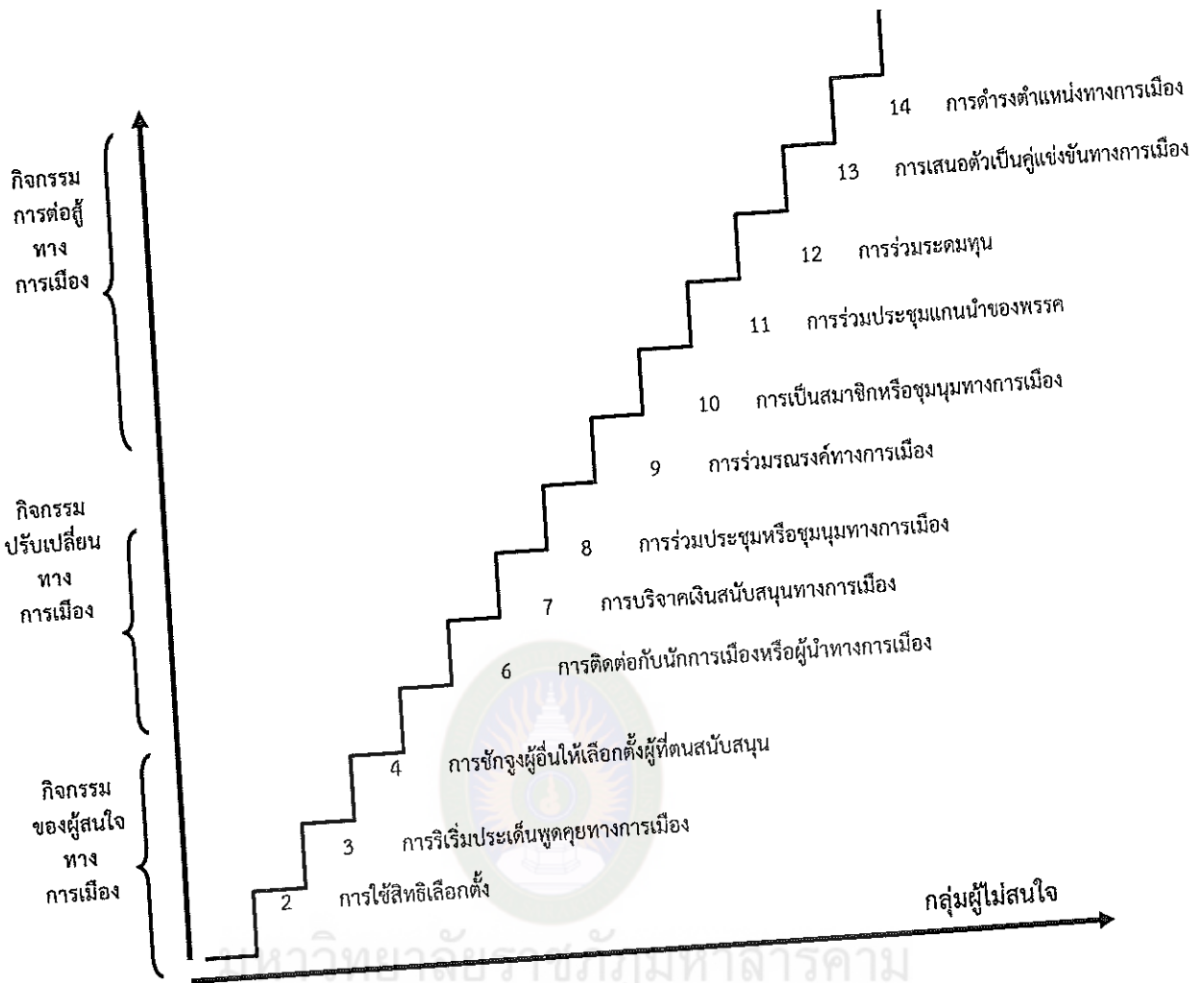
10. ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการตะวันตกได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างกว้างขวาง ทั้งการศึกษาจากภายในสังคมเดียวกันและการศึกษาจากสังคมที่แตกต่างกัน เหตุผลที่มีผู้ให้ความสนใจต่อการศึกษามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางเป็นเพราะว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการพัฒนาทางการเมืองและส่งผล กระทบต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

สมมติ ทาร์จันตวุงค์ (2537 : 335 – 344) ศึกษาของเลสเตอร์ มิลเบรธ (Lester Milbrath : 1965 อ้างถึงใน อรรถ พรประเสริฐ, 2551) พบสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งท่านอธิบายว่า ลักษณะสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักวิชาการค้นพบคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีคุณลักษณะของการสะสม (Accumulation) กล่าวคือ ถ้าบุคคลมีความเกี่ยวพันหรือมี กิจกรรมทางการเมืองอย่างหนึ่ง จะทำให้บุคคลนั้นมีความเกี่ยวพันกับกิจกรรมทางการเมือง

อื่น ๆ ด้วย แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะเป็นลำดับชั้น (Hierachy) จากน้อยไปหามาก คือเริ่มจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง และพบว่าเรื่องมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทั่วไปสมาชิกในสังคมจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่สนใจการเมือง (Apathetics) กับกลุ่มที่สนใจการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยกลุ่มที่สนใจการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจจำแนกได้เป็น 3 พวกคือ พวกแรกเป็นกลุ่มผู้สนใจติดตามทางการเมือง (Spectators) พวกที่สองเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างกลุ่มที่สนใจติดตามการเมืองและกลุ่มที่ต้องการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง (Transitional Activists) พวกที่สามคือ กลุ่มที่ต้องการเข้าไปต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง (Gladiators) อย่างไรก็ตามลักษณะเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นที่แต่ละบุคคลได้รับ ผลจากการวิเคราะห์พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากผลงานศึกษาวิจัยต่าง ๆ มิลเบรธ พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองประกอบด้วยฐานคติ (Assumption) สำคัญ 2 ประการคือ Milbrath. (1965 : 16 อ้างถึงใน อรรถพรประเสริฐ. 2551)

จากฐานคติดังกล่าว มิลเบรธ ได้นำเสนอกรอบความคิดว่าด้วยลำดับชั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง (The Hierachy of Political Involvement) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเริ่มต้นจากลำดับต่ำสุดคือ การไม่สนใจทางการเมืองไปสู่การสนใจทางการเมือง และในส่วนของการสนใจทางการเมืองก็จะแบ่งเป็นลำดับชั้นจากต่ำสุดไปสู่สูงสุดดังแผนภาพที่แสดงให้เห็นต่อไปนี้ Milbrath. (1965 : 18 ; อ้างถึงใน อรรถพรประเสริฐ. 2551)

แผนภาพที่ 2 ลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมือง
 ที่มา (สมบัติ ขำรงค์ธัญวงศ์. 2537 : 337)

จากลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองดังกล่าว มิทเบรธ พบว่า พฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงจากผู้ไม่สนใจทางการเมืองไปสู่ผู้ที่สนใจทางการเมือง และในส่วนของผู้ที่สนใจทางการเมืองนั้น บุคคลจะมีพฤติกรรมเกี่ยวพันทางการเมืองจากลำดับต่ำไปสู่ลำดับสูง อย่างไรก็ตามการแสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลอาจจะแตกต่างกันไปตามเวลาและสถานการณ์ หรือแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่จะไม่แตกต่างกันเกินกว่าหนึ่งหรือสองลำดับขั้นเท่านั้น

สำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง (Transition) อาทิจากกลุ่มผู้ไม่สนใจไปสู่กลุ่มผู้สนใจติดตามทางการเมือง ผู้ที่มี

พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจะพยายามแสวงหาข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเองทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและคู่แข่งทางการเมือง ในทำนองเดียวกันบุคคลที่เลือกจะสนับสนุนพรรคใดมากกว่าการให้ความสนใจเฉย ๆ มักจะติดต่อกับนักการเมืองเข้าร่วมประชุม ร่วมบริจาคเงิน ซึ่งถือเป็นช่วงของการปรับเปลี่ยน (Transitional Activities) ที่สำคัญก่อนจะเข้าไปร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง อย่างไรก็ตาม จากการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปพวกที่ไม่สนใจทางการเมือง จะมีสูงทั้งในอิตาลีเม็กซิโก เยอรมนี สหรัฐอเมริกา และอังกฤษ Almond and Verba. (1963 ; อ้างถึงใน อรรถ พรประเสริฐ. 2551)

11. คุณลักษณะของการกระทำทางการเมือง

จากลำดับขั้นของการเกี่ยวพันทางการเมืองดังได้กล่าวมาแล้ว อาจพิจารณาคุณลักษณะของการกระทำทางการเมือง (Characteristics of Specific Political Acts) จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง แสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง (Political Stimuli) จากสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง บุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอุทิศความพยายามเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จำเป็นในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ แม้ว่าโดยทั่วไปปัจจัยกระตุ้น (Stimuli) จะถูกส่งผ่านทางสื่อต่าง ๆ มากมาย แต่บางคนอาจจะให้ความสนใจ เพียงเล็กน้อย หรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่บุคคลจะตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองอย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะบุคคล โดยทั่วไปการที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองยิ่งยาก จะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมิมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปการที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทำให้คู่แข่งทางการเมืองจะต้องแสดงความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม เพื่อขอรับความไว้วางใจหรือขอสนับสนุนมติจากประชาชน ให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นการใช้สิทธิเลือกตั้งแม้จะเป็นการแสดงออกในลำดับพื้นฐานของการเกี่ยวพันทางการเมือง แต่การใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นับว่าสำคัญมาก

โดยทั่วไปการใช้สิทธิเลือกตั้ง ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก การตัดสินใจว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ประการที่สอง การตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคใดหรือบุคคลใด ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 ประการขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของแต่ละบุคคลและปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยทั่วไปบุคคลจะรู้ล่วงหน้าว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด ดังนั้นบุคคลจึงมีโอกาสเตรียมการตัดสินใจไว้ได้ล่วงหน้า

3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตน ดังนั้นบุคคลที่คิดว่าตนไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมือง ก็จะไม่สนใจการเมือง แม้กระทั่งการพูดคุยทางการเมือง แต่บุคคลที่รู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นระดับความสนใจเกี่ยวกับการริเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนไม่สนใจ บางคนสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และผู้ที่เป็นผู้นำในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง จะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง มากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

4. การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน การแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนเองสนับสนุน นับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่สนใจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมือง ลักษณะของการแสดงออกเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเป็น "หัวคะแนน" ของผู้แข่งขันทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงการผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพูดคุยทางการเมือง ทั้งนี้ เพราะได้แสดงความคิดเห็นด้วย และเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดี สามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การติดกระดุมหรือติดสติ๊กเกอร์ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้ความสนใจสนับสนุนพรรคการเมืองใด หรือคู่แข่งทางการเมืองคนใด ทั้งนี้เพราะการติดกระดุมที่เป็นสัญลักษณ์ของพรรคหรือของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ปกเสื้อ ย่อมเป็นการประกาศตนในฐานะผู้สนับสนุนอย่างชัดเจน หรือการติดสติ๊กเกอร์ที่รถยนต์ ย่อมเป็นการแสดงเจตนาของเจ้าของรถยนต์ว่าตนสนับสนุนผู้ใด และมีลักษณะของการช่วยโฆษณาเผยแพร่อีกทางหนึ่งด้วย การกระทำเช่นนี้อาจมีผลในการโน้มน้าวผู้ใกล้ชิดที่ยังมิได้ตัดสินใจ ให้เข้าร่วม

สนับสนุนเช่นเดียวกับคนได้ โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะสามารถสร้างอิทธิพลในการชักจูงได้ง่าย (ในประเทศไทย วัฒนธรรมการติดกระดุมที่เป็นเครื่องหมายขององค์กรหรือสถาบันมีแต่ของรัฐบาล ไม่ปรากฏกระดุมที่เป็นตรา (Logo) ของพรรคการเมือง แต่จะมีในรูปของการสกรีน (Screen) ลงบนตัวเสื้อ ซึ่งพรรคการเมืองจะนิยมกระทำทุกพรรค แจกให้กับประชาชนทั่วไปในโอกาสต่าง ๆ ประชาชนที่สวมเสื้อตราพรรคการเมือง อาจไม่ได้ชื่นชมหรือศรัทธา หรือเป็นสมาชิกพรรคแต่อย่างใด - ผู้วิจัย)

6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง การกระทำทางการเมืองในลำดับนี้ แสดงว่าบุคคลได้เพิ่มระดับความสนใจทางการเมืองขึ้น จนถึงกับอยากพูดคุย หรือสื่อความเห็น โดยตรงกับผู้นำทางการเมือง โดยอาจจะเสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติมหรือให้กำลังใจนักการเมืองให้มีขวัญและกำลังใจในการต่อสู้ต่อไป

โดยทั่วไปมีประชาชนเพียงส่วนน้อยที่ติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองโดยตรง การติดต่อกับผู้นำทางการเมืองอาจกระทำได้โดยการส่งจดหมาย โทรศัพท์ หรือการติดต่อพูดคุยโดยตรง การได้ติดต่อพูดคุยกับผู้นำทางการเมืองโดยตรงอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดความสนใจทางการเมืองมากขึ้น จนเปลี่ยนฐานะจากผู้สนใจให้การสนับสนุนไปสู่การเข้าร่วมต่อสู้ทางการเมืองโดยตรง

7. การบริจาคเงิน เป็นการแสดงออกถึงการสนับสนุนทางการเมืองที่สำคัญ ทั้งนี้ เพราะในระบบประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยเฉพาะการรณรงค์และการแข่งขันเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่มีค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้นการที่บุคคลร่วมบริจาคเงินย่อมแสดงถึงความมุ่งมั่นในการสนับสนุนอย่างจริงจังและอาจพัฒนาไปสู่การเป็นผู้เข้าร่วมต่อสู้ทางการเมือง โดยตรงในฐานะสมาชิกที่สำคัญของพรรค

8. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองที่มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น การเข้าร่วมประชุมและการเข้าร่วมชุมนุมย่อมเป็นการแสดงออกซึ่งการสนับสนุนทั้งทางกายและทางจิตใจ เป็นการร่วมให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน เป็นการแสดงออกซึ่งการสังกัดกลุ่มอย่างชัดเจน การแสดงออกเช่นนี้เป็นพลังสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง และเป็นสิ่งที่ผู้แข่งขันทางการเมืองมีความประสงค์จะได้รับการสนับสนุนมาก

9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เป็นการแสดงออกซึ่งการมีภารกิจร่วมกันของผู้ที่สนใจทางการเมือง การร่วมรณรงค์ทางการเมืองจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความมั่นใจและ

ความรู้สึกที่ดีต่อพรรคการเมืองและต่อคู่แข่งชั้นทางการเมือง ต้องการแสดงให้เห็นว่าตนเองมีส่วนร่วมในความสำเร็จของการต่อสู้ทางการเมืองนั้นด้วย

การร่วมรณรงค์ทางการเมืองอาจกระทำได้หลายกรณี อาทิ การส่งจดหมาย การติดโปสเตอร์หรือการเคาะประตูบ้านเพื่อชักจูงประชาชนให้ช่วยสนับสนุน หรือการร่วมโฆษณาชักจูงประชาชนด้วยการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ประชาชน ให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะให้การสนับสนุน เป็นต้น

10. การเป็นสมาชิกสำคัญ of พรรคการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองอย่างชัดเจนว่าตนเองสังกัดพรรคใด และเป็นการยอมรับภารกิจในฐานะสมาชิกของพรรคที่จะต้องช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของพรรค การขยายความศรัทธาให้แพร่หลายในหมู่ประชาชน และการร่วมผลักดันเพื่อให้พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ลักษณะสำคัญของการเป็นสมาชิกที่มีบทบาทในพรรค คือการแสดงออกว่าสังกัดพรรคใด การจ่ายเงินบำรุงพรรค การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญของพรรค

11. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค เป็นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกิจกรรมของพรรค กล่าวไว้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสูง บุคคลที่จะเข้ามามีบทบาทในการร่วมประชุมแกนนำของพรรค หรือการร่วมประชุมวางแผนกลยุทธ์ของพรรค โดยทั่วไปจะต้องผ่านการเป็นสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญ จนพรรคเกิดความไว้วางใจและมีความเชื่อมั่นว่าจะช่วยเสริมสร้างกิจกรรมของพรรคให้มีความแข็งแกร่ง สามารถที่จะเอาชนะคู่แข่งชั้นทางการเมืองได้

12. การร่วมระดมทุน เป็นกิจกรรมสำคัญของสมาชิกพรรคระดับสูง ผู้ที่จะอยู่ในฐานะที่จะระดมทุนให้แก่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ นอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถแล้วยังต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย เพื่อให้สามารถติดต่อกับบุคคลชั้นสูงในสังคมที่มีฐานะดีและอยู่ในวิสัยที่จะบริจาคทรัพย์เพื่อร่วมสนับสนุนการแข่งขันทางการเมืองได้ ผู้ระดมเงินทุนจึงเป็นคนกลางที่มีความสำคัญทางการเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักการเมือง ซึ่งสามารถจะสนองตอบความต้องการของผู้บริจาคเงินได้

13. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งชั้นทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกทางการเมืองที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะการเสนอตัวเป็นคู่แข่งชั้นทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนพิจารณาให้ความไว้วางใจ บุคคลที่จะมีบทบาทในระดับนี้ได้ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถพิเศษ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงสามารถสร้างความนิยมศรัทธา

ให้เกิดแก่ประชาชนได้ ประการสำคัญจะต้องสร้างความประทับใจให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง สามารถทำให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ว่าจะเป็นผู้นำความสำเร็จและการมีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น มาสู่ประชาชน ส่วนระดับของความสามารถของผู้เสนอตัวเข้าแข่งขันจะแตกต่างกันไปตามระดับของตำแหน่งที่จะเข้าไปรับผิดชอบ อาทิ นายกเทศมนตรี ผู้ว่าราชการ หรือผู้นำประเทศ

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นการแสดงออกทางการเมืองในระดับสูงสุด เป็นผลจากการได้รับชัยชนะจากการเสนอตัวเข้าแข่งขันทางการเมือง การแสดงบทบาทในฐานะที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะจะมีผลกระทบต่อความศรัทธาเชื่อมั่นของประชาชนในระยะยาว ถ้าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีความสามารถในการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุข จะทำให้พรรคได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลถึงโอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่สามารถบริหารประเทศให้ เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชน จะส่งผลกระทบต่อประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อพรรคการเมืองที่สังกัดด้วย และจะทำให้โอกาสที่จะได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งต่อไปเป็นไป ด้วยความยากลำบาก ดังนั้นการแสดงออกซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงเป็นบทบาทสำคัญสูงสุดของประชาชนที่มีต่อระบบการเมือง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเทศบาลอย่างยั่งยืน

1. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร

นิรันดร์ สังข์จีน (2548) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันและอนาคตต้องเผชิญหน้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีความซับซ้อนและไม่แน่นอนกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก การที่จะรับมือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตได้นั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความสมรรถนะมากขึ้นและมีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสูงภาวะผู้นำเป็นแนวคิดที่นักวิชาการศึกษากันมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน มีกระบวนการทั้งในการศึกษาและการอธิบายภาวะผู้นำหลาย กระบวนการด้วยกัน ในปัจจุบันกระบวนการศึกษาและการอธิบายภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และมีการนำไปศึกษาวิจัยทั้งวิจัยทดลองและวิจัยภาคสนาม กับองค์กรต่าง ๆ หลายประเภทในขอบเขตระดับสากลและหลากหลายวัฒนธรรม ผู้บริหาร องค์กรจำนวนไม่น้อยใช้ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนเป็นหลักในการบริหาร และในบาง องค์กรนั้นผู้บริหารก็ใช้ภาวะการนำอย่างสิ้นเชิง ซึ่งผู้บริหารประเภทนี้จัดเป็นผู้บริหารที่ใช้ การนำแบบปล่อยเสรีผลการศึกษาทั้งในต่างประเทศและภายในประเทศได้พบว่าภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงส่งผลให้องค์การมีประสิทธิภาพและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ขณะที่ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนซึ่งใช้การนำแบบการให้รางวัลตามสถานการณ์และการจัดการอย่างกระตือรือร้นภายใต้เงื่อนไขขยวเอนก็มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพขององค์การเช่นเดียวกัน ขณะที่ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนแบบการจัดการอย่างเฉื่อยชภายใต้เงื่อนไขขยวเอนและภาวะผู้นำแบบปล่อยเสรีไม่ทำให้องค์การมีประสิทธิภาพและในบางกรณีกลับทำให้ประสิทธิภาพตกต่ำลง

น้ำผึ้ง โพธิ์ทอง (2549) ได้เสนอให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยนำแนวทางของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนที่ทำให้้องค์การเกิดประสิทธิภาพไปปฏิบัติ ได้แก่ การสร้างบารมีและการใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมคติ การจงใจเพื่อสร้างแรงดลใจในการปฏิบัติงานให้กับสมาชิก้องค์การ การกระตุ้นและสร้างปัญญาให้แก่มสมาชิกเพื่อทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็น้องค์การเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเพื่อให้องค์การมีบรรยากาศการทำงานที่ช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ตลอดจนการให้รางวัลและการลงโทษอย่างมีกฎเกณฑ์เสมอภาคและเสมอภาคกัน

2. ปัจจัยด้านการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2549) ในระบบราชการไทยโดยเฉพาะราชการส่วนท้องถิ่นได้นำพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาบังคับใช้ซึ่งกล่าวว่าส่วนราชการมีหน้าที่การพัฒนาความรู้ในส่วนราชการ เพื่อให้เป็นลักษณะของ้องค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสมำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการ ได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถ สร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนั้นการพัฒนาส่วนราชการให้เป็น้องค์การแห่งการเรียนรู้ ในการบริหารราชการแนวใหม่นั้น ส่วนราชการจะต้องพัฒนาความรู้ ความเชี่ยวชาญให้เพียงพอแก่การปฏิบัติงาน ในพระราชกฤษฎีกาลบนี้จึงกำหนดเป็นหลักการว่า ส่วนราชการต้องมีการพัฒนาความรู้เพื่อให้มีลักษณะเป็น้องค์การแห่งการเรียนรู้อย่างสมำเสมอ ฉะนั้น การบริหารจัดการให้เป็น้องค์การแห่งการเรียนรู้ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนใน้องค์การ ได้แสดงความสามารถของตนอย่างเต็มที่และอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันสร้างผลลัพธ์ที่้องค์การต้องการ โดย้องค์การสนับสนุนให้สมาชิกทุกคนใน้องค์การได้คิดใหม่ ได้ทำงานร่วมกันและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

สุคาร์ตัน วิเลิศศักดิ์ (2549) แนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้ เป็นแนวคิดทางการบริหารอีกแนวคิดหนึ่งที่เป็นการบริหารจัดการคุณภาพเพื่อการสร้างสรรค์ (Empowering Education) และเป็นการตอบสนองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างค่านิยมแบบประชาธิปไตย ขยายขีดความสามารถของผู้คนทั้งองค์กรอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างสรรค์อนาคตแกนหลักขององค์กรแห่งการเรียนรู้ นั่นคือ “ระบบย่อยของการเรียนรู้” ทั้งในระดับของปัจเจกบุคคล กลุ่ม และระดับองค์กรซึ่งจะนำไปสู่วิธีการในเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ในระดับ องค์กรต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ ซึ่งภาวะผู้นำนั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นั้น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพราะผู้บริหารแต่ละคนจะนำทางและทำให้กระบวนการความร่วมมือง่ายขึ้น โดยบทบาทของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความเป็นผู้นำจะมีส่วนสำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาวะผู้นำขององค์กรเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้

ศรีเรื่อน ลิจิตเดชาโรจน์ (2550) ได้อธิบายลักษณะขององค์กรแห่งการเรียนรู้ในแนวทางของการสร้างนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยองค์กรมีแรงขับและความสามารถในการพัฒนา การทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ ถูกคำ และเรียนรู้จากหน่วยงานอื่น ในองค์กรแห่งการเรียนรู้มีนวัตกรรมที่ก้าวไกล และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความชัดเจน ในการเริ่มต้นและมีบทสรุป แต่จะไม่มีหยุดยั้งในแง่ของกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้กลายเป็นงานประจำวัน และนวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย ๆ และมีความพิเศษมากมาย สิ่งเหล่านี้เริ่มต้นจากความง่ายในแนวทางของการดำเนินชีวิตในองค์กร โดยสังเกตจากผู้บังคับบัญชา และจะเป็นแนวทางในการช่วยพัฒนาองค์กรต่อไป หัวใจของการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้คือการเสริมสร้างวินัย 5 ประการ (The Fifth Disciplines) ให้เกิดผลจริงจังกในรูปของการนำไปปฏิบัติแก่บุคคล ทีม และองค์กรอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหากองค์กรใดมีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ประการหรือที่ Senge เรียกว่า วินัย 5 ประการ จึงจะถือได้ว่าเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ วินัยทั้ง 5 ประการ ได้แก่ ความรอบรู้ของบุคคล (Personal Mastery) แบบแผนความคิดอ่าน (Mental Models) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) การเรียนรู้ของทีม (Team Learning) การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking)

3. ปัจจัยด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร

สำนักงานข่าวกรองแห่งชาติ (2550) ตามที่พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ได้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 9 ธันวาคม 2540 กำหนดสิทธิของประชาชนในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการพร้อมกับการกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในการให้บริการข้อมูลข่าวสารของราชการแก่ประชาชน ประกอบด้วย การเตรียมการให้บริการข้อมูลข่าวสารของราชการ จัดให้มีโครงการประชุม สัมมนา หรือฝึกอบรม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานมีความรู้ความเข้าใจ ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฯ ได้อย่างถูกต้อง แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นการเฉพาะโดยอาจแต่งตั้งบุคคล หรือคณะกรรมการประจำหน่วยงาน เพื่อบริหารงานหรือกำกับดูแลการปฏิบัติฯ สร้างระบบจัดเก็บข้อมูล หรือ ดำรวจ แก้ไข ปรับปรุง ระบบจัดเก็บข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีอยู่เดิม ให้สามารถทราบถึงวงจรเอกสาร ขั้นตอนการจัดเก็บ ส่วนงานย่อยที่จัดเก็บ และสถานที่จัดเก็บ ให้สามารถค้นหา หรือ หยิบใช้ได้ จัดให้มีข้อมูลข่าวสารของราชการไว้ในสถานที่เฉพาะ ไว้ให้ประชาชนตรวจดู (ตามมาตรา 9) โดยข้อมูลข่าวสารที่จัดให้ประชาชนเข้าตรวจดู ถ้ามีส่วนที่ต้องห้ามมิให้เปิดเผยตามมาตรา 14 หรือมาตรา 15 อยู่ด้วย ให้ลบหรือตัดทอน หรือ หรือทำโดยประการอื่นใด ที่ไม่เป็นการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนนั้น ได้บุคคลไม่ว่าจะมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องหรือไม่ก็ตาม ย่อมมีสิทธิเข้าตรวจดู ขอสำเนา หรือขอสำเนาที่มีคำรับรองถูกต้องของข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานจัด ไว้ให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ ในกรณีที่สมควร หน่วยงานของรัฐ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ จะวางหลักเกณฑ์เรียกค่าธรรมเนียมในการให้บริการข้อมูลข่าวสารนี้ก็ได้ โดยให้คำนึงถึงการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย ประกอบด้วย เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

4. ปัจจัยด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร

บุญทัน ดอกโทสง (2551) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นงานที่ทำท่ายในการกำหนดงานที่ได้รับมอบเพื่อวัตถุประสงค์ ผู้ชำนาญการด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีกิจกรรมกว้างและลึกซึ่งมากกว่าหลักสูตรในมหาวิทยาลัย วิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กลายเป็นสาขาอาชีพหนึ่งที่ช่วยเพิ่มปริมาณการผลิต สร้างความพึงพอใจให้กับคนตั้งแต่คนงาน ผู้จัดการ และสมาชิกองค์กร มีการทุ่มเทเพื่อสร้างผู้ชำนาญการและ เตรียมคนเหล่านี้เพื่อช่วยการปฏิบัติงาน เป็นการลดค่าใช้จ่ายขององค์กรลง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชื่อมระหว่าง ความรู้บุคคล ทักษะ ทักษะ ความชำนาญและนโยบายเข้าด้วยกันซึ่งมีส่วนทำให้ระบบงานและการทำงานของบุคคลเข้มแข็งขึ้น ในการปฏิบัติงานมีความพยายามใช้วิธีการเพื่อพัฒนา

เปลี่ยนแปลงระบบโดยใช้ค่าใช้จ่ายที่ต่ำสุดและให้ผล ออกมามากที่สุด พนักงานมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีที่สุด โดยมีปริมาณการผลิตมากที่สุด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นำไปสู่ประสิทธิภาพที่ดีขึ้นและสร้างคุณค่าต่อการผลิตบริการ ปัจจุบันวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กลายเป็นการศึกษาทางวิชาการทั้งในวิทยาลัย มหาวิทยาลัย โดยมีโปรแกรมการฝึกนักศึกษาเพื่อสร้างผู้ชำนาญการ

โกวิท พวงงาม (2550) การบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงเรื่องการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรไว้ด้วยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลตามความต้องการและความเหมาะสมของท้องถิ่น ประกอบกับกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กำหนดให้คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น กำหนดมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของพนักงานส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบให้มีทิศทางที่เหมาะสมและเป็นธรรมตามความในมาตรา 33 (1) แห่ง พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ด้วยบทกฎหมายดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าเทศบาลเป็นองค์กรที่มีต้องบริหารงานบุคคลภายใต้ระเบียบหลักเกณฑ์ หลายประการพอควร ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรเทศบาลเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบ 6 ด้าน ดังนี้การสร้างจิตสำนึกในตำแหน่งหน้าที่และการรับรู้บทบาท การส่งเสริมให้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การสนับสนุนให้เข้าร่วมการฝึกอบรมตามสถานที่ต่าง ๆ การมอบหมายงานในหน้าที่ตรงตามความถนัด การให้ทุนและให้โทษตามระเบียบวินัย อย่างเป็นธรรม การบำรุงขวัญและกำลังใจอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5. ปัจจัยด้านธรรมาภิบาลในองค์กร

ถวิลวดี บุรีกุล (2543) การทำงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล เป็นการใช้ความรู้ความสามารถเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ มากกว่าประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง มีความมานะบากบั่น ถ้าข้าราชการไทยมีค่านิยมที่ถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นเรื่องของการที่รัฐบาลไม่ควรบริหารงานในลักษณะองค์กรธุรกิจ แต่เป็นการบริหารงานด้วยการยึดหลักประชาธิปไตย หลายประเทศในโลกกำลังดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของหลักการนี้ และมีการยอมรับในแนวทางการทำงานที่ยึดหลักประชาธิปไตยมากขึ้นมีการให้ความสำคัญกับเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่อง เช่น ความสนใจของสาธารณชน กระบวนการบริหารหรือการปกครอง และการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ข้าราชการมีการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะใหม่ในการพัฒนานโยบายและปฏิบัติตามนโยบาย มีการรับรู้ มีการเคารพและ

ยอมรับศักดิ์ศรีของการเป็นพลเมืองมากขึ้น โดยปกติข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากขึ้น เมื่อมีการเพิ่มหรือขยาย การให้บริการของตนและมีการติดต่อกับประชาชนมากขึ้น ผู้บริหารจะรู้สึกว่าตนได้ประโยชน์จากการรับฟังประชาชนมากขึ้น และจากการบริการมากกว่าการกำกับดูแลเท่านั้น ประชาชนและข้าราชการจึงทำงานร่วมกัน และระงับปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกันด้วย

สถาบันพระปกเกล้า (2547) หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดที่ต้องการ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์และวิธีการบริหารงานภาครัฐไปจากเดิมที่ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า และอาศัยกฎระเบียบ เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความถูกต้อง สุจริต และเป็นธรรม โดยหันมาเน้นวัตถุประสงค์และสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานทั้งในแง่ของผลผลิต และผลลัพธ์ และความคุ้มค่าของเงิน รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพ และสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนผู้รับบริการ โดยนำเอาเทคนิควิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เรียกว่า “ธรรมาภิบาล” (Good Governace) มีหลักเกณฑ์ ประกอบด้วย หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักคุณธรรม (Merit) หลักความโปร่งใส (Transparency) มีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบ (Responsiveness) และหลักความคุ้มค่า (Value)

บริบทเทศบาลเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ

ตารางที่ 1 จำนวนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งของเทศบาลเมืองในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ

เทศบาลเมือง	จำนวนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง
1. แะระแม	7,324
2. วารินชำราบ	21,393
3. เฉลิมสุข	10,911
4. พิบูลมังสาหาร	5,105
5. ศรีสะเกษ	12,521
6. กันทรลักษ์	14,037
7. ยโสธร	14,303
8. อำนาจเจริญ	18,057
รวม	103,654

ที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2556 : 24-40

1. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดทางตะวันออกเฉียงเหนือและของประเทศไทย ทั้งยังเป็นตำบลที่ตั้งของเส้นเวลาหลักของประเทศ ที่เส้นแวง 105 องศาตะวันออก โดยเป็นจังหวัดแรกที่ได้เห็นดวงอาทิตย์ก่อนพื้นที่อื่น ๆ ทั่วประเทศ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองใหญ่ริมฝั่งแม่น้ำมูลที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานมากกว่า 200 ปี โดยมีประวัติการก่อตั้งเมืองโดยสังเขป คือ

เมื่อปีพุทธศักราช 2228 เกิดวิกฤติทางการเมืองในนครเชียงรุ่ง เพราะกลุ่มจีนฮ่อ ขวางกั้นการค้าปล้น เมืองเจ้านครเชียงรุ่งคือ เจ้าอินทกุมาร เจ้านางจันทกุมารี และเจ้าปางคำ ได้อพยพไพร่พลมาขอพึ่งบารมีพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ของเวียงจันทน์ จึงโปรดให้นำไพร่พลไปตั้งเมืองที่หนองบัวลุ่มภู (ปัจจุบันเป็นจังหวัดหนองบัวลำภู) โดยตั้งชื่อเมืองว่า "นครเขื่อน

ชั้น "กบแก้วบัวบาน" ต่อมาพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ให้เจ้าปางคำเสกสมรสกับพระราช
 นัดดาได้อโธรส คือ เจ้าพระตา เจ้าพระวอซึ่งมีความสำคัญต่อเมืองอุบลราชธานีอย่างยิ่ง เพราะ
 ต่อมา ปีพุทธศักราช 2314 เกิดสงครามแย่งชิงอำนาจระหว่างเวียงจันทน์กับเมืองหนองบัวลุ่มภู
 โดยเจ้าสิริบุญสาร เจ้าแผ่นดินเวียงจันทน์ ขอบุตรธิดาของเจ้าพระตา เจ้าพระวอ ไปเป็นนางห้าม
 และนางสนม แต่เจ้าพระตา เจ้าพระวอไม่ให้ เจ้าสิริบุญสาร จึงส่งกองทัพมาตีเมืองหนองบัวลุ่ม
 ภู เจ้าพระตา เจ้าพระวอ ยกกองทัพออกต่อสู้ และกองทัพเวียงจันทน์ต้องพ่ายกลับไปหลายครั้ง
 การรบระหว่างเวียงจันทน์กับเมืองหนองบัวลุ่มภู ต่อสู้กันเวลายาวนานถึง 3 ปี ไม่มีผลแพ้ชนะ
 กัน เจ้าสิริบุญสาร ได้ส่งทูตไปขอกองทัพพม่าที่เมืองเชียงใหม่ ให้มาช่วยตีเมืองหนองบัวลุ่มภู
 โดยมีเงื่อนไขเวียงจันทน์ยอมเป็นเมืองขึ้นของพม่า กองทัพพม่าที่เมืองเชียงใหม่ จึงให้มองระแง
 กุมกองทัพมาช่วยเจ้าสิริบุญสารรบ เมื่อฝ่ายเจ้าพระตาทราบข่าวศึก คະเนกเหลือกำลังที่จะต้าน
 ศึกกองทัพใหญ่กว่าไว้ได้ จึงให้เจ้าคำโส เจ้าคำขุย เจ้าคำ เจ้าคำสิงห์ พาไพร่พล คนชรา เด็ก
 ผู้หญิง พร้อมพระสงฆ์ อพยพมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อหาที่สร้างบ้านแปลง
 เมืองใหม่ไว้รอท่า หากแพ้สงครามจะได้อพยพติดตามมาอยู่ด้วย โดยแรกได้มาตั้งเมืองที่บ้าน
 สิงห์โคก บ้านสิงห์ท่า (ปัจจุบันคือจังหวัดยโสธร) และการสู้รบในครั้งสุดท้าย เจ้าพระตาถึงแก่
 ความตายในสนามรบ เจ้าพระวอผู้เป็นบุตรชายคนโต พร้อมด้วยพี่น้องคือ นางอุสา นางสีดา
 นางแสนสีชาด นางแพงแสน เจ้าคำผาง เจ้าทิดพรหม และนางเหมือนตา ได้หลบหนีออกจาก
 เมืองมารับเสบียงอาหารจากบ้านสิงห์โคก สิงห์ท่า แล้วผ่านลงไปตั้งเมืองที่ "ดอนมดแดง"
 พร้อมขอพึ่งพระเจ้าไชยภูมิรองค์หลวง แห่งนครจำปาศักดิ์ ฝ่ายเจ้าสิริบุญสารทราบข่าวการตั้ง
 เมืองใหม่ จึงให้อัศฮาดห้าทอง และพญาสุโผ ยกกองทัพมาตีเจ้าพระวอสู้ไม่ได้ และเสียชีวิตใน
 สนามรบ เจ้าคำผางผู้น้องจึงขึ้นเป็นหัวหน้ากลุ่ม และมีใบบอกลงไปที่เมืองนครราชสีมา และ
 กรุงธนบุรี เพื่อขอพึ่งบารมีพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงให้ เจ้าพระยาจักรี (ทองด้วง) และเจ้าพระยาสุร
 สีสี่ (บุญมา) ยกกองทัพมาช่วยเจ้าคำผาง ด้านพญาสุโผรู้ข่าวศึกของเจ้ากรุงธนบุรี จึงสั่งถอยทัพ
 กลับเวียงจันทน์ แต่เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ ได้เดินทางติดตามทัพเวียงจันทน์ จน
 สามารถเข้ายึดเมืองได้สำเร็จ จึงได้อัญเชิญพระแก้วมรกต พร้อมคุมตัวเจ้าสิริบุญสารไปกรุง
 ธนบุรี ส่วนเจ้าคำผางหลังเสร็จศึกได้กลับไปตั้งเมืองอยู่ที่ดอนมดแดงเหมือนเดิม กระทั่งปี
 พุทธศักราช 2319 เกิดน้ำท่วมใหญ่ เจ้าคำผางจึงอพยพไพร่พลไปอยู่ที่ดอนห้วยแจะระแม ปัจจุบัน
 คือบ้านท่าบ่อ ตำบลแจะระแม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (ผู้วิจัย) รองจมน้ำลุด แล้วจึงหา
 ท่าเลที่ตั้งเมืองใหม่ที่ตำบลบ้านร้าง เรียกว่า ดงอู่ผึ้งริมฝั่งแม่น้ำมูลอันเป็นที่ตั้งของจังหวัด

อุบลราชธานีในปัจจุบัน เมื่อปีพุทธศักราช 2320 พร้อมกับได้สร้างพระอารามหลวงขึ้นเป็นวัดแรก

ปี พ.ศ. 2322 พระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาราชสุภาวดี เเชิญท้องตราขึ้นมาตั้งเป็นเมืองอุบลราชธานี พร้อมให้เจ้าคำผงเป็นเจ้าเมืองในราชทินนาม "พระประทุมราชวงศา" เจ้าทิตพรหมเป็นพระอุปฮาด เจ้ากำเป็นราชวงศ์ เจ้าสุดตาเป็นราชบุตร โดยเป็นคณะอาญาสี่ชุดแรกของเมืองอุบลราชธานี จนถึงกาลเปลี่ยนแผ่นดินปีพุทธศักราช 2334 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เกิดขบถอ้ายเชียงแก้วเขาโอง ยกกำลังมาตีเมืองนครจำปาศักดิ์ เจ้าฝ่ายหน้าผู้น้องพระประทุมราชวงศาได้ยกกำลังไปรบ สามารถจับอ้ายเชียงแก้วได้ และทำการประหารชีวิตที่บริเวณแก่งตะนะ

ในปีถัดมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาเมืองอุบลขึ้นเป็นเมืองประเทศราช แต่งตั้งให้พระประทุมราชวงศาเป็นพระประทุมวรราชสุริยวงศ์ (คำผง) เจ้าครองเมือง "เมืองอุบลราชธานีศรีวนาไล ประเทศราช" พระราชทานพระสุพรรณบัตร และเครื่องยศเจ้าเมืองประเทศราช พร้อมทำพิธีสถาปนาถือน้ำพิพัฒน์สัตยา เมื่อวันที่วันจันทร์ เดือน 8 แรม 13 ค่ำ จุลศักราช 1154 ปีชวด จัตวาศก ตรงกับวันที่ 16 กรกฎาคม 2335 โดยเป็นเจ้าเมืองคนแรกของอุบลราชธานี ถึงปี 2338 พระพรหมวรราชสุริยวงศ์ (ทิตพรหม) น้องชายพระประทุม จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองอุบลราชธานีคนต่อมา รวมมีเจ้าเมืองอุบลราชธานี ที่พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งทั้งสิ้น 4 ท่าน

ภายหลังการก่อตั้งเมืองอุบลฯ แล้ว ก็ได้มีการตั้งเมืองสำคัญในเขตปกครองของจังหวัดอุบลราชธานีขึ้นอีกหลายเมือง เช่น ใน พ.ศ. 2357 โปรดฯ ให้ตั้งบ้านโคกเหนียง เป็นเมืองเขมราฐธานี

ปี พ.ศ. 2366 ยกบ้านนาถ่อขึ้นเป็นเมืองโขงเจียม (โขงเจียม) โดยขึ้นกับนครจำปาศักดิ์

ปี พ.ศ. 2388 ในรัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกบ้านช่องนางให้เป็นเมือง เสนางคนิคม ยกบ้านน้ำโคมใหญ่ขึ้นเป็นเมืองเดชอุดม ให้หลวงอภัยเป็นหลวงยกบัตร หลวงมหาดไทยเป็นหลวงปลัด ตั้งหลวงธิเบศร์เป็นพระศรีสุระ เป็นเจ้าเมือง รักษาราชการแขวงเมืองเดชอุดม

ปี พ.ศ. 2390 ตั้งบ้านดงกระซุหรือบ้านไร่ ขึ้นเป็นเมืองบัวกัน ต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นเมืองบัวบุณฑริก หรืออำเภอบุณฑริกในปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2401 ตั้งบ้านค้อใหญ่ ให้เป็นเมือง ขอตั้งท้าวจันทบรม เป็นพระอมร
อำนาจ เป็นเจ้าเมือง ตั้งท้าวบุตรตะเป็นอุปฮาด ให้ท้าวสิงหราชเป็นราชวงศ์ ท้าวสุริโยเป็นราช
บุตร รักษาราชการเมืองอำนาจเจริญขึ้นกับเมืองเขมราฐ

ปี พ.ศ. 2406 ในรัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านกว้างลำชะโด
ตำบลปากมูล เป็นเมืองพิบูลมังสาหารและให้ตั้งบ้านสะพือ เป็นเมืองตระการพิชผล ตั้งท้าวสุริ
ยวงษ์ เป็นพระอมรตลใจ เป็นเจ้าเมือง

ปี พ.ศ. 2422 ในรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านท่ายกชูเป็นเมืองขานูมาน
มณฑล และให้ตั้งบ้านเปล้า (บ้านพระเหลา) เป็นเมืองพนานิคม

ปี พ.ศ. 2423 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านนาบอนจ่อ เป็นเมืองวารินชำราบ

ปี พ.ศ. 2424 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านจันทานาโคม เป็นเมืองโคมประดิษฐ์
(ปัจจุบันเป็นหมู่บ้านที่อำเภอน้ำยืน)

ปี พ.ศ. 2425 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านที่ เป็นเมืองเกษมสีมา ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น
อำเภอม่วงสามสิบนั่นเอง

อุบลราชธานี จึงเป็นเมืองที่มีเขตการปกครองอย่างกว้างขวางที่สุด ทางด้าน
ตะวันออกของภาคอีสานตอนล่างครอบคลุมที่ราบและแม่น้ำสายสำคัญของภาค อีสานถึง 3
สายด้วยกัน คือ แม่น้ำชี แม่น้ำมูล และแม่น้ำโขง อีกทั้งยังมีแม่น้ำสายเล็ก ๆ ที่มีกำเนิดจาก
เทือกเขาในพื้นที่ เช่น ลำเซบก ลำเซบาย ลำโคมใหญ่ เป็นต้น แม่น้ำทั้งหลายเหล่านี้ไหลผ่านที่
ราบทางด้านเหนือและทางด้านใต้ทอด เป็นแนวยาวคู่ปากแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขง ยังความอุดม
สมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ในบริเวณแถบนี้ทั้งหมด ทำให้เกิดสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การ
ดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์มาแต่ โบราณกาล

ในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการยกเลิกมณฑลทั่วประเทศ จังหวัดอุบลราชธานีซึ่งแยกออกมาจาก
มณฑลนครราชสีมาในขณะนั้น ได้กลายเป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย หลังจากนั้น
จังหวัดอุบลราชธานีก็ได้ถูกแบ่งออก โดยอำเภอโขยงและอำเภอใกล้เคียงเป็นจังหวัด
โขยง ในปี พ.ศ. 2515 และต่อมาปี 2536 ได้ถูกแบ่งอีกครั้งโดยอำเภออำนาจเจริญและอำเภอ
ใกล้เคียงเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ ปัจจุบันจังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่เป็นอันดับ 5 ของไทย และ
มีและมีย ประชากรลำดับที่ 3 ของประเทศ (ศูนย์ปฏิบัติการจังหวัดอุบลราชธานี. 2554)

จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดอำนาจเจริญ โขยง ศรีสะเกษ และ
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 361 กิโลเมตรโดยพรมแดนบางช่วงมีแม่น้ำโขงกั้น ซึ่ง
มีพรมแดนที่ติดกันเริ่มจากอำเภอเขมราฐ มีอาณาเขตติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละ

วัน และแขวงจำปาสัก ถึงอำเภอน้ำยืน นอกจากนี้ยังมีแนวพรมแดนติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชาทางทิศใต้ของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะทาง 67 กิโลเมตร ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอ น้ำยืน โดยติดต่อกับจังหวัดพระวิหาร ของราชอาณาจักรกัมพูชา

ประชากรในจังหวัดอุบลราชธานีมีหลายกลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากคนไทย-ลาวพื้นเมืองอีสานกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ของจังหวัด ขณะที่ผู้ที่สืบเชื้อสายจากกลุ่มเขมร จะอาศัยอยู่ในแถบอำเภอ น้ำยืน อำเภอนาจะหลวย อำเภอบุญศรี อำเภอ น้ำขุ่น และอำเภอทุ่งศรีอุดมบางส่วน ชนอีกกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะคือกลุ่มชาวยุโรป ที่บ้านเวินบึก และบ้านท่าลี่ อำเภอ โขงเจียม กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีผู้ที่สืบเชื้อสายจากชาวจีน ชาวอินเดียและชาวเวียดนามที่จะตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง กลุ่มเหล่านี้ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางธุรกิจ

ประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงมีวัดสำคัญทางพระพุทธศาสนากระจายอยู่ทั่วจังหวัด นอกจากนี้ทางพุทธศาสนาแล้วยังมีศาสนสถานของศาสนาอื่น ๆ ด้วย อาทิ โบสถ์ของศาสนาคริสต์ มัสยิดของศาสนาอิสลาม ศาลเจ้าของชาวจีน และศาสนสถานของชาวอินเดีย

จังหวัดอุบลราชธานีนับว่าเป็นแหล่งการศึกษาของจังหวัดข้างเคียง เพราะมีสถาบันการศึกษาจำนวนมากและมีทุกระดับ โดยมีโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ทุกอำเภอและมีโรงเรียนทั้งของภาครัฐและเอกชน ขณะที่สถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีอยู่ 11 แห่ง และมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาประกอบด้วยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย มีวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีและวิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร นอกจากนี้ยังมีวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและมหาวิทยาลัยเอกชน

ข้อมูลการปกครองและการบริหารงานภาครัฐภายในจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานีแบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ 216 ตำบล 2,699 หมู่บ้าน มี อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอโขงเจียม อำเภอเขื่องใน อำเภอเขมราฐ อำเภอเดชอุดม อำเภอนาจะหลวย อำเภอ น้ำยืน อำเภอบุญศรี อำเภอตระการพืชผล อำเภอกุดข้าวปุ้น อำเภอม่วงสามสิบ อำเภวารินชำราบ อำเภอพิบูลมังสาหาร อำเภอเหล่าเสือโก้ก อำเภอโพธิ์ไทร อำเภอสำโรง อำเภอคอนมดแดง อำเภอสิรินธร อำเภอทุ่งศรีอุดม อำเภอสว่างวีระวงศ์ อำเภอ น้ำขุ่น อำเภอนาตาล อำเภอนาเยีย และอำเภอตาลสุม

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางการบริหารราชการในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ มีหน่วยงานหลายระดับตั้งแต่หน่วยงานสังกัดราชการส่วนกลาง หน่วยงานสังกัดราชการส่วนภูมิภาคระดับจังหวัด หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคระดับอำเภอ สถานศึกษา และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ จำนวนประมาณ 200 หน่วยงาน ตั้งกระจายครอบคลุมอยู่ในทุกพื้นที่เพื่อปฏิบัติงานในการแก้ไขปัญหาและให้บริการประชาชน

องค์กรส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 211 แห่ง และเทศบาลทั้งหมด 27 แห่ง แบ่งตามขนาดของเทศบาลได้ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2556 :34)

เทศบาลนคร 1 แห่ง คือ เทศบาลนครอุบลราชธานี

เทศบาลเมือง 4 แห่ง คือ เทศบาลเมืองวารินชำราบ เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร และเทศบาลเมืองเดชอุดม และเทศบาลเมืองแฉะ

เทศบาลตำบล 23 แห่ง

2. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างหรือ อีสานใต้ ห่างจากกรุงเทพมหานคร 571 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ ทิศเหนือติดกับจังหวัดร้อยเอ็ด ทางด้านทิศใต้ติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ด้านทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี และด้านทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์ (จังหวัดศรีสะเกษ. 2555)

มีประชากรในปี 2554 รวมทั้งสิ้น 1,452,203 คน เป็นชาย 726,173 คน เป็นหญิง 726,030 คน (ข้อมูล ณ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2554)

การบริหารราชการแผ่นดินและการปกครองภายในจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ การปกครองส่วนภูมิภาค จังหวัดศรีสะเกษแบ่งการปกครองออกเป็น 22 อำเภอ 204 ตำบล 2,621 หมู่บ้าน และการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษแบ่งการปกครองออกเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ เทศบาลเมือง 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองศรีสะเกษ และเทศบาลเมืองกันทรลักษณ์ เทศบาลตำบล 23 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 191 แห่ง

ความร่วมมือของจังหวัดและราชอาณาจักรกัมพูชา

จังหวัดศรีสะเกษมีพรมแดนติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมหรือเป็นที่ตั้งของ " อาณาจักรขอม " ซึ่งมีประวัติศาสตร์อันยิ่งใหญ่มานับพันปี และยังมีร่องรอย

ที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองยิ่งใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง"ปราสาทนครวัด- นครธม"สถานที่
ท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

การเดินทางไปปราสาทนครวัด - นครธม จังหวัดเสียมราฐ ซึ่งอยู่ห่างจากจังหวัด
ศรีสะเกษ ไปทางด้านจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า อำเภอภูสิงห์ ตามเส้นทางถนนหมายเลข 67
ผ่านอำเภออัลสองเวง จังหวัดอุดรธานี ระยะทาง 151 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาเดินทางประมาณ
1.30 ชั่วโมง จากจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า จึงนับเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกฝ่ายควรตระหนักให้
ความสำคัญ และร่วมสนับสนุนดำเนินการเชื่อมโยงสัมพันธ์ที่ดีให้ประเทศประชาชนทั้งสอง
ฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน โดยราชอาณาจักรกัมพูชา มีความสำคัญกับการค้าชายแดนของไทย
เป็นอย่างมาก เพราะเป็นตลาดรองรับสินค้าที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาค ด้วยประเทศกัมพูชา
ได้รับความบอบช้ำจากผลของสงคราม จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน
แต่เนื่องจากประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีความขาดแคลนปัจจัยการผลิตจำนวนมาก
จึงมีความจำเป็นต้องนำเข้าวัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้ และเครื่องอุปโภคบริโภค จำนวนมาก
จากภายนอกประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีความสัมพันธ์และอยู่ใกล้ชิด เช่น วัสดุก่อสร้าง
น้ำมันเชื้อเพลิง ไม้พันธุ์พื้นเมือง มะพร้าว น้ำหอม เป็นต้น ดังนั้น จึงนับเป็น โอกาสดีของ
ประเทศไทยที่จะส่งสินค้าเข้าไปขาย เพื่อนำรายได้เข้าประเทศ อีกทั้งยังเป็นแหล่ง
ตลาดแรงงานราคาถูกสำหรับผู้ประกอบการชาวไทย ชาวกัมพูชามีประชากร 14.8 ล้านคน ส่วน
ใหญ่มีฐานะยากจน มีการศึกษาน้อย มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป ซึ่งเป็น
แรงงานประเภทไร้ทักษะฝีมือ มีค่าจ้างแรงงานต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค
ดังนั้น จึงเป็นผลดีต่อภาคธุรกิจของประเทศไทย โดยอาจจะนำเข้าแรงงานราคาถูกจากประเทศ
กัมพูชา เพื่อลดต้นทุนการผลิตหรืออาจจะย้ายฐานการผลิตบางประเภทไปดำเนินการที่ประเทศ
กัมพูชา ซึ่งขณะนี้หลายประเทศได้ย้ายฐานการผลิตเข้าไปยังประเทศกัมพูชาเป็นจำนวนมาก
ประเทศจีน มูลค่าลงทุนอันดับหนึ่ง รองลงมา ได้แก่ เกาหลีใต้ มาเลเซีย สหภาพยุโรป
สหรัฐอเมริกา ไทย ฯ

แนวทางความร่วมมือระหว่างจังหวัดศรีสะเกษและราชอาณาจักรกัมพูชา มีดังนี้

1. ความร่วมมือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามแนวชายแดน จากการจัดจังหวัด
ศรีสะเกษ มีพื้นที่ติดกับจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดพระวิหาร ประเทศกัมพูชา เป็นระยะทาง
รวม 127 กิโลเมตร จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ตามแนวชายแดน เช่น ปัญหา
ข้อพิพาทระหว่างทหารของทั้งสองฝ่ายเนื่องจากความไม่ชัดเจนของเขตแดน ปัญหายาเสพติด
และสิ่งผิดกฎหมายที่ผ่านเข้า-ออกตามแนวชายแดน การลักลอบหลบหนีเข้าเมือง เป็นต้น

2. ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการค้า ได้แก่ การผลักดันให้มีการเปิดด่านพรมแดนถาวรช่องสะง่า ทางด้านอำเภอภูสิงห์ จังหวัด ศรีสะเกษ กับอำเภออัลลองเวง จังหวัด อุดรธานี ประเทศกัมพูชา เมื่อปี 2546 วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเปิดช่องทางการค้าการลงทุนระหว่างทั้งสองประเทศผ่านทางช่องสะง่า โดยทั้งจังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอัลลองเวง ต่างก็ได้พัฒนาเมืองใหม่ขึ้นในบริเวณใกล้ด่านพรมแดนถาวรช่องสะง่า เพื่อรองรับด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนที่จะเติบโตขึ้นในอนาคต

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านทางจุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า การส่งเสริมการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดเลียมราฐประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของ "ปราสาทนครวัด-นครธม" อนุสรณ์ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของอารยธรรมขอมโบราณเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจากทั่วโลกรู้จักและปรารถนาจะไปเที่ยวชม จึงมีความเหมาะสมที่จังหวัดศรีสะเกษ (ร่วมกับจ.บุรีรัมย์ สุรินทร์) จะร่วมกับจังหวัดเลียมราฐ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ในลักษณะ "เส้นทางอารยธรรมขอม" โดยอาจเริ่มต้นจากจังหวัดบุรีรัมย์-สุรินทร์-ศรีสะเกษ (ซึ่งมีปราสาทขอมโบราณตั้งกระจุกกระจายอยู่ทั่วไป) แล้วเดินทางผ่านทางด่านพรมแดนถาวรช่องสะง่า ไปยังปราสาทนครวัด - นครธม เนื่องจากการเดินทางจากด่านผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ไปยังปราสาทนครวัด-นครธม จังหวัดเลียมเรียบ ประเทศกัมพูชา มีระยะทางเพียง 151 กิโลเมตร เส้นทางดังกล่าวจึงเป็นเส้นทางไปยังปราสาทนครวัด-นครธม ที่ใกล้ที่สุดและมีความสะดวกปลอดภัยในการเดินทางที่สุด หรือการเชื่อมโยงจากถนนหมายเลข 68 จากจังหวัดสุรินทร์ ช่องจอม อ.กาบเชิง-โอรส์เมืง อ.สำโรง จ.อุดรธานี-กลอธันท์ จ.เลียมราฐ ระยะทาง 113 กม. ซึ่งการส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าว ทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชาจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

4. มติกรม. 2 มีนาคม 2554 สนับสนุนแนวทางดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่มีศักยภาพของประเทศ โครงการกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ พื้นที่หลัก 6 จังหวัด (นครราชสีมา,บุรีรัมย์,สุรินทร์,ศรีสะเกษ,ชัยภูมิ และอุบลราชธานี)

5. การบริหารจัดการและการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกัน โดยองค์กรคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ได้แก่ คณะกรรมการระดับอำเภอ จังหวัดมีพื้นที่ติดต่อกัมพูชา ได้แก่ อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอนาหวาย อำเภอภูสิงห์ โดยอำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการ เสริมสร้างกลไกความร่วมมือ ในระดับท้องถิ่น กับเมืองท้องถิ่นของกัมพูชา เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้มีความสัมพันธ์ความร่วมมือ ในด้านชายแดน การ

ป้องกันปราบปรามการกระทำผิดกฎหมาย การสาธารณสุข การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ฯ อยู่แล้ว แต่อาจมีหรือไม่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานเป็นลายลักษณ์อักษรคณะกรรมการระดับจังหวัด โดยมีการแต่งตั้งหรือให้คณะกรรมการ จากตัวแทน ส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน เพื่อร่วมประชุมปรึกษาหารือ และหรือร่วมดำเนินการ คณะที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ มี 7 คณะ(ประกาศจังหวัดศรีสะเกษ)

คณะผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา โดยจัดให้มีการประชุมคณะ ผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา ผลัดกันเป็นเจ้าภาพระหว่างกระทรวงมหาดไทยของราชอาณาจักรไทย และรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยของประเทศไทย กัมพูชา การประชุมมีวัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือทวิภาคีที่แนบแน่นใกล้ชิด ส่งเสริมความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศและประชาชนทั้งสองฝ่าย1 เสริมสร้างกลไกความร่วมมือในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้ว่าราชการจังหวัดของทั้งสองฝ่าย มุ่งเน้นความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สาธารณสุข การท่องเที่ยว และกีฬาในระดับจังหวัด การประชุมมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทย และรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย แห่งราชอาณาจักรกัมพูชา หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายกัมพูชา เป็นประธานร่วม การประชุมมีกลุ่มเป้าหมายผู้ว่าราชการจังหวัดของไทย 7 จังหวัดชายแดน ได้แก่ จังหวัดตราด จันทบุรี สระแก้ว นุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี และผู้ว่าราชการจังหวัดกัมพูชา 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพระตะบอง เกาะกง โปธิสัท กรุง ไพลิน บันเตียเมียนเจย อุดรมิชัย พระวิหาร เสียมราฐ และกรุงสีหนวลิลล์ เข้าร่วมประชุม ซึ่งได้จัดมาแล้ว 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 ที่จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย ระหว่างวันที่ 4-6 พฤศจิกายน 2542

ครั้งที่ 2 ที่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ระหว่างวันที่ 5-6 มกราคม 2548

ครั้งที่ 3 ที่จังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย ระหว่างวันที่ 5-7 กรกฎาคม 2549

คณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-กัมพูชา ด้านกองทัพภาคที่ 2 (ฝ่ายไทย) โดยมีแม่ทัพภาคที่ 2 เป็นประธาน เสนาธิการกองทัพภาคที่ 2 เป็นกรรมการและเลขานุการ มีผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ,สุรินทร์,ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี เป็นรองประธาน และมีพาณิชย์จังหวัด 4 จังหวัดเป็นกรรมการด้วย การจัดตั้งคณะกรรมการฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน โดยคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาคไทย-กัมพูชา ด้านกองทัพภาคที่ 2 ได้จัดให้มีการประชุมร่วมกับคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค ไทย-กัมพูชา (ฝ่ายกัมพูชาด้านภูมิภาคทหารที่ 4 มาแล้ว 9 ครั้ง)

ข้อตกลงความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนเยี่ยมชม พบปะ ประชุมของผู้บริหาร
เจ้าหน้าที่ระดับสูง คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ในระดับต่าง ๆ ทำให้มีการเสริมสร้างความร่วมมือ
มีข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ จังหวัดของสองประเทศ

การประชุมคณะผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 2 วันที่ 5-6
มกราคม 2548 ได้เห็นพ้องร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ 2 เช่น การบริหารจัดการเดินทางข้ามแดน
อาชญากรรมข้ามชาติ กลไกความร่วมมือระดับท้องถิ่น จุดผ่านแดนถาวร การขยายเวลาเปิดจุด
ผ่านแดนถาวรการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองคู่แฝดตามแผนปฏิบัติการ ACMECS (ศรีสะเกษ
- เสียมราช สุรินทร์-อุดรมีชัย สระแก้ว-บันเตียเมียนเจย จันทบุรี-โพลิน ตราด-เกาะกง)

การประชุมคณะผู้ว่าราชการจังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 3 วันที่ 5-7
กรกฎาคม 2550 ได้ประชุมปรึกษาหารือตกลงเห็นพ้องในประเด็นต่าง ๆ 3 เช่น การบริหาร
จัดการเดินทางข้ามแดน การปฏิบัติตามความตกลงว่าด้วยการเดินทางข้ามแดนไทย-กัมพูชา
การใช้บัตรผ่านแดน การอำนวยความสะดวกในการเดินทางข้ามของประชาชนและการขนส่ง
สินค้าข้ามแดน การใช้บัตรแบบเฉพาะสำหรับผู้เดินทางข้ามแดนทุกวันหรือเป็นประจำ การเปิด
จุดผ่านแดนแห่งใหม่ การป้องกันปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ กิจกรรม ผิดกฎหมาย กล
ไกความร่วมมือระดับท้องถิ่น (การจับกุมกักขังราษฎรของอีกฝ่ายหนึ่ง) การสถาปนาเมืองที่
เมืองน้อง การสนับสนุนให้จังหวัดส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาผลประโยชน์ทาง
เศรษฐกิจสังคม และมาตรฐานการดำเนินชีวิตร่วมกันในพื้นที่ชายแดนของสองประเทศ
การประชุมคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค ไทย-กัมพูชา ครั้งที่ 9 ระหว่างฝ่ายไทย ด้าน
กองทัพภาคที่ 2 และฝ่ายกัมพูชา ด้านภูมิภาคทหารที่ 4 วันที่ 18 มิถุนายน 2549 เห็นชอบ
ร่วมกันในความร่วมมือนโยบาย ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เขตแดนทางบก การสัญจรข้ามแดน แรงงาน
ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การรักษาความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยตามแนวชายแดน
การปกป้องคุ้มครองสิทธิของคนไทย คนกัมพูชา (การแจ้งข้อมูลของผู้ถูกจับกุม ผู้เสียชีวิต)
การปกป้องปราบปรามยาเสพติดการเก็บกู้วัตถุระเบิดในพื้นที่ชายแดน ความร่วมมือในการ
ต่อต้านการก่อ การร้าย การป้องกันปราบปรามการลักลอบสินค้าผิดกฎหมาย การป้องกัน
อาชญากรรมในพื้นที่ชายแดน การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างจังหวัดชายแดนไทย-กัมพูชา
การค้าชายแดน การรักษาสภาพแวดล้อมตามแนวชายแดน การสาธารณสุขชายแดน การศึกษา
การเกษตร

ข้อตกลงและความร่วมมือระหว่างจังหวัดศรีสะเกษกับจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศ

กัมพูชา

จังหวัดศรีสะเกษได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศกัมพูชา ได้แก่ การประชุมร่วมระหว่างจังหวัดศรีสะเกษ ราชอาณาจักรไทยกับจังหวัดอุดรมีชัย จังหวัดพระวิหารและจังหวัดเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา วันที่ 15 มกราคม 2545 โดยมีข้อสรุปสำคัญ ดังนี้

1. เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2544 จังหวัดศรีสะเกษ (นายสุจริต นันทมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ) และจังหวัดอุดรมีชัย (นายไฉย์ วีระ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรมีชัย) มีบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกันที่ร่วมมือผลักดันให้มีการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า อำเภอภูสิงห์ ที่จังหวัด ศรีสะเกษ และเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2545 ทั้งสองจังหวัด ได้มีการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพิ่มเติมที่ร่วมกันผลักดัน ให้เปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า โดยเร็ว โดยมีสาระสำคัญให้ทั้งสองจังหวัดแต่งตั้งคณะทำงานสำรวจพื้นที่บริเวณจุดผ่านแดนเพื่อร่วมกันสำรวจและกำหนดพื้นที่จัดทำผังชุมชนฯ
2. ความร่วมมือระหว่างจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดพระวิหาร ตามสรุปผลการประชุมร่วม 15 มกราคม 2545 ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันที่จะให้มีการพัฒนาข้อประชุมความร่วมมือกัน ในการที่จะเปิดจุดผ่อนปรนเพื่อการท่องเที่ยวและการค้าช่องทางเดียว ตำบลเสาธงชัย อำเภอ กันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ กับตำบลกันตรวง อำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร
3. การประชุมความร่วมมือ ระหว่าง คณะสำรวจพื้นที่บริเวณชายแดนช่องสง่าราชอาณาจักรไทย-ช่องจวม ราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าด้วยการกำหนดพื้นที่ดำเนินการเปิดจุดผ่อนปรน ช่องสง่า อำเภอภูสิงห์-อำเภอฮัลลองเวง เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2545 การประชุมครั้งนี้ มี(นายพิศ สายสิงห์ นายอำเภอภูสิงห์ เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายไทย และนายอึม ซาน นายอำเภอฮัลลองเวง เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายกัมพูชา)
4. บันทึกข้อตกลงระหว่าง คณะผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ ราชอาณาจักรไทย กับคณะผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าด้วยการเปิดจุดผ่านแดนถาวรช่องสง่า อำเภอภูสิงห์ - ช่องจวม อำเภอฮัลลองเวง เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 (นายถนอม ส่งเสริม ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ และนายไฉย์ วีระ ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรมีชัย) ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกันในด้าน
 - การประสานงานและการรักษาความสงบเรียบร้อย
 - การกำหนดมาตรการบริเวณจุดผ่านแดน
 - การปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้า-ออก ของบุคคล

การปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้า-ออก ของยานพาหนะทั้งสองฝ่าย
ประเภทสินค้าที่ทำการซื้อขายกัน

5. การประชุมความร่วมมือ ระหว่าง คณะผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ
ราชอาณาจักรไทย และ คณะผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าด้วย ความ
ร่วมมือเมืองคู่มิตร ณ จังหวัดเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2547
(นายถนอม ส่งเสริม ผู้ว่าราชการจังหวัด ศรีสะเกษเป็นหัวหน้าคณะฝ่ายไทย นายอุง เอือน
รองผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ รักษาราชการแทน ผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ เป็นหัวหน้า
คณะฝ่ายกัมพูชา) ดังนี้

5.1 การเป็นเมืองคู่มิตร (SISTER CITIES) เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์
เมืองคู่มิตร(Sister Cities) ระหว่างจังหวัดศรีสะเกษ ราชอาณาจักรไทย และจังหวัดเสียมราฐ
ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้มีการดำเนินการพัฒนาความสัมพันธ์ต่อเนื่องจากข้อ 2.7.2 ตั้งแต่ปี
2547 จนถึงปัจจุบัน โดยมีการประชุมแลกเปลี่ยน ปรีกษาหารือ และหรือความตกลงร่วมมือ ใน
ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านสาธารณสุข ด้านการค้า การ
ลงทุน ด้านการท่องเที่ยว ด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม ดังนี้

1) มีการประชุมความร่วมมือระหว่างคณะผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ
ราชอาณาจักรไทย และคณะผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าด้วยความ
ร่วมมือเมืองคู่มิตร (Sister Cities) เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2547 (นายถนอม ส่งเสริม ผู้ว่า
ราชการจังหวัดศรีสะเกษ นายอุง เอือน รองผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ รักษาราชการแทนผู้ว่า
ราชการจังหวัดเสียมราฐ)

2) ประชุมความร่วมมือเมืองคู่มิตร (Sister Cities) จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่
เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2549 ณ โรงแรมซีดีอังกอร์ จังหวัดเสียมราฐ (มีการแถลงการณ์ร่วม 2 ฝ่ายที่
ลงนามโดย นายสันทัต จิตุขัย ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ และนาย ซิม สน ผู้ว่าราชการ
จังหวัด เสียมราฐ)

ประชุมสัมมนาโครงการพัฒนาความสัมพันธ์เมืองคู่มิตร (Sister Cities) ระหว่าง
วันที่ 2-4 พฤศจิกายน 2550 ณ โรงแรมซีดีอังกอร์ จังหวัดเสียมราฐ (นายเสนีย์ จิตตเกษม ผู้ว่า
ราชการจังหวัด ศรีสะเกษ Mr.Mao Vuthy รองผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ) สรุปผลการประชุม
เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2550 ทั้งสองฝ่ายมีเจตนาที่จะพัฒนาความสัมพันธ์และส่งเสริมความ
ร่วมมืออย่างจริงจังฯ

การประชุมพบปะหารือ วันที่ 5 สิงหาคม 2552 ณ ศาลากลางจังหวัดเสียมราฐ (นายระพี ฝ่องบุพกิจ ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ กับ นายชู ภริรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ) ผลสรุปจากการประชุมที่ทั้งสองฝ่ายมีเจตนาที่จะพัฒนาความสัมพันธ์และส่งเสริมความร่วมมือในด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว อย่างจริงจังมากขึ้น ตามกรอบ ACMECS โดยมีการลงนามในบันทึกความร่วมมือร่วมกันระหว่างสภาหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ และสภาหอการค้าจังหวัดเสียมราฐ

3) การเชื่อมความสัมพันธ์ในลักษณะ "เมืองพี่ เมืองน้อง" (Sister City) ระหว่างวันที่ 30-31 ตุลาคม 2553 จังหวัดศรีสะเกษ โดยนายสมศักดิ์ สุวรรณสุจริต ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ และคณะ ได้เดินทางไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับจังหวัดอุดรธานี (นายเปง สุเคน ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี) และจังหวัดเสียมราฐ (นายชู ภริรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเสียมราฐ) ราชอาณาจักรกัมพูชา ในการเดินทางไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับจังหวัดทั้งสอง ได้มีการปรึกษาหารือถึงความสัมพันธ์ความร่วมมือที่ดีมานาน ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตร สาธารณสุข การค้าชายแดน โดยเฉพาะจังหวัดเสียมราฐ ซึ่งเป็นเมืองคู่มิตรกับจังหวัดศรีสะเกษ ระหว่างวันที่ 5-6 พฤศจิกายน 2553 จังหวัดศรีสะเกษ โดยนายสมศักดิ์ สุวรรณสุจริต ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ และคณะ ได้เดินทางไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับจังหวัดพระวิหาร ราชอาณาจักรกัมพูชา (นายอม มาลา ผู้ว่าราชการจังหวัดพระวิหาร) ในการเดินทางไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี ดังกล่าว ได้มีการปรึกษาหารือถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองจังหวัดรวมทั้งด้านการค้า การลงทุน และ การท่องเที่ยว

ระหว่างวันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2553 นายอม มาลา ผู้ว่าราชการจังหวัด พระวิหาร และคณะ ได้เดินทางมาเยือนจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีการปรึกษาหารือร่วมกัน โดยทั้งสองฝ่าย จะร่วมมือกัน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน รวมทั้งส่งเสริมการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าชายแดน และเชิญจังหวัดศรีสะเกษนำสินค้า OTOP ไปขายที่จังหวัดพระวิหาร(ระหว่างวันที่ 7-9 มกราคม 2554) และร่วมมือด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษาศาธารณสุข ฯลฯ

4) กิจกรรมความสัมพันธ์ความร่วมมือการให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกัมพูชาในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านศิลปวัฒนธรรม และกีฬา ด้านสาธารณสุข การให้ความช่วยเหลือชาวกัมพูชาที่เข้ามารักษาพยาบาล ในโรงพยาบาลตามแนวชายแดน (รพ.กันทรลักษ์ รพ.ขุนหาญ รพ.ภูสิงห์ และ รพ.ศรีสะเกษ)

การส่งเสริมความมือ โดยทั้ง 2 จังหวัดมีความปรารถนาดีที่จะส่งเสริมความ
ร่วมมือระหว่างกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์และเป็นผลดีกับประชาชนทั้ง 2 ประเทศ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า-การลงทุน
- 2) ส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรชัย เทพปัญญา (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
การพัฒนาประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลและสุขาภิบาล การทำวิจัยเรื่องนี้ได้ศึกษา
ถึงเทศบาล 2 แห่ง คือ เทศบาลนครเชียงใหม่ และเทศบาลเมืองภูเก็ต และสุขาภิบาล 2 แห่ง
คือ สุขาภิบาลเกาะสีชัง และสุขาภิบาลนครชัยศรี โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหา
สถานะแวดล้อมของชุมชนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอุตสาหกรรม ผลการวิจัยพบว่า
การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองส่วนใหญ่จะมีเพียงในระดับแรก คือ การเลือกตั้ง
ด้วยตัวแทนท้องถิ่นเท่านั้น สำหรับเรื่องของการจัดตั้งกลุ่มการประท้วงเพื่อที่จะเป็นปัจจัยใน
การผลักดันให้รัฐหรือหน่วยการปกครองท้องถิ่นทำตามความประสงค์ของประชาชนนั้นมีน้อย
มาก การจัดตั้งกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะชั่วคราวไม่ถาวรขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ ผู้นำกลุ่ม
พรรคการเมืองในระดับชาติมีความสัมพันธ์น้อยมากกับกลุ่มการเมืองท้องถิ่นและกิจกรรมการ
ทางการเมือง ในท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยที่สำคัญสองประการด้วยกันคือ ในประการแรก
พรรคการเมืองไม่ยอมเสียฐานคะแนนเลือกตั้ง ถ้าสนับสนุนกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกลุ่มใดกลุ่ม
หนึ่งอย่างเปิดเผย และประการที่สอง พรรคการเมืองตลอดจนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี
บทบาทในท้องถิ่นที่เข้มแข็งกว่ารูปแบบอื่น ซึ่งทำให้การแก้ไขปัญหาของประชาชนค่อนข้าง
จะมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างกับชุมชนชนบทที่บทบาทของพรรคการเมืองและ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีมาก

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 พบว่า ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับการมีส่วน
ร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังที่เคยมีผู้ศึกษาไว้
มากมายในนานาประเทศ การศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง
เมืองที่ผู้ชายมักมีส่วนร่วมมากกว่าผู้หญิง ผู้ที่อยู่ในวัยกลางคนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า
ผู้ที่มีกลุ่มอายุอื่น ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา อาชีพ ที่อยู่

ตามการศึกษานี้ พบว่า ความแตกต่างของชาวกรุงเทพมหานครที่อยู่ในเมืองและชานเมืองที่มีส่วนร่วมต่ำกว่าผู้ที่อยู่ในจังหวัดอื่น ๆ สิ่งที่สำคัญ คือ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับน้อย ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมพบว่า การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง การเป็นสมาชิก กรรมการที่ปรึกษา กลุ่มการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเมืองและความรู้เกี่ยวกับวุฒิสภามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากการศึกษาดังกล่าว ประชาชนที่ได้รับข่าวสารสนใจ เข้าใจมีความรู้และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากจะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ การศึกษาและอายุ

เสนห์ ถาวรวงศ์ (255 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาร่วมกันของคณะกรรมการชุมชนในการจัดทำแผนพัฒนาตำบลคอนสัก อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า คณะกรรมการชุมชนมีระดับความรู้ความเข้าใจ เจตคติด้านบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน การจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล กระบวนการวางแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และภาวะความเป็นผู้นำ มีปัญหาในระดับปานกลาง นอกจากนี้คณะกรรมการชุมชนมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาให้ทราบอย่างชัดเจน โดยการประชุมชี้แจงและการให้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น

อรชร พรประเสริฐ.(2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลกุตุลาต อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. พบว่า ระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลกุตุลาต อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ที่ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และระดับการแสดงความคิดเห็น แต่ชุมชนกุตุลาตจะมีระดับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด คือ การริเริ่มดำเนินการเองทั้งกระบวนการ ในกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี ด้วยตำบลกุตุลาตเป็นชุมชนเก่าแก่ มีความศรัทธาศาสนา ยึดมั่นประเพณีอย่างเหนียวแน่น และประชาชนมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ข้อเสนอจากการถอดบทเรียนในการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นของชุมชน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลกุตุลาต อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องสม่ำเสมอแก่ชุมชนเกี่ยวกับนโยบายด้านการบริหารงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนเห็นความสำคัญของกิจกรรม และส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน 2) การสร้างระบบการทำงานในชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการทำงานแบบเครือข่ายภายในชุมชน และ 3) การนำเอาประวัติศาสตร์ร่วมกันของชุมชนในตำบลกุตุลาต และ

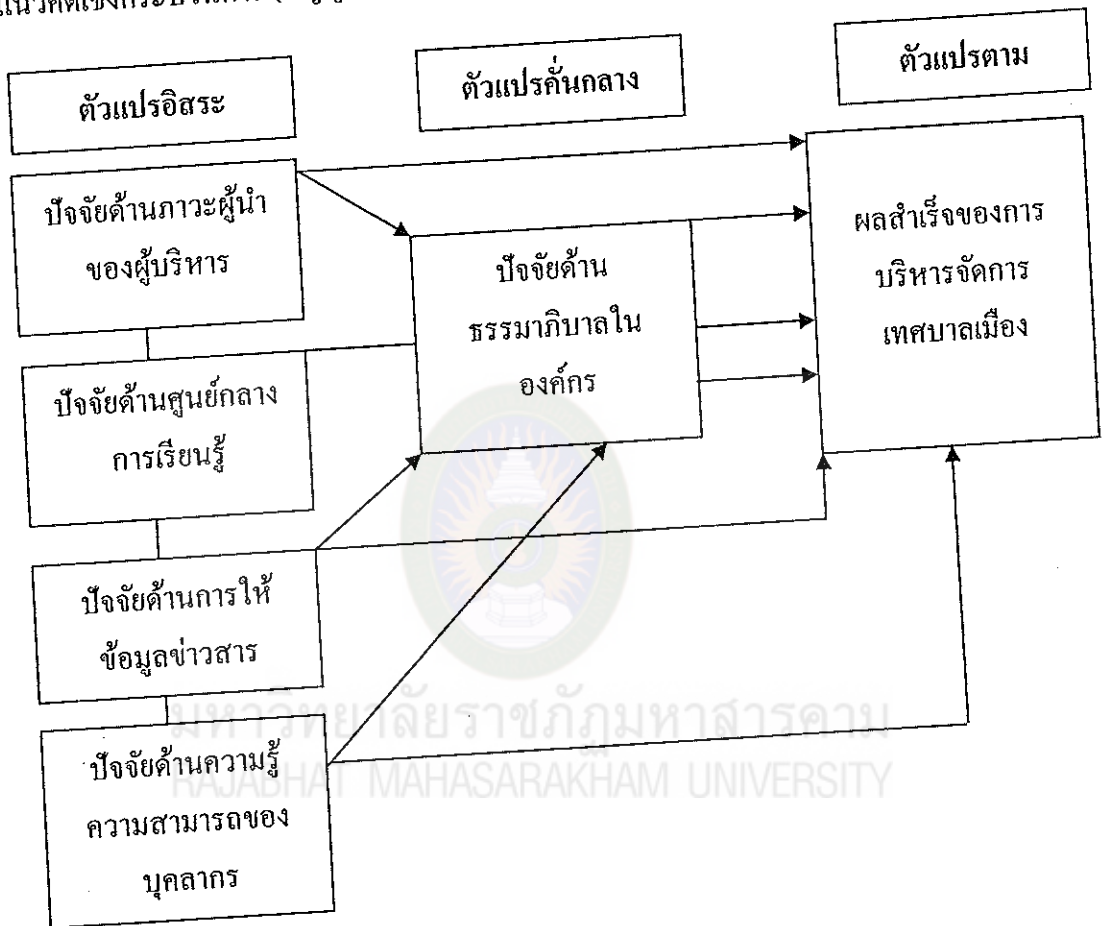
ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ในการพัฒนาให้ตำบลกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ปฏิบัติงานนี้กรักชุมชนให้แก่เยาวชนมีความสนใจศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชนอย่างจริงจัง โดยการสร้างมรดกเทศน์น้อยเพื่อให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ จะช่วยแก้ปัญหาการมั่วสุมของเยาวชนในห้องถิ่นได้

วรัทพ ธรรมรักจิโต (2552 : 5) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงตะงาว อำเภอคอนปุด จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลดงตะงาว มีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่อยู่ ระดับปานกลางเรียงลำดับ คือ ด้านการมีส่วนร่วมด้านการแสดงออกด้วยวิธีอื่น ด้านการมีส่วน ร่วม ด้านการเมือง ด้านร่วมกำหนดนโยบาย ด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรม การมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลดงตะงาว ระดับน้อย คือ ด้านการ ตรวจสอบ และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานขององค์การ บริหารส่วนตำบล มีเป้าหมายสำคัญให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมต่อการ พัฒนาตำบล โดยจำทำยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม ๕ ยุทธศาสตร์ ๑๖ กิจกรรม

สุวิทย์ พ่อเกต. (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับจังหวัดของจังหวัด สกลนครและจังหวัดนครพนม พบว่า รูปแบบการพัฒนาการส่งเสริมการสร้างระบบการบริหาร ราชการแบบมีส่วนร่วมตามโครงการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการผลิต ข้าวหอมทองสกลทวาปี จังหวัดสกลนคร มี 7 ขั้นตอน คือ การแต่งตั้งคณะทำงาน การจัดเก็บ ข้อมูล การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การประชาสัมพันธ์โครงการ การจัดประชุมเชิง ปฏิบัติการหรือเวทีชาวบ้าน การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มเพื่อขยายเครือข่ายการมีส่วนร่วม และ การสรุปบทเรียนการดำเนินงาน ใช้เทคนิคในการสร้างการมีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการประชุม เชิงปฏิบัติการ (Workshop Method)

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยเขียนกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยประยุกต์การเปลี่ยนกรอบแนวคิดทั้งรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการ (สัญญา เคนาภูมิ. 2557: 36-39) ได้ดังนี้

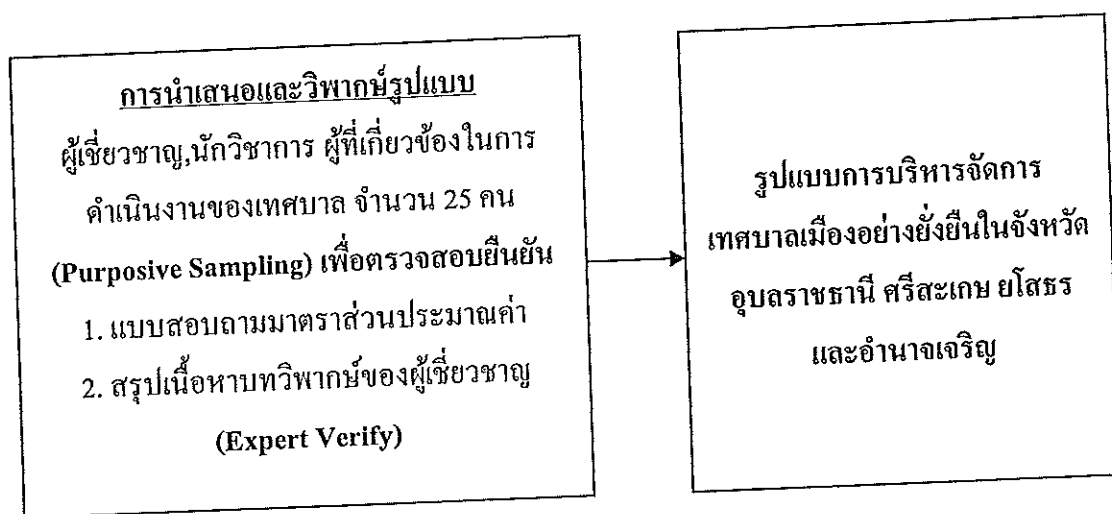

ระยะที่ 2

การกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลเมืองอย่างยั่งยืน
 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 มาสร้างเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาภายใต้แนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ จากนั้นทำการสร้างแนวทางหรือสร้างรูปแบบการพัฒนาโดยอาศัยแนวคิดของสัญญา เคนาภูมิ (2556 : 180-210)

- ร่างรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลเมืองอย่างยั่งยืน
1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารเทศบาล
 2. แนวทางการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร
 3. แนวทางการพัฒนาความเป็นธรรมาภิบาลในองค์กร

ระยะที่ 3

แผนภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ผลสำเร็จของการบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารกิจการภาครัฐที่เป็นความหวังของประชาชนในการพัฒนาความเป็นอยู่เพื่อความมั่นคงในอาชีพและปากท้องที่ดีขึ้น ซึ่งเทศบาลเมืองเป็นองค์กรภาครัฐที่มีหน้าที่สำคัญในการจัดทำบริการสาธารณะทั้งเรื่อง การรักษาความสงบเรียบร้อย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (น้ำไหล ไฟสว่าง ถนนหนทางดี มีการศึกษา สุขอนามัย) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การป้องกันและระงับโรคติดต่อ การจัดการศึกษาส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การรักษาสีตปะ ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

รูปแบบการบริหารจัดการ หมายถึง วิธีการ วิธีการที่เหมาะสมที่สามารถกระตุ้นส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดระบบการบริหารราชการ การจัดโครงสร้าง ทศนคติในการบริหารราชการ และการกำหนดแนวทางที่เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจทางการบริหารและดำเนินกิจกรรมของรัฐ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร หมายถึง ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและประชาชน เปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วน มีความคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การสร้างความน่าเชื่อถือและศรัทธาในตนเอง และกล้าตัดสินใจและกล้าเผชิญปัญหา

ศูนย์กลางการเรียนรู้ หมายถึง การที่เทศบาลเมืองเป็นหน่วยราชการส่วนงานปกครองท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนการปฏิบัติงานจะต้องเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสารราชการและเป็นแหล่งเรียนรู้ข้อมูลด้านวิชาการต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

การให้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ทราบถึงสิทธิอันพึงได้พึงมีจากภาครัฐ รวมถึงการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการค้ารงชีวิตประจำวัน

ความรู้ความสามารถของบุคลากร หมายถึง การที่บุคลากรของเทศบาลมีจิตสำนึกในตำแหน่งหน้าที่ การรับรู้บทบาทของตน การพัฒนาตนเองให้มีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น การเข้าร่วมการฝึกอบรมตามสถานที่ต่าง ๆ การปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ การรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

ธรรมาภิบาลในองค์กร หมายถึง การดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่นี้จะต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ คือ ชอบด้วยกฎหมาย มีความโปร่งใสเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของเทศบาล รวมทั้ง โครงการหรืองานด้านต่าง ๆ ที่ รัฐลงทุนไปจะต้องมีความคุ้มค่าใช้ได้จริงและใช้ได้นานคงทนถาวร